

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA

ROSITA DEVEIKIENĖ
(APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS)

**UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS
VALDYMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
doc. dr. Algimantas Bakas

Vilnius, 2008

TURINYS

ĮVADAS	4
1. BENDRA INFORMACIJA APIE ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS VALDYMĄ, TEISĖS AKTAI	7
1.1. Bendrieji ES atliekų tvarkymo ypatumai	7
1.2. Teisinių dokumentų, reglamentuojančių atliekų tvarkymą, apžvalga.....	9
1.2.1. Europos Sąjungos atliekų tvarkymo sektoriaus teisės aktai	9
1.2.1.1. Bendrieji atliekų tvarkymo teisės aktai.....	9
1.2.1.2. Atliekų tvarkymo įrenginių veiklą reglamentuojantys ES teisės aktai	11
1.2.1.3. Specifinių atliekų srautų tvarkymą reglamentuojantys ES teisės aktai.....	11
1.2.2. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo teisinė bazė	13
1.2.2.1. Bendrieji atliekų tvarkymo teisės aktai	13
1.2.2.2. Teisės aktai, kuriuose nustatyti reikalavimai specifinėms atliekoms tvarkyti	14
1.2.2.3. Kiti su atliekų tvarkymu susiję teisės aktai.....	14
1.3. Atliekų tvarkymo sistemos valdymas Lietuvoje	17
1.4. Valstybiniai atliekų tvarkymo strateginiai tikslai	18
2. ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMŲ VALDYMAS UTENOS REGIONE	19
2.1. Bendra apžvalga apie Utenos regioną	19
2.2. Apskričių viršinių administracijų funkcijos	19
2.3. Utenos regiono atliekų tvarkymo tikslai ir uždaviniai	19
2.4. Savivaldybių bendradarbiavimas, kuriant Utenos regioninę sistemą	20
2.5. ES parama atliekų tvarkymo srityje	21
2.6. Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos apžvalga ir analizė	22
2.7. Savivaldybių teisiniai dokumentai reglamentuojantys atliekų tvarkymą	24
3. UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMA IR JOS ANALIZĖ	26
3.1. Bendra apžvalga apie Utenos rajoną	26
3.2. Esamos atliekų tvarkymo padėties apžvalga	26
3.2.1. Susidarantys atliekų kiekiai	26
3.2.2. Atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimas	28
3.2.3. Atliekų surinkimas ir tvarkymas	29
3.2.3.1. Mišrių komunalinių atliekų surinkimas ir tvarkymas	29
3.2.3.2. Antrinių žaliavų surinkimas ir tvarkymas	30
3.2.3.3. Kitų specifinių atliekų surinkimas ir tvarkymas	31
3.2.4. Atliekų šalinimo įrenginiai ir jų eksploatacija	32

3.2.5. Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo sistemos valdymas	33
3.2.6. Atliekų tvarkymo finansavimas	35
3.2.7. Mokestis už atliekų tvarkymą Utenos mieste ir rajone	38
3.3. Savivaldybės užduotys atliekų tvarkymo srityje	40
3.3.1. Viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo užtikrinimas	41
3.3.2. Antrinių žaliavų surinkimo didinimas	41
3.3.3. Komunalinių atliekų perdirbimo ir naudojimo didinimas	41
3.3.4. Biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistemos kūrimas	42
3.3.5. Didelio gabarito atliekų surinkimo aikštelių įrengimas	42
3.4. Savivaldybei nustatytų komunalinių atliekų tvarkymo užduočių įgyvendinimas	43
3.4.1. Viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimas	44
3.4.2. Antrinių žaliavų rūšiavimo ir surinkimo galimybės ir priemonės	44
3.4.3. Komunalinių biologiškai skaidžių atliekų tvarkymas	45
3.4.4. Didelio gabarito atliekų surinkimo plėtra	47
3.5. Aplinkosauginio švietimo organizavimas, visuomenės informavimas	47
4. GYVENTOJŲ POŽIŪRIO Į ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMĄ SAVIVALDYBĖJE ANALIZĖ	50
4.1. Apklauso metodas	50
4.2. Anketinės apklauso rezultatai	50
4.2.1. Imties struktūra	51
4.2.2. Atliekų rūšiavimo galimybių analizė	52
4.2.3. Atliekų tvarkymo sistemos vertinimas	55
4.2.4. Visuomenės švietimo ir informavimo atliekų tvarkymo srityje vertinimas	58
5. REGIONINĖS ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS TRŪKUMAI IR PRIVALUMAI UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS ATŽVILGIU	60
IŠVADOS	63
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	65
LITERATŪROS SĄRAŠAS	67
SANTRAUKA	72
SUMMARY	73
PRIEDAI	74

ĮVADAS

Didėjant gamtos išteklių vartojimui tuo pačiu didėja į aplinką patenkantys atliekų kiekiai. Aplinkos užterštumo atliekomis problema tampa vis aktualesnė. Todėl atliekų tvarkymas Lietuvoje yra prioritetinė aplinkos apsaugos kryptis. Šiuo metu didelis dėmesys yra skiriamas komunalinių atliekų surinkimui, antriniam žaliavų perdirbimui, senų sąvartynų uždarymui bei naujų sąvartynų įrengimui ir pavojingų atliekų tvarkymo sistemos kūrimui. Komunalinės atliekos – buitinės (buityje susidarančios) ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas¹. Atsižvelgiant į tai, kad buitinės atliekos yra komunalinių atliekų dalis, toliau bus vartojamas terminas „komunalinės atliekos“. Lietuvoje kasmet susidaro daugiau nei 1 mln. tonų mišrių buitinių atliekų, vidutiniškai - 389 kilogramai vienam gyventojui. Planuojama, kad šių atliekų kiekis 2020 metais išaugs iki 640 kg vienam gyventojui per metus.

1992 m. Rio de Žaneire priimtoje Darbotvarkėje 21 buvo pabrėžta, jog aplinkai palanki atliekų vadyba turi tapti saugiu atliekų tvarkymu bei šalinimu². Siekiant didinti atliekų tvarkymo sistemos efektyvumą, LR Vyriausybė 2002 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 519 patvirtino Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą, kuris 2007 m. spalio 31 d., buvo pakeistas. Šis naujos redakcijos dokumentas skirtas 2007-2013 m. laikotarpiui, kuriame numatoma pirmenybę teikti atliekų susidarymo prevencijai, jų pakartotiniam panaudojimui, perdirbimui ir kitokiam naudojimui. Šie prioritetai įpareigoja siekti, kad šalyje susidarytų kuo mažiau atliekų, o tos atliekos, kurių neįmanoma išvengti, būtų perdirbamos ar kitaip panaudojamos stengiantis kuo mažiau jų šalinti sąvartynuose. Planas numato atliekų tvarkymo sistemas kurti regioniniu lygiu, nes didėjančių atliekų srautų tvarkymo technologijos, atitinkančios ES reikalavimus, yra labai brangios.

Lietuvoje diegiama 10 regioninių atliekų tvarkymo sistemų, apimančių kelių savivaldybių teritorijas. Atliekų tvarkymo paslaugų teikimo regioninės sistemos sąlygomis esmė yra socialinių, aplinkosauginių ir ekonominių sąlygų suvienodinimas urbanizuotose ir kaimo vietovėse. Pertvarkyti atliekų tvarkymo sektorių, sukuriant regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, yra skiriama didelė ES finansinė parama. Todėl visų pirma, buvo įsteigti regioniniai atliekų tvarkymo centrai (RATC), kaip finansuojamų projektų įgyvendintojai. Šiuo metu kuriama teisinė bazė leidžia suprasti, kad RATC-ai ateityje turėtų tapti pagrindiniais atliekų tvarkymo sektoriaus dalyviais, kurie organizuos šio sektoriaus darbą taip, kad įmokos už atliekų tvarkymą padengtų visas sąnaudas, tačiau neviršytų „perkamumo“ ribų. Antra, uždarinėjami visi sąvartynai, kurie neatitinka aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos

¹ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas//Valstybės žinios. 1998, Nr.61-1726; 2002, Nr.72-3016.

² Staniškis J.K. Integruota atliekų vadyba. Kaunas: Technologija, 2004.

saugos reikalavimų. Ir trečia, įrengiami nauji, modernūs regioniniai sąvartynai. Tokiu būdu, įgyvendinus regioninį atliekų tvarkymą, bus galima racionaliau išspręsti ne tik aplinkosaugines problemas, bet ir užtikrinti šių paslaugų visuotinumą ir prieinamumą šalies gyventojams. Įgyvendinant Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatytas užduotis labai svarbus vaidmuo tenka savivaldybėms. Savivaldybė yra pagrindinė grandis, organizuojanti komunalinių atliekų tvarkymą - (atliekų surinkimą, vežimą, naudojimą ir šalinimą). Ji turi užtikrinti, kad viešojo komunalinių atliekų tvarkymo paslauga būtų visuotinė (teikiama ne mažiau kaip 95 proc. savivaldybės teritorijos asmenų), geros kokybės, prieinama (įperkama) ir atitiktų aplinkos apsaugos, techninius - ekonominius ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimus.

Darbo tikslas: Utenos rajono savivaldybės pavyzdžiu išanalizuoti Lietuvos savivaldybių atliekų tvarkymo sistemų valdymo situaciją, diegiant regionines atliekų tvarkymo sistemas bei įvertinti Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane savivaldybėms nustatytų užduočių įgyvendinimą, nustatyti reikšmingiausias šioje srityje susidariusias problemas ir pasiūlyti galimus sprendimų būdus.

Temos aktualumas: Atliekų tvarkymo sistemų valdyme dalyvauja visi instituciniai lygmenys, tačiau vienas iš svarbiausių vaidmenų tenka vietos savivaldos institucijoms. Todėl svarbu išanalizuoti bent vienos savivaldybės (pvz. Utenos) atliekų tvarkymo sistemų kūrimo procesą, išsiaiškinti priežastis, trukdančias sėkmingai įgyvendinti atitinkamuose atliekų tvarkymą reglamentuojančiuose dokumentuose numatytus tikslus ir uždavinius, įvertinti visuomenės įtaką, sėkmingam atliekų tvarkymo sistemos kūrimui.

Tyrimo objektas: Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo sistema.

Tyrimo dalykas: Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo sistemos organizavimas Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos kontekste, gyventojų požiūrio į atliekų tvarkymo sistemą įvertinimas.

Tyrimo aktualumas: Šiuolaikinės aplinkos apsaugos reikalavimus atitinkančių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimas yra brangus, sudėtingas procesas, reikalaujantis ne tik esminių struktūrinių, organizacinių pertvarkymų bei didelių investicijų, efektyvaus savivaldybių bendradarbiavimo, ne tik tarpusavyje ir su valstybinėmis valdžios institucijomis, bet ir su visuomene.

Darbo uždaviniai:

1. Išnagrinėti Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos teisinį reglamentavimą atliekų tvarkymo srityje.
2. Išsiaiškinti veiksnius, įtakančius atliekų tvarkymo sistemų kūrimo procesus, valdymą.
3. Išnagrinėti ir įvertinti Utenos rajono savivaldybei nustatytų užduočių įgyvendinimą atliekų

tvarkymo srityje.

4. Išanalizuoti Utenos rajono savivaldybės teritorijoje gyvenančių asmenų nuomonę atliekų tvarkymo klausimais.

5. Įvertinti Utenos rajono savivaldybės dalyvavimo privalumus ir trūkumus regioninėje atliekų tvarkymo sistemoje.

6. Pateikti siūlymus ir rekomendacijas veiksmingesnei atliekų tvarkymo sistemos plėtrai.

Hipotezė: Kuriama regioninė atliekų tvarkymo sistema yra ekonomiškai efektyvesnė negu nedidelėms savivaldybėms tvarkant savo atliekas pavieniui. Gyventojų teigiamas požiūris – labai svarbus sėkmingos atliekų tvarkymo sistemos komponentas. Svarbus faktorius efektyviai vystyti atliekų tvarkymo sistemą yra tinkama teisinė bazė.

Metodai:

Oficialių dokumentų ir įstatyminės bazės analizės metodas naudojamas, nagrinėjant Lietuvos įstatyminę bazę, ES direktyvas ir kitus dokumentus, susijusius su atliekų tvarkymo reglamentavimu. Metodas leidžia susipažinti su dokumentų nuostatomis ir esminiais reguliavimo aspektais.

SSGG analizės metodas naudojamas parodyti ir išskirti svarbiausius regioninės sistemos aspektus, stipriąsias ir silpnąsias vietas, galimas grėsmes bei numatomas perspektyvas.

Apklausoje metodas naudojamas sudarant apklausos klausimyną, parenkant tiriamųjų grupes ir vykdant tyrimo procedūrą, siekiant sužinoti Utenos rajono savivaldybėje gyvenančių asmenų požiūrį į esamą atliekų tvarkymo sistemą.

Tyrimo duomenų (anketinės analizės) metodas naudojamas, atliekant matematinę analizę, apdorojant anketų duomenis.

Tyrimo problema:

- Ar savivaldybės pajėgios įgyvendinti LR ir ES teisės aktų reikalavimus, susijusius su atliekų tvarkymu?
- Ar galėtų prisidėti gyventojai, keliant Lietuvos aplinkosaugos lygį, tinkamai tvarkydami atliekas?

Darbe naudojami sutrumpinimai:

AM – Aplinkos ministerija

ES – Europos Sąjunga

URATC – UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“

LR – Lietuvos Respublika

EEĮ atliekos – elektroninės ir elektroninės įrangos atliekos

PAV – poveikio aplinkai vertinimas

1. BENDRA INFORMACIJA APIE ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS VALDYMĄ, TEISĖS AKTAI

Per pastaruosius 30 metų atliekų tvarkymui ES aplinkos politikoje buvo skiriamas pagrindinis dėmesys, ir buvo padaryta nemaža pažanga. Tvarkomi ypač aplinką teršiantys sąvartynai bei atliekų deginimo įrenginiai. Sukurtos naujos pavojingų atliekų apdorojimo technologijos. Iš transporto priemonių ir elektros bei elektroninės įrangos šalinamos pavojingos medžiagos. Mažinamas atliekas deginant susidarantis dioksinų ir kitų išmetimų kiekis.

Laikui bėgant atliekos tampa vis vertingesniu pramonės ištekliu. Atliekas, kurių tvarkymas reglamentuojamas (pakuočių atliekas, eksploatuoti netinkamas transporto priemonės, elektros ir elektroninės įrangos atliekas, biologiškai skaidomas atliekas ir padangas), imama pakartotinai naudoti, perdirbti ir iš jų gaminti energiją. Biologiškai perdirbamas atliekas nukreipiant nuo sąvartynų ir vis daugiau atliekų perdirbant bei panaudojant prisidedama prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos mažinimo.

Tačiau nepaisant šių sėkmingų procesų, atliekų tvarkymas vis dar tebėra problema. Atliekų kiekis ir toliau didėja. Kai kuriais atvejais prastai įgyvendinami teisės aktai, be to, labai skiriasi valstybių nacionalinis požiūris. Atliekų prevencijos ir perdirbimo potencialas dar nėra visiškai išnaudotas. Atliekų politikoje dar nėra iki galo panaudojamos apie išteklių naudojimo poveikį aplinkai gaunamos žinios.

Netvarios atliekų susidarymo tendencijos ir atliekų politikos klausimai kelia susirūpinimą, kadangi iš atliekų susidarymo galima spręsti apie aplinkosaugos požiūriu neveiksmingą išteklių naudojimą. Be to, emisija į orą, vandenį ir dirvožemį, triukšmas ir kiti dėl atliekų tvarkymo atsirandantys pažeidimai prisideda prie aplinkos problemų ir sąlygoja ekonomikos sąnaudas.

Pastaruoju metu ES komunalinės atliekos šalinamos sąvartynuose (49 %), deginamos (18 %), perdirbamos ir iš jų gaminamas kompostas (33 %).

Pagal kilmę atliekos skiriamos į gamybos, komunalinių, žemės ūkio, mineralinių žaliavų gavybos ir statybos bei griovimo atliekų grupes³.

1.1. Bendrieji ES atliekų tvarkymo ypatumai

ES atliekų tvarkymas grindžiamas 7 pagrindiniais principais, kurie įvardinti 1 lentelėje.

ES atliekų tvarkymo politikoje be pagrindinių principų taip pat yra taikomos ir kitos priemonės strateginiams tikslams pasiekti, kurios aprašytos 2 lentelėje.

³ Baltrėnas P., Lygis D., Mierauskas P. ir kt. Aplinkos apsauga. Vilnius: Enciklopedija, 1996.

1 lentelė. Atliekų tvarkymo principai⁴

<i>Atliekų tvarkymo principai</i>	<i>Pagrindiniai bruožai</i>
Atliekų tvarkymo hierarchija (pasirinkimai nuo labiausiai iki mažiausiais pageidautino)	Atliekų vengimas; atliekų kiekio mažinimas; pakartotinas atliekų naudojimas; medžiagų perdirbimas; atliekų panaudojimas energijai gauti; atliekų šalinimas sąvartyne.
Atliekų tvarkymo įrenginių pakankamumas	Valstybės narės, jeigu reikia bendradarbiaudamos su kitomis valstybėmis turi sukurti integruotą ir pakankamą šalinimo įrenginių tinklą, tenkinantį ir valstybės ir Bendrijos poreikius.
Geriausi pasiekiamos technologijos, nereikalaujančios per didelių sąnaudų, taikymas	Atliekų tvarkymo įrenginiai turi būti pastatyti ir eksploatuojami taip, kad, bet kuris aplinkos teršimas būtų kiek įmanoma sumažintas, o patys įrenginiai dirbtų ekonomiškai efektyviai.
Atsargumo principas	Leidžia taikyti prevencines politikos priemones esant negalutiniams potencialios žalos įrodymams, jei dėl tikslesnių įrodymų laukimo gali būti padaryta rimta ar nepataisoma žala žmonių sveikatai ar aplinkai.
Artimumo principas	Atliekos turi būti šalinamos kuo arčiau tos vietos, kur jos buvo pagamintos. Tai taupo laiką, energiją, sumažina nelaimingų atsitikimų tikimybę ir poveikį aplinkai, sumažina tolimojo gabenimo išlaidas.
„Teršėjas moka“ principas	Teršėjas turi padengti išlaidas, susijusias su priemonėmis, užtikrinančiomis patenkinamą aplinkos būklę, t.y. šių priemonių kaina turi būti įtraukta į prekių ir paslaugų, kurių gamyba ir/arba vartojimas teršia aplinką.
„Gamintojo atsakomybės“ principas	Produkto gamintojas yra fiziškai ar finansiškai atsakingas už visą produkto ir jo pakuotės gyvavimo ciklą netgi tuomet, kai vartotojas liaujasi juos naudojęs. Gamintojo atsakomybės už produktų perdirbimo ir saugojimo išlaidas įtvirtinimas skatins jį kurti mažiau atliekų paliekančius produktus, kuriuos galima paprasčiausiai išmontuoti, dar kartą panaudoti ar perdirbti.

⁴ Aplinkos politika ir valdymas: vadovėlis. Sudar. I.Lazdinis. -Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008.

2 lentelė. Priemonės ES atliekų tvarkymo strateginiams tikslams pasiekti⁵

<i>Priemonės</i>	<i>Pagrindiniai bruožai</i>
Bendras atliekų apibrėžimas visose valstybėse narėse	Atliekų apibrėžimas pateiktas Bendrojoje atliekų direktyvoje ir privalomas visoms valstybėms narėms, nepriklausomai nuo to, ar atliekos bus perdirbamos, ar šalinamos; sudarytas atliekų sąrašas, kuris periodiškai peržiūrimas ir papildomas.
Ekologiškai švarių gaminių vartojimo skatinimas	Kuriant, gaminant ir vartojant ekologiškai švairius gaminius sumažinamas poveikis aplinkai per visą jų gyvavimo ciklą; šiuo tikslu taikomi du metodai: gaminio gyvavimo ciklo vertinimas ir gaminių aplinkosauginis vertinimas.
Ekonominių priemonių taikymo skatinimas	Ekonominėmis priemonėmis veikiant vartojimo rinką siekiama skatinti aplinkos apsaugą, pavyzdžiui, taikomi mokesčiai išleidžiamiesiems į rinką gaminiams ir pakuotėms, gamybos metu į aplinką išmetamiems teršalams ir t.t.
Atliekų vežimo reguliavimas	Reglamentuojamas atliekų vežimas ir ES valstybėse narėse, ir ES, ir iš jos, o atliekų vežimų atskiroje valstybėje narėje priežiūra ir kontrolė turi atitikti ES reikalavimus.
Aplinkos apsaugos ir vidaus rinkos veikimo derinimas.	Atliekų tvarkymo politika siekiama pusiausvyros tarp aukšto aplinkos apsaugos lygio ir sklandaus vidaus rinkos veikimo ūkio subjektams sudarant vienodas atliekų tvarkymo sąlygas.

1.2. Teisinių dokumentų, reglamentuojančių atliekų tvarkymą, apžvalga

1.2.1. Europos Sąjungos atliekų tvarkymo sektoriaus teisės aktai

ES yra priimta daug teisės aktų reglamentuojančių atliekų tvarkymą, kuriuos galima būtų suskirstyti į bendruosius, atliekų tvarkymo įrenginių veiklą ir specifinių atliekų srautų tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus.

1.2.1.1. Bendrieji atliekų tvarkymo teisės aktai

ES bendros atliekų tvarkymo politikos pagrindiniai teisiniai dokumentai, kurių pagrindu buvo priimti kiti teisės aktai yra Bendroji direktyva dėl atliekų (2006/12/EB), kuri pakeitė 75/442/EEB ir ją papildančią 91/692/EEB direktyvas, Pavojingų atliekų (91/689/EEB) direktyva

⁵ Aplinkos politika ir valdymas: vadovėlis. Sudar. I.Lazdinis. -Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008.

ir Atliekų vežimo reglamentas (EB) Nr. 1013/2006, kuris pakeitė prieš tai galiojusį reglamentą (EEB) Nr. 259/93.

Bendrosios direktyvos dėl atliekų (2006/12/EB) pagrindinis tikslas - žmonių sveikatos ir aplinkos apsauga nuo kenksmingo poveikio, kylančio dėl atliekų surinkimo, vežimo, apdorojimo, saugojimo ir išvertimo. Atliekų tvarkymo srityje yra būtinybė užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį nepažeidžiant vidaus rinkos funkcionavimo mechanizmo ir skatinti darnųjį vystimąsi.⁶ Taip pat yra numatytas reikalavimas rengti atliekų tvarkymo planus, kuriais įgyvendinami pagrindiniai direktyvos tikslai⁷, atliekos turi būti perdirbamos laikantis hierarchijos principų; atliekos turi būti perdirbamos ar šalinamos taip, kad nekeltų pavojaus žmonių sveikatai ir aplinkai; atliekoms šalinti turi būti įrengtas integruotas šalinimo įrenginių tinklas. Direktyvoje pateikti terminų apibrėžimai ir atliekų registravimo reikalavimai, registravimo sistemų reikalavimai ir licencijų išdavimo atliekų šalintojams reikalavimai.

Pavojingų atliekų direktyva (94/31/EB iš dalies keičianti Direktyvą 91/689/EEB) nustato reikalavimus atliekoms, kuriose yra nors vienas pavojingas komponentas, galintis turėti žalingą poveikį sveikatai ir aplinkai. Vadovaujantis šiuo dokumentu atsakingosios institucijos turi imtis priemonių, kad įmonės, tvarkančios pavojingas atliekas, nemaišytų skirtingų šių atliekų kategorijų arba pavojingų atliekų su nepavojingomis, taip pat yra nustatyti reikalavimai pavojingų atliekų pakavimui ir ženklavimui pervežimo metu. Atsakingosios institucijos turi rengti pavojingų atliekų tvarkymo planus bei teikti ataskaitas komisijai apie direktyvos įgyvendinimą. Ši direktyva nustato papildomas ir griežtesnes taisykles, reikalaujančias atsižvelgti į pavojingų atliekų ypatingą prigimtį. Reikalaujama registruoti pavojingas atliekas „nuo lopšio iki kapo“, t.y. nuo jų susidarymo momento iki galutinio pašalinimo, ir, žinoma, visais jų tarpinio perdavimo etapais.

Europos Komisijos sprendimu 2000/532/EB sudarytas atliekų sąrašas, kuris vėliau buvo kelis kartus tikslintas. Šiai teisės aktų grupei priskiriamas ir reglamentas dėl atliekų statistikos (EB) Nr. 2150/2002 (iš dalies keistas (EB) Nr. 783/2005; (EB) Nr. 784/2005).

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1013/2006 dėl atliekų vežimo (iš dalies keistas Nr. 801/2007; Nr. 1379/2007; Nr. 1418/2007; Nr. 669/2008) taikomas visiems atliekų tvarkymo sistemos teisės aktams. Reglamentas netaikomas atliekų siuntoms valstybės narės ribose. Reglamentas nustato pranešimų apie visas atliekų siuntas per valstybių sienas sistemą ir leidimų išdavimo procedūras, priklausomai nuo siuntos tipo ir atliekų paskirties vietos.

⁶ Hansen W., Leipprand A. ES politika dėl specifinių atliekų srautų. Regiono ir vietos valdžios institucijų uždaviniai. Vilnius: Tarptautinės ir Europos aplinkosaugos politikos institutas, 2003.

⁷ Lietuvos savivaldybių pasirengimas stoti į Europos Sąjungą aplinkos apsaugos srityje strategija ir veiksmų planas. Vilnius: Aplinkos apsaugos politikos centras, 2000.

Siunčiančios šalies ir priimančios šalies atsakingos institucijos atsako už tai, kad atliekos būtų šalinamos arba jos būtų panaudojamos nekenksmingu aplinkai būdu, ir už tai, kad būtų draudžiamas neteisėtas atliekų pervežimas, o pažeidėjai - baudžiami. Pervežant atliekų siuntas per valstybių sienas, turi būti pateikiamos finansinės garantijos arba atitinkamas draudimas. Panaudojimui skirtos atliekos turi būti atskirtos nuo atliekų, kurios skirtos šalinimui. Reglamente nustatytas skirtingas režimas atliekų siuntoms per valstybių narių sienas Bendrijos ribose ir atliekų siuntoms į Bendriją ir iš jos.

1.2.1.2. Atliekų tvarkymo įrenginių veiklą reglamentuojantys ES teisės aktai

Atliekų sąvartynų direktyva 1999/31/EB (iš dalies pakeista (EB) Nr.1882/2003) siekiama atliekoms bei sąvartynams taikyti griežtus eksploataavimo ir techninius reikalavimus, numatyti priemones, kurios padėtų užkirsti kelią arba sumažintų neigiamą poveikį aplinkai, ypač paviršinių ir požeminių vandeniui, dirvožemio ir oro taršai, įskaitant šiltnamio efektą, ir atliekų sąvartynų keliamą pavojų žmonėms, kylantį šalinant atliekas į sąvartyną ir vėliau per visą sąvartyno veikimo laiką.⁸ Direktyvoje nustatyti sąvartynų statybos, eksploatacijos ir kiti reikalavimai, atliekų priėmimo kriterijai. Į sąvartynus patenkančių biodegrazuojamų atliekų kiekis turi būti palaipsniui mažinamas, nustatomas mažėjimo procentas. Sąvartynuose susidarantis metanas ir filtratas turi būti surenkami ir sutvarkomi. Atliekos gali būti vežamos į sąvartyną tik po pirminio apdorojimo: rūšiavimo, kompostavimo, deginimo ir kt. Ilgainiui sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų sudėtyje neturi likti pavojingų atliekų. Užmokestis už atliekų šalinimą sąvartynuose turi padengti ne tik sąvartyno įrengimo ir eksploatacijos, bet ir jo uždarymo bei priežiūros po uždarymo sąnaudas. Pagal šios direktyvos reikalavimus iki 2009 metų sąvartynai neatitinkantys ES direktyvų reikalavimų turi būti uždaryti arba pertvarkyti.

Direktyva dėl atliekų deginimo (2000/76/EB) naujiems deginimo įrenginiams galioja nuo 2003 m. pradžios. Esamiems atliekų deginimo įrenginiams ji įsigaliojo nuo 2005 m., pakeisdama direktyvas dėl komunalinių atliekų deginimo (89/369/EEB, 89/429/EEB) ir pavojingų atliekų deginimo (94/67/EEB). Direktyvoje nustatyti teršalų išmetimų ribiniai dydžiai ir kiti reikalavimai visiems atliekų deginimo įrenginiams, turintiems leidimus.

1.2.1.3. Specifinių atliekų srautų tvarkymą reglamentuojantys ES teisės aktai

Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyvos (94/62/EB iš dalies keistos 2004/12/EB ir 2005/20/EB) tikslas yra mažinti pakuotės atliekų poveikį aplinkai ribojant jų kiekį, patenkančią į

⁸ Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkosaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Lietuvos pramoninkų konfederacija, 2004.

sąvartynus ir didinant perdirbamos bei pakartotinai naudojamos pakuotės dalį. Vienas iš direktyvos tikslų yra suvienodinti nacionalines priemones, leidžiančias išvengti neigiamo poveikio rinkai bei užtikrinančias laisvą įpakuotų prekių judėjimą ES viduje. Direktyvos įgyvendinimui kontroliuoti dokumente nustatytas reikalavimas sukurti pakuočių ir pakuočių atliekų duomenų bazę, kuri teiktų informaciją apie pakuočių ir pakuočių atliekų srautų dydį, charakteristikas ir kaitą. Direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės sukurtų panaudotų pakuočių grąžinimo ir/ar surinkimo ir pakavimo atliekų pakartotinio naudojimo bei panaudojimo sistemas. Kiekvienai valstybei narei nustatomas minimalus ir maksimalus kiekis surenkamų pakavimo atliekų ir antrinio panaudojimo pakavimo atliekų. Direktyvoje taip pat nustatytos pakuotėse leistinos sunkiųjų metalų koncentracijų ribos. Pakuotės turi tenkinti tam tikrus „esminius reikalavimus“, pvz., mažinti pakuočių apimtį ir svorį, projektuoti jas taip, kad būtų galima pakuotes panaudoti pakartotinai.

Direktyva dėl naudotų alyvų šalinimo (75/439/EEB iš dalies keista 87/101/EEB) reikalauja, kad valstybės narės užtikrintų saugų naudotų alyvų surinkimą ir šalinimą. Prioritetas teikiamas naudotų alyvų regeneravimui, po to – deginimui, direktyvoje nustatytais sąlygomis, ir galiausiai jų kontroliuojamam sandėliavimui ir saugojimui. Direktyva draudžia naudotas alyvas išpilti į vandenį ar drenažo sistemas, saugoti dirvožemyje ir į jį išleisti dirvožemiui kenksmingas alyvas, nekontroliuojamai šalinti apdorotų alyvų likučius, atlikti naudotų alyvų apdorojimą, galintį sukelti oro taršą, viršijančią įstatymo nustatytas ribas. Įmonės, kurios šalina naudotas alyvas, privalo gauti leidimus, o įmonės, kurios renka naudotas alyvas, privalo būti registruojamos ir tinkamai prižiūrimos.

Baterijų ir akumuliatorių bei baterijų ir akumuliatorių atliekų direktyva (2006/66/EB iš dalies keista 2008/12/EB) panaikino anksčiau galiojusią direktyvą 91/157/EEB. Šia direktyva nustatomos:

1) baterijų ir akumuliatorių pateikimo į rinką taisyklės ir visų pirma draudimas teikti į rinką baterijas ir akumulatorius, kurių sudėtyje yra pavojingų medžiagų;

2) baterijų ir akumuliatorių atliekų surinkimo, apdoravimo, perdirbimo ir šalinimo taisyklės, skirtos papildyti atitinkamus Bendrijos teisės aktus dėl atliekų bei skatinti baterijų ir akumuliatorių atliekų aukšto lygio surinkimą ir perdirbimą.

Elektros ir elektroninės įrangos atliekų direktyvoje (EEI) (2002/96/EB iš dalies keistoje 2003/108/EB) išdėstytas reikalavimas sukurti surinkimo sistemas, kurios leistų galutiniam naudotojui ar platintojui grąžinti namų ūkiuose susidariusias EEI atliekas. Platintojai tiekdami naują produktą turi nemokamai priimti grąžinamą įrangą.

Nuotekų dumblo direktyva (86/278/EEB) nustato nuotekų dumblo naudojimo žemės ūkyje kontrolės principus. Joje nustatytos sunkiųjų metalų koncentracijų maksimalūs ribiniai dydžiai

dirvoje ir dumble, naudojamame žemės ūkyje, bei didžiausi sunkiųjų metalų kiekiai, kuriuos galima kasmet įterpti į dirvožemį. Direktyva reikalauja kiekvienais metais registruoti susidarančius ir žemės ūkiui pateiktus dumblo kiekius, jo sudėtį ir savybes, bei jo naudojimo vietas. Dumbblas ir dumblu tręšiamas dirvožemis turi būti analizuojami, laikantis nurodytų mėginių ėmimo ir analizės metodikų.

Direktyvoje dėl netinkamų naudoti automobilių (2000/53/EB iš dalies keistoje 2002/525/EB, 2005/63/EB, 2005/438/EB, 2005/673/EB) numatomos priemonės mažinti automobilių atliekų susidarymą, užtikrinti jų surinkimą, tvarkyti jas nekenksmingomis aplinkai sąlygomis, pakartotinai naudoti išardytų automobilių dalis.

1.2.2. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo teisinė bazė

Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁹ nuostatomis aplinkos apsauga yra pripažinta savarankiška nacionalinės politikos dalimi, kartu ir savarankiška teisinio reguliavimo sritimi. Aplinkos apsauga, kaip valstybės tikslas, priskirtina prie konstitucinių principų. Tokį valstybės tikslą – aplinkos apsaugos, o kartu ir žmogaus teisės į sveiką ir švarią aplinką užtikrinimo, – įtvirtinus konstitucijoje, visos valstybės institucijos – tiek įstatymų leidžiamosios, tiek vykdomosios, tiek teisminės valdžios – privalo imtis atitinkamų veiksmų, kad jį pasiektų¹⁰. Todėl teisės aktų, reglamentuojančių atliekų tvarkymą apžvalgos pradžioje, pirmiausia reikėtų paminėti LR Konstituciją, kurios nuostatos pripažįsta aplinkos apsaugą, kaip savarankišką teisinio reguliavimo sferą¹¹, bei Aplinkos apsaugos įstatymą¹², apibrėžiantį, svarbiausius aplinkos apsaugos politikos principus bei nustatantį funkcijų pasiskirstymą tarp centrinės valdžios ir vietos savivaldos institucijų. LR Aplinkos apsaugos įstatymo 23 straipsnis teigia, kad „Asmenys privalo laikytis Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytų atliekų tvarkymo reikalavimų. Atliekų tvarkymo išlaidas apmoka teršėjas.“

1.2.2.1. Bendrieji atliekų tvarkymo teisės aktai

Bendruosius teisinius atliekų tvarkymo reikalavimus nustato šie pagrindiniai Lietuvos Respublikos teisės aktai:

Atliekų tvarkymo įstatymas¹³, nustatantis bendruosius atliekų prevencijos, apskaitos, surinkimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo reikalavimus ir pagrindinius atliekų

9 Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

10 Ragulskytė-Markovienė R. Aplinkos teisė/ Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais. Vilnius: „Eugrimas“, 2005 m.

11 Dambrauskienė G. ir kt. Lietuvos teisės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2004. P. 394

12 Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr.5-75; 2002, Nr.2-49.

13 Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726; 2002, Nr.72-3016.

tvarkymo sistemų organizavimo bei planavimo principus. Šio įstatymo 25 straipsnis teigia, kad savivaldybių institucijos organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, organizuoja atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris nebeegzistuoja, tvarkymą.

Atliekų tvarkymo taisyklės¹⁴, nustatančios atliekų surinkimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo, apskaitos, identifikavimo, deklaravimo, rūšiavimo, ženklinimo tvarką.

1.2.2.2. Teisės aktai, kuriuose nustatyti reikalavimai specifinėms atliekoms tvarkyti

Specifinių atliekų srautų tvarkymą reglamentuoja teisės aktai, skirti konkrečiam atliekų tvarkymo būdai (atliekų šalinimui, deginimui, kompostavimui) arba atliekų srautui (pakuočių atliekoms, eksploatuoti netinkamoms transporto priemonėms, elektros ir elektroninės įrangos, baterijų ir akumuliatorių, alyvų, metalo laužui ir kt.). Specifinių atliekų srautų tvarkymą reglamentuojantys teisės aktai pateikti 1 priede.

1.2.2.3. Kiti su atliekų tvarkymu susiję teisės aktai

Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas¹⁵ skirtas konkrečiam 2007-2013 m. laikotarpiui. 2007-2013 metais numatoma pirmenybę teikti atliekų susidarymo prevencijai, jų pakartotiniam panaudojimui, perdirbimui ir kitokiam naudojimui. Šie prioritetai įpareigoja siekti, kad šalyje susidarytų kuo mažiau atliekų, o tos atliekos, kurių neįmanoma išvengti, būtų perdirbamos ar kitaip panaudojamos stengiantis kuo mažiau jų šalinti sąvartynuose.

Plane nusakytiems atliekų tvarkymo principams, tikslams ir uždaviniams įgyvendinti yra numatytos priemonės ir nustatytos tvarkymo užduotys, skatinamas gamintojų ir importuotojų bendradarbiavimas. Plane taip pat yra numatytos priemonės atliekų tvarkymo reikalavimų ir užduočių vykdymo kontrolei užtikrinti.

Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo¹⁶ paskirtis - ekonominėmis priemonėmis skatinti teršėjus mažinti aplinkos teršimą, neviršyti teršalams nustatytų išmetimo į aplinką normatyvų, taip pat iš mokesčių kaupti lėšas aplinkosaugos priemonėms įgyvendinti. Įstatyme yra nustatyti mokesčiai už aplinkos teršimą gaminių atliekomis. Tarp apmokestinamų gaminių yra pakuotės, baterijos ir akumuliatoriai, padangos ir kt. Šiuo įstatymu tikima paskatinti atskirą antrinių

¹⁴ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymas Nr.217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726; 2002, Nr.72-3016.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1224 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr.40-1499; 2007, Nr. 122-5003.

¹⁶ Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 47-1469; 2002, Nr.13-474.

žaliavų surinkimą ir užtikrinti nustatytų pakuočių atliekų panaudojimo ir perdirbimo užduočių įgyvendinimą.

Teritorijų planavimo įstatymas¹⁷ numato koordinuoti bendruosius apskričių ir savivaldybių teritorijų planų sprendinius su galiojančių kaimyninių teritorijų planų sprendiniais bei su aukštesnio ir žemesnio lygio planais. Tai galioja ir atliekų tvarkymo planams. Numatant atliekų tvarkymo objektų išdėstymą tam tikroje vietoje savivaldybėje ar regione būtina atsižvelgti į esamus teritorijų planavimo dokumentus ir kitų objektų buvimo vietą.

Poveikio aplinkai vertinimo įstatymas¹⁸ reglamentuoja planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo (PAV) procesą ir jo dalyvių tarpusavio santykius. PAV atliekamas, kaip planuojama ūkinė veikla įrašyta į planuojamos ūkinės veiklos, kurios poveikis turi būti vertinamas rūšių sąrašą arba kai planuojamos ūkinės veiklos atrankos metu nustatoma, kad planuojamai ūkinei veiklai yra privalomas jos PAV. Atranka atliekama remiantis planuojamos ūkinės veiklos organizatoriaus (užsakovo) ar PAV dokumentų rengėjo pateikta informacija apie vietą, kurioje numatoma planuojama ūkinė veikla, bei informacija, apibūdinančia planuojamą ūkinę veiklą.

Regioninės plėtros įstatymas¹⁹ nustato pagrindinius regioninės plėtros politikos tikslus, valstybės, apskričių, savivaldybių institucijų ir įstaigų, socialinių ir ekonominių partnerių santykius, rengiant regionų plėtros planavimo dokumentus, reikalingus nacionalinei regioninei plėtros politikai formuoti bei įgyvendinti. Įstatyme nustatytus bendruosius regionų plėtros dokumentų rengimo principus. Regionų plėtros planai privalomi vykdyti vietos savivaldos institucijoms ir kitiems juridiniams bei fiziniams asmenims. Vadovaujantis įstatymu už regionų planų rengimą atsakinga nauja kolegiali institucija – regiono plėtros taryba. Įstatyme nenumatyta, kad regionų atliekų tvarkymo planų rengimas būtų šios tarybos atsakomybės sritis. Pagal šį įstatymą apskrities viršininko administracija tampa regiono plėtros institucija.

Asbesto šalinimo programa²⁰, kurios pagrindinis tikslas – pagerinti aplinkos būklę, palapsniui ir saugiai pašalinti pavojingus aplinkai ir žmonių sveikatai asbesto turinčius gaminius iš aplinkos.

Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įstatymas²¹ reglamentuoja juridinių asmenų, įmonių, neturinčių juridinio asmens statuso, ir fizinių asmenų santykius tvarkant radioaktyvias atliekas, taip pat nustato teisinius radioaktyviųjų atliekų tvarkymo pagrindus.

¹⁷ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas//Valstybės žinios. 1995, Nr. 107-2391

¹⁸ Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 39-10920

¹⁹ Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 66-1987

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. 351 „Dėl asbesto šalinimo programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2008, Nr. 48-1777.

²¹ Lietuvos Respublikos radioaktyviųjų atliekų įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1600

Rinkliavų įstatymas²² nustato bendrąjį valstybės ir vietinių rinkliavų tame tarpe už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą. Vadovaujantis šiuo įstatymu, savivaldybės tarybos sprendimu nustatoma vietinė rinkliava, tvirtinami rinkliavos nuostatai, numatantys rinkliavos dydį, nustatomos lengvatos bei grąžinimo atvejai vietinių rinkliavų mokėtojams. Vietinė rinkliava įskaitoma į savivaldybės, nustačiusios vietinę rinkliavą biudžetą.

Valstybinės pavojingų atliekų tvarkymo 2006-2008 metų programos²³ paskirtis – įgyvendinti valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano nuostatas pavojingų atliekų tvarkymo srityje. Šios programos tikslas – sudaryti sąlygas tinkamai tvarkyti visas šalyje susidarančias pavojingas atliekas, kad nekiltų pavojus aplinkai ir visuomenės sveikatai. Už pavojingų atliekų surinkimo iš namų ūkių ir smulkiųjų įmonių organizavimą atsakingos savivaldybės. Programoje savivaldybės paskirtos atsakingomis už didesnę visuomenės švietimą pavojingų atliekų tvarkymo klausimais, tai yra, jos turėtų skelbti gerus pavojingų atliekų tvarkymo pavyzdžius periodinėje spaudoje, rengti specialias televizijos laidas apie pavojingų atliekų tvarkymą.

Valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektų steigimo tvarka²⁴ reglamentuoja atitinkamo statuso suteikimą LR veikiantiems ir steigiamiems valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektams bei juos eksploatuojančių įmonių sąrašo sudarymą.

Civilinis kodeksas reglamentuoja²⁵ sutartinius viešųjų paslaugų dalykus. CK. 6.161 straipsnyje „Viešoji sutartis“ numatyta, kad visiems paslaugas (pvz. atliekų tvarkymo) teikiantis ar prekes parduodantis juridinis asmuo privalo sudaryti sutartį su bet kuriuo asmeniu, kai šis kreipiasi, išskyrus įstatymų nustatyta tvarka patvirtintas išimtis ir neturi teisės kam nors suteikti privilegijų, išskyrus įstatymų nustatyta tvarka patvirtintus išimtis.

Pagal Konkurencijos įstatymo²⁶ nuostatas, valstybės valdymo ir savivaldos institucijos, vykdydamos pavestus uždavinius, susijusius su ūkinės veiklos reguliavimu, privalo užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę. Valstybės valdymo ir savivaldos institucijoms draudžiama priimti teisės aktus arba kitus sprendimus, kurie teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes ir dėl kurių atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams, išskyrus atvejus, kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant LR įstatymų reikalavimus.

²² Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr.52-1484.

²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. sausio 11 d. nutarimas Nr. 19 „Dėl Valstybinės pavojingų atliekų tvarkymo 2006-2008 metų programos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 5-145.

²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 2 d. nutarimas Nr. 113 „Dėl Valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektų steigimo tvarkos“//Valstybės žinios. 2000, Nr. 12-302.

²⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas //Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

²⁶ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

Koncesijų įstatymas²⁷ nustato koncesijos sampratą, koncesijos sutarties dalyką, koncesininkų atrankos ir koncesijų suteikimo tvarką, suteikiančiųjų institucijų bei koncesininkų įgaliojimus, teises ir pareigas, koncesijos sutarčių turinį, taip pat nustato su tuo susijusius santykius. Vadovaujantis koncesijos sutartimi, koncesininkui suteikiamas leidimas vykdyti ūkinę veiklą, susijusią su infrastruktūros objektų projektavimu, statyba, plėtra, atnaujinimu, pakeitimu, remontu, valdymu, naudojimu ir (ar) priežiūra, arba teikti viešąsias paslaugas šiose srityse: atliekų naudojimo, perdirbimo ir tvarkymo, kaip numatyta LR atliekų tvarkymo įstatyme.

Viešųjų pirkimų įstatymas²⁸ nustato viešųjų pirkimų tvarką, šių pirkimų subjektų teises, pareigas ir atsakomybę, viešųjų pirkimų kontrolės bei ginčų sprendimo tvarką. Perkančioji organizacija yra valstybės ar savivaldybės valdymo institucija. Pirkimų tikslas - vadovaujantis pirkimų principais sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią racionaliai naudojant tam skirtas lėšas įsigyti perkančiajai organizacijai reikalingų prekių, paslaugų ar darbų.

Administracinė atsakomybė už atliekų tvarkymo taisyklių pažeidimą apibrėžta Administracinių teisės pažeidimų kodekse²⁹.

1.3. Atliekų tvarkymo sistemos valdymas Lietuvoje

Lietuvos Respublikoje valstybinio atliekų tvarkymo valdymo funkciją atlieka valstybinė valdžios ir vietos savivaldos institucijos. Atliekų tvarkymo institucinė struktūra pateikta 2 priede.

Atliekų tvarkymo sistemų valdymą reglamentuoja Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo penktasis skirsnis, kuris numato tvarkant atliekas dalyvaujančių institucijų funkcijų pasiskirstymą.

Aplinkos ministerija reglamentuoja ir administruoja visų atliekų tvarkymą, kontroliuoja nustatytų reikalavimų ir užduočių įgyvendinimą, koordinuoja kitų valstybės institucijų, apskričių viršininkų ir savivaldybių atliekų tvarkymo veiklą, ieško papildomų finansavimo šaltinių valstybės institucijų bei savivaldybių parengtiems atliekų tvarkymo projektams finansuoti.

Sveikatos apsaugos ministerija sprendžia pavojingų atliekų ar pavojingų medicininių atliekų tvarkymo problemas.

Ūkio ministerija rengia ir tvirtina ir koordinuoja programas, skatinančias atliekų prevenciją, taip pat skatinančias mažinti gamyboje susidarančių atliekų kiekį, diegti mažaatliekes technologijas, kurti rinkas iš antrinių žaliavų pagamintiems produktams; koordinuoja pramonės įmonių veiksmus diegiant gamyboje susidarančių atliekų tvarkymo pajėgumus.

²⁷ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas//Valstybės žinios. 1996, Nr. 92-2141.

²⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas//Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000; 2006, Nr.1-102.

²⁹ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas //Valstybės žinios. publikacijų neužfiksuota.

Žemės ūkio ministerija koordinuoja žemės ūkio ir maisto pramonės įmonių veiksmus diegiant jų gamyboje susidarančių atliekų tvarkymo pajėgumus.

Apskričių viršininkai organizuoja regioninių atliekų tvarkymo planų rengimą, koordinuoja savivaldybių veiksmus įgyvendinant bendras regionines programas, ypač kai tai susiję su atliekų tvarkymui reikalingos regioninės infrastruktūros kūrimu.

Vietos savivaldos įstatymas³⁰ numato, kad viena iš savarankiškų savivaldos funkcijų yra komunalinių atliekų tvarkymo sistemų diegimas, antrinių žaliavų surinkimo bei perdirbimo organizavimas ir sąvartynų įrengimas bei eksploatavimas. Savivaldybė yra atsakinga už viešųjų paslaugų teikimą gyventojams; viešąsias paslaugas teikia savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai arba pagal sudarytas sutartis kiti viešai pasirenkami fiziniai ar juridiniai asmenys.

Atliekų tvarkymo sistemoje taip pat dalyvauja ir Regioniniai atliekų tvarkymo centrai – savivaldybių įsteigtos viešosios įstaigos arba uždarnosios akcinės bendrovės, kurioms savivaldybės pavedė sukurti regionines atliekų tvarkymo sistemas.

Netiesiogiai atliekų tvarkymo sistemos valdyme dalyvauja Vyriausybės atstovai, kurie atlieka savivaldybių administracinę priežiūrą – prižiūri, ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės nutarimus³¹.

1.4. Valstybiniai atliekų tvarkymo strateginiai tikslai

Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatyti šie strateginiai tikslai:

- iki 2009 m. užtikrinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visuotinumą (paslauga teikiama ne mažiau kaip 95 proc. savivaldybės teritorijos asmenų, kuriems toje teritorijoje nuosavybės teise priklauso nekilnojamojo turto objektai ar kurie kitu pagrindu teisėtai valdo ar naudoja šiuos objektus), kokybę ir prieinamumą;
- ne vėliau kaip nuo 2009 m. vidurio nepavojingas atliekas šalinti tik ES reikalavimus atitinkančiuose regioniniuose nepavojingų atliekų sąvartynuose;
- iki 2011 m. pabaigos uždaryti visus aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimų neatitinkančius sąvartynus;
- iki 2013 m. Lietuvoje sukurti reikiamus komunalinių nuotekų dumblo tvarkymo pajėgumus;
- iki 2013 m. perdirbti ar kitaip panaudoti ne mažiau kaip 50 proc. komunalinių atliekų.

³⁰ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr.55-1049; 2008, Nr. 113-4290.

³¹ Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas// Valstybės žinios.1998, Nr.51-1392.

2. ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMŲ VALDYMAS UTENOS REGIONE

2.1. Bendra apžvalga apie Utenos regioną

Lietuvos šiaurės rytuose, esanti Utenos apskritis apima Anykščių, Ignalinos, Molėtų, Utenos ir Zarasų rajonų bei Visagino savivaldybes, bendras plotas – 7201 km². Tai penktoji pagal plotą apskritis Lietuvoje. Ji sudaro apie 11 % viso šalies teritorijos ploto ir apima didžiąją dalį Aukštaitijos istorinio-geografinio etnografinio regiono. Lietuvos Statistikos departamento 2007 m. duomenimis Utenos apskrityje gyveno 174 744 gyventojai. Tai rečiausiai apgyvendintas Lietuvos regionas, 2007 m. gyventojų tankumas apskrityje buvo 24,5 gyv./km². Šiaurės rytuose apskritis ribojasi su Latvija, rytuose – su Baltarusija, pietuose – su Vilniaus, o šiaurės vakaruose – su Panevėžio apskritimis. Apskritis administracinis centras – Utenos miestas.

2.2. Apskričių viršininkų administracijų funkcijos

Apskričių viršininkų administracijos atliekų tvarkymo srityje atlieka koordinuojantį vaidmenį. Pagal Apskritis valdymo įstatymą³² apskrities viršininko uždaviniai šioje srityje apima:

- valstybės aplinkos apsaugos politikos aplinkos apsaugos srityje įgyvendinimą;
- valstybinių ir regioninių programų vykdymą;
- savivaldos vykdomųjų institucijų veiklos įgyvendinant regionines programas, derinimą.

Apskritis viršininkas turi numatyti prioritetines apskrities raidos kryptis. Apskričių viršininkų administracijos taip pat skiria sklypus komunalinėms atliekoms šalinti.

Pagal Regioninės plėtros įstatymą³³ apskrityse veikia regioninės plėtros taryba, kurią sudaro savivaldybių merai, darbo biržos atstovai bei deleguoti savivaldybių tarybų nariai. Taryba svarsto ir tvirtina regiono plėtros planą, priima sprendimus dėl jo įgyvendinimo, probleminės teritorijos išskyrimo bei jos plėtros programos, taip pat kitus sprendimus, galinčius turėti esminės įtakos to regiono (apskritis) socialinei ir ekonominei plėtrai. Pagal Atliekų tvarkymo įstatymo nuostatas prie regionų plėtros tarybos turi būti sudarytos darbo grupės regioniniams atliekų tvarkymo planams rengti. Šių planų rengimą koordinuoja bei tvirtina regionų plėtros tarybos.

2.3. Utenos regiono atliekų tvarkymo tikslai ir uždaviniai

2007 m. gruodžio 11 d. Utenos regiono plėtros tarybos patvirtintame Utenos regiono atliekų tvarkymo plane (2008-2018 m.) nustatyti šie atliekų tvarkymo tikslai:

³² Lietuvos Respublikos apskritis valdymo įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 16-2938.

³³ Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 66-1987.

- suderinti Utenos regiono savivaldybių veiksmus, organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemas ir steigiant Utenos regiono savivaldybėms bendrus atliekų naudojimo ar šalinimo įrenginius;
- teikti Utenos regione tinkamas, saugias aplinkai ir žmonėms, ekonomiškai atliekų tvarkymo paslaugas, atitinkančias valstybės teisės aktų reikalavimus, standartus ir strateginius tikslus, kurie nustatyti vadovaujantis ES direktyvomis ir reglamentais;
- pagerinti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos efektyvumą ir teikti atliekų tvarkymo paslaugas visiems gyventojams už priimtina mokėstį, laikantis principo, kad visiems gyventojams mokestis už tą patį tvarkomų atliekų kiekį ir tokią pačią teikiamos paslaugos kokybę turi būti vienodas.

Pagrindiniai regiono atliekų tvarkymo plane nustatyti atliekų tvarkymo uždaviniai yra šie:

- iki 2009 m. vidurio Utenos regione sukurti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą;
- iki 2009 m. vidurio užtikrinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visuotinumą, kokybę ir prieinamumą visiems regiono savivaldybių vartotojams;
- nuo 2009 m. vidurio nepavojingas atliekas šalinti tik naujame regioniniame Mockėnų sąvartyne;
- nuo 2009 m. vidurio Mockėnų sąvartyne pradėti komunalinių atliekų rūšiavimą;
- nuo 2010 m. ne mažiau kaip 50 % susidarančių biologiškai skaidžių atliekų apdoroti mechaniniame biologiniame įrenginyje (bioreaktoriuje);
- nuo 2011 m. likusias po rūšiavimo bei mechaninio biologinio apdorojimo atliekas deginti deginimo įrenginyje (Vilniuje);
- iki 2011 m. pabaigos uždaryti 102 aplinkosaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimų neatitinkančius sąvartynus;
- nuo 2011 m. atskirai surinkti ir perdirbti ar kitaip panaudoti ne mažiau kaip 50 procentų komunalinių atliekų;
- užtikrinti, kad nuo 2020 m. sąvartyne būtų šalinamos tik apdorotos mišrios komunalinės atliekos.

2.4. Savivaldybių bendradarbiavimas, kuriant Utenos regioninę sistemą

Utenos apskrities savivaldybės, siekdamos sukurti ir įgyvendinti regioninę atliekų tvarkymo sistemą, kaip numatyta Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane, 2004 m. rugšėjo 29 d. pasirašė Jungtinės veikos sutartį, kurioje partneriai: Anykščių, Ignalinos, Molėtų, Utenos, Visagino ir Zarasų savivaldybės susitarė kurti ir plėtoti bendrą Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemą. Aukščiau minėtos sutarties partneriai yra patvirtinę Danijos kompanijos Kamsax A/S su Baltijos konsultacine grupe paruoštą Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos galimybių

studiją ir pasirašę paraišką Sanglaudos fondo lėšoms gauti investiciniam projektui „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ įgyvendinti.

UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“ (URATC) buvo įsteigta 2004 m. spalio 22 d., įvykus steigiamajam akcininkų susirinkimui, kurio metu buvo patvirtinti įstatai bei išrinkta Valdyba, suformuotas 100 000 Lt įstatinis kapitalas, kuris buvo padalintas į 100 000 paprastųjų vardinių akcijų, kurių nominali vertė lygi 1 Lt. Akcijos tarp steigėjų padalintos pagal gyventojų skaičių steigėjų administruojamose teritorijose:

- Anykščių rajono savivaldybei - 18,856 % akcijų;
- Ignalinos rajono savivaldybei - 12,378 % akcijų;
- Molėtų rajono savivaldybei - 13,652 % akcijų;
- Utenos rajono savivaldybei - 26,947 % akcijų;
- Visagino miesto savivaldybei - 15,892 % akcijų;
- Zarasų rajono savivaldybei - 12,275 % akcijų.

2005 m. sausio 28 d. UAB „URATC“ buvo įregistruota LR juridinių asmenų registre.

2.5. ES parama atliekų tvarkymo srityje

Pagrindinis atliekų tvarkymo infrastruktūros finansavimo šaltinis Utenos regione yra ES Sanglaudos fondas. ES finansuojamam projektui „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ įgyvendinti Utenos apskrities savivaldybės įsteigė UAB „URATC“. Projekte buvo numatyta: regioninio sąvartyno Mockėnuose (Utenos r.) įrengimas, uždarant čia esantį miesto sąvartyną bei įrengiant atliekų priėmimo punktą ir kompostavimo aikštelę; Visagino miesto sąvartyno, esančio Karlių kaime, rekonstrukcija, jį uždarant ir čia įrengiant atliekų priėmimo punktą ir kompostavimo aikštelę; atliekų priėmimo punktų Anykščiuose, Ignalinoje, Molėtuose ir Zarasuose įrengimas; apskrityje esančių 102 sąvartynų uždarymas bei rekultivavimas; atliekų surinkimo, tvarkymo bei transportavimo sistemos sukūrimas. Finansiniame memorandume numatyta, kad projektas finansuojamas iš Sanglaudos fondo (75%) ir nacionalinio biudžeto (25%) lėšų. Visos projekto investicijos buvo įvertintos 12.945.680 EUR (44.698.844 Lt). Per paskutinius metus dėl kainų augimo išaugus investicijų vertei, LR Vyriausybė priėmė sprendimą padengti kainų išaugimą RATC įgyvendinamuose regioninių atliekų tvarkymo sistemų projektuose. LR Vyriausybės nutarimu³⁴ visiems regioniniams atliekų tvarkymo projektams skyrė papildomą

³⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr.1372 „Dėl papildomų lėšų skyrimo projektams, remiamiems iš Europos Sąjungos finansinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšų, taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 1-22.

finansavimą. Pagal dabartinius vertinimus finansiniame memorandume Utenos regionui numatytą investicijų vertė yra 64.265 tūkst. Lt.

Igyvendinat projektą:

- įrengtos atliekų priėmimo ir laikino saugojimo aikštelės Anykščiuose, Ignalinoje, Molėtuose ir Zarasuose, Utenoje ir Visagine;
- uždarytas Mockėnų sąvartynas Utenoje (2008-08-12 buvo baigti ir priduoti senojo sąvartyno kaupo uždarymo darbai);
- uždarytas senasis Karlių k. sąvartynas Visagine (2008-08-08);
- pastatytas ir 2008-02-01 oficialiai atidarytas regioninis sąvartynas Mockėnuose, Utenos r.;
- įrengtos kompostavimo aikštelės Utenoje (2008-02-01) ir Visagine (2008-07-01).
- rekultivuoti visi 102 Utenos regione esantys senieji sąvartynai;
- įsigyta mobili įranga: buldozeris (1 vnt.), ratinis frontalinis krautuvas (2 vnt.), kompaktorius (1 vnt.), medžio atliekų smulkintuvas (2 vnt.), komposto sijotuvas (1 vnt.);
- vykdomas visuomenės informavimas ir švietimas: susitikimai su bendruomene, sociologinės apklausos, publikacijos nacionaliniuose, apskrities, rajoniniuose laikraščiuose, TV laidos, TV klipo kūrimas, parodų paviljono įrengimas, plakatų leidyba, atributikos gamyba ir kt.;
- išpirkta žemė iš gyventojų, kurio gyvenamoji sodyba patenka į regioninio sąvartyno sanitarinę apsaugos zoną.

2.6. Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos apžvalga ir analizė

Utenos apskrities savivaldybėse susidarę atliekų kiekiai pateikiami 3 lentelėje. Utenos rajono savivaldybėje susidaro didžiausias atliekų kiekis, lyginant su kitomis Utenos regiono savivaldybėmis.

3 lentelė. Utenos regiono savivaldybėse susidariusių atliekų kiekis 2005- 2007 metais, t.

<i>Savivaldybė</i>	<i>2005 m.</i>	<i>2006 m.</i>	<i>2007 m.</i>
Anykščių rajonas	9.119,0	9.289,6	10.173,1
Ignalinos rajonas	4.300,0	6.297,6	7.620,5
Molėtų rajonas	5.534,0	5.754,9	6.711,9
Utenos rajonas	23.007,2	19.989,9	17.948,9
Visaginas	6.507,7	6.211,4	6.215,7
Zarasų rajonas	5.000,0	5.500,0	3.739,6
Viso	53.467,9	53.043,2	52.409,7

Saltinis: Utenos regiono atliekų tvarkymo planas, 2005 ir 2006 m.; apskrities savivaldybės, 2007 m.

3 lentelėje nurodytas atliekų kiekis apima mišrias komunalines atliekas, atskirai surinktas antrines žaliavas, didžiąsias atliekas, statybos ir griovimo atliekas, žaliąsias atliekas bei kitas

atliekas, kurias į sąvartynus atveža operatoriai. Reikia atkreipti dėmesį, kad šie atliekų kiekiai būna pateikiami metinėse ataskaitose Aplinkos ministerijai.

Esama ataskaitos forma neužtikrina informacijos gavimo apie fizinių ir juridinių asmenų patiems savo transportu atvežusiems atliekas į sąvartyną, kiekių įtraukimo į apskaitą.

Iš 3 lentelės matome, kad Utenos rajono savivaldybės teritorijoje susidaro didžiausias atliekų kiekis. Todėl kuriant regioninę atliekų tvarkymo sistemą, tai buvo vienas iš svarbiausių faktorių apsprendžiantis sąvartyno vietos parinkimą.

Iki 2008 m. Utenos regiono sąvartynuose (išskyrus Visagino sąvartyną), atliekos nebuvo sveriamos, todėl duomenys paverčiant kubinius metrus į tonas, negali būti laikomi patikimais. Ir Lietuvos, ir daugelio Rytų Europos šalių patirtis rodo, kad atliekų kiekiai tonomis paprastai gerokai sumažėja sąvartynuose įrengus svarstykles ir įvedus apskaitą.

4 lentelėje pateikiama informacija apie komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos įdiegimą Utenos apskrities savivaldybėse (2008 m. sausio 1 d.).

4 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimas Utenos rajone³⁵

<i>Apskrities savivaldybės</i>							
	<i>Anykščių</i>	<i>Ignalinos</i>	<i>Molėtų</i>	<i>Zarasų</i>	<i>Visagino</i>	<i>Utenos</i>	<i>IŠ VISO:</i>
Miestuose daugiau kaip 1000	91,87	88,71	85,41	93,80	91,67	93,34	91,75
Miesteliuose daugiau kaip 500	53,63	85,17	62,42	89,08	-	68,96	67,79
Miesteliuose daugiau kaip 200	62,32	77,21	52,63	69,42	-	58,97	62,57
Miesteliuose mažiau nei 200	18,21	27,97	15,76	22,41	-	25,02	21,59
Iš viso savivaldybėje	58,19	61,75	47,93	64,91	91,67	77,47	63,43

2007 metais galiojusiame Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane buvo teigiama, kad savivaldybės turi užtikrinti, kad viešoji komunalinių atliekų tvarkymo paslauga iki 2007 metų turi būti teikiama visiems fiziniams ir juridiniams asmenims savivaldybės teritorijoje. Pagal 2007 metais galiojusį strateginį atliekų tvarkymo planą, laikoma, kad paslauga įdiegta,

³⁵ 2008-07-08 Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos raštas Nr.(16-2)-D8-5950 Vyriausybės atstovams apskrityse.

jeigu ja naudojosi ne mažiau kaip 85 proc. ūkio subjektų (įmonių, įstaigų ir organizacijų) ir gyventojų. Reikia atkreipti dėmesį, kad Lietuvoje nėra aiškios metodikos kaip teisingai apskaičiuoti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo procentus. Todėl, kiek procentų atliekų turėtojų naudojasi komunalinių atliekų tvarkymo paslauga nėra žinoma. Taip pat ataskaitose nėra numatytas informacijos pateikimas apie komunalinių atliekų paslaugos įdiegimą ūkio subjektams.

Nesant aiškios skaičiavimo metodikos, nebus aiškus taip pat ir Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatytos užduoties- iki 2009 m. užtikrinti, kad viešoji komunalinių atliekų tvarkymo paslauga būtų visuotinė – įgyvendinimas.

2.7. Savivaldybių teisiniai dokumentai reglamentuojantys atliekų tvarkymą

Atliekų tvarkymo taisyklėse³⁶ nustatyta, kad savivaldybių atliekų tvarkymo planai turi būti parengti ir patvirtinti iki 2002 m. gruodžio 31 d. Pagrindinis savivaldybių atliekų tvarkymo planų tikslas - nustatyti komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo priemones, kurios užtikrintų aplinkosaugos, techninius- ekonominius ir higienos reikalavimus atitinkančios viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlą visiems savivaldybės teritorijoje esantiems asmenims. Tokie planai turi būti tvirtinami savivaldybių tarybų sprendimais.

Atliekų tvarkymo planus yra pasirengusios visos Utenos apskrities savivaldybės. Tačiau 2007 metų pabaigoje patvirtinus Utenos regiono atliekų tvarkymo planą (iki tol, kaip laikinas planas buvo patvirtinta Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos Galimybių studija (2005 m.), savivaldybės organizuoja naujų planų rengimą ar turimų koregavimą.

Atliekų tvarkymo įstatyme teigiama, kad regioniniuose atliekų tvarkymo planuose turi būti numatytos priemonės, užtikrinančios Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatytų užduočių įgyvendinimą, savivaldybių atliekų tvarkymo planuose - priemonės, užtikrinančios Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane ir regioniniuose atliekų tvarkymo planuose nustatytų užduočių įgyvendinimą. Tačiau šiuo metu galiojančiuose teisės aktuose atliekų tvarkymo planų derinimo pareiga nėra numatyta.

Siekiant rezultatyviau įgyvendinti Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatytas užduotis, būtina pakeisti Atlieku tvarkymo įstatymo 5 straipsnį, aiškiai aprašant atliekų tvarkymo planų derinimo tvarką.

³⁶ Respublikos aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. 217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 1999, Nr. 1999, Nr.63-2065; 2004, Nr.68-2381.

Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 31 straipsniu Savivaldybių tarybos turi patvirtinti atliekų tvarkymo taisykles, reglamentuojančias viešųjų komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikimą ir užtikrinančias, kad šios paslaugos atitiktų aplinkosaugos, techninius-ekonominius, higienos reikalavimus ir savivaldybių bei regioninių atliekų tvarkymo planų įgyvendinimą, nustatančias komunalinių atliekų tvarkymo sąlygas.

5 lentelėje yra pateikta informacija apie Utenos apskrities savivaldybėse parengtas atliekų tvarkymo taisykles.

5 lentelė. Atliekų tvarkymo taisyklės Utenos apskrities savivaldybėse

<i>Savivaldybė</i>	<i>Patvirtinimo data, savivaldybės tarybos sprendimo Nr.</i>	<i>Taisyklių pakeitimai</i>
Anykščių rajono	2004 m. kovo 25 d., Nr. TS-78	-
Ignalinos rajono	2002 m. gegužės 28 d., Nr. 268	2006 m. spalio 31 d., Nr. T-820
Molėtų rajono	2003 m. gruodžio 18 d., Nr. B1-139	-
Utenos rajono	2003 m. sausio 23 d., Nr. 424	2003 m. birželio 26 d., Nr. T-67; 2006 m. lapkričio 30 d., Nr. T-246; 2007 m. kovo 29 d., Nr. T-77 2008 m. vasario 28 d. Nr. TS-38
Zarasų rajono*	-	-
Visagino miesto	2004 m. balandžio 8 d., Nr. TS-232	-

Šaltinis: Utenos apskrities savivaldybės, 2008 m.

* Zarasų rajone patvirtintos Zarasų miesto tvarkymo ir švaros taisyklės reglamentuoja ir atliekų tvarkymą.

Visos Utenos regiono savivaldybės yra pasirengusios ir pasitvirtinusios atliekų tvarkymo planus bei atliekų tvarkymo taisykles.

3. UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMA IR JOS ANALIZĖ

3.1. Bendra apžvalga apie Utenos rajoną

Utenos rajonas – aukštumų, kalvų ir kalnelių, miškų bei ežerų kraštas, išsidėstęs Baltijos kalvyno Aukštaičių aukštumos šiaurės vakarinėje dalyje, Šventosios baseine. Etnografiškai jis priklauso Rytų Aukštaitijai, o administracinė tvarka – Utenos apskrčiai. Aplink jį yra kitos gretimos šešios administracinės teritorijos – Rokiškio, Ignalinos, Molėtų, Anykščių, Zarasų ir Švenčionių rajonai. Utenos rajoną sudaro šie administraciniai vienetai: Utenos miesto, Daugailių, Kuktiškių, Leliūnų, Saldutiškio, Sudeikių, Tauragnų, Utenos, Užpalių ir Vyžuonų seniūnijos. Statistikos departamento duomenimis 2008 m. sausio 1 d. Utenos rajone gyveno 47 934 gyventojų arba 39 gyventojai km². Utenos rajono plotas – 1229 km². Jis yra mažesnis už vidutinį šalies rajonų plotą (2,1 proc.) ir užima 1,9 proc. Lietuvos teritorijos. Utenos rajone yra įregistruotas 891 ūkio subjektas, 15 garažų ir 21 sodo bendrija.

6 lentelėje yra pateikti duomenys apie Utenos rajono gyventojus, jų pasiskirstymą pagal gyvenamąją vietovę ir būstą.

6 lentelė. Utenos rajono gyventojų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę ir būstą

	<i>Statistikos departamento duomenys</i>		<i>Seniūnijų duomenys</i>		
	<i>Gyventojų skaičius</i>		<i>Bendras gyventojų skaičius</i>	<i>Gyventojų skaičius individualiuose namuose</i>	<i>Gyventojų skaičius daugiabučiuose namuose</i>
	<i>2007 m.</i>	<i>2008 m.</i>	<i>2007 m.</i>		
Mieste	32 789	32 572	33 890	5 302	28 588
Kaime	15 589	15 362	10 554	8 954	1 600
Viso:	48 378	47 934	44 444	14 256	30 188

Šaltinis: Statistikos departamentas, Utenos rajono seniūnijos.

Seniūnijų pateiktais duomenimis Utenos rajono savivaldybėje yra 16 415 namų ūkių, o vidutinis namų ūkio dydis – 2,7 gyventojų. Individualiuose namuose gyvena 14 256 gyventojų, kurie sudaro 5 246 namų ūkius. Daugiabučiuose namuose yra 11 169 butai, kuriuose gyvena 30 188 gyventojai.

3.2. Esamos atliekų tvarkymo padėties apžvalga

3.2.1 Susidarantys atliekų kiekiai

Utenos rajono savivaldybėje susidariusių atliekų bendras kiekis 2005-2007 m. yra pateikiamas 7 lentelėje. Lentelėje nurodytas atliekų kiekis apima mišrias komunalines atliekas, atskirai surinktas antrines žaliavas, didžiąsias, statybos ir griovimo, žaliąsias ir kitas atliekas.

7 lentelė. Bendras atliekų kiekis Utenos rajono savivaldybėje 2005-2007 m., t.

2005 m.	2006 m.	2007 m.
21584	20 595	28 500

Šaltinis: Utenos rajono savivaldybė, 2008 m.

Vadovaujantis UAB „URATC“ 2008 metų 6 mėnesių duomenimis, prognozuojama, kad 2008 m. Utenos rajono savivaldybėje pas gyventojus susidarys apie 13 130 t mišrių komunalinių atliekų, t.y. 295 kg vienam gyventojui per metus. Įvertinus mišrių komunalinių atliekų kiekį, kuris surenkamas iš rajono įmonių ir organizacijų, planuojama, kad 2008 m. iš viso susidarys 17 986 t mišrių komunalinių atliekų, t.y. 404 kg vienam gyventojui per metus (8 lentelė). Į šį kiekį neįtrauktos pramoninės atliekos, atskirai surenkamos antrinės žaliavos, didžiosios atliekos, pakuočių atliekos, statybos ir griovimo atliekos, nuotėkų dumblas iš vandens valymo įrenginių.

8 lentelė. Prognoziniai surenkami ir šalinami mišrių komunalinių atliekų kiekiai Utenos rajono savivaldybėje 2008 m. (pagal 6 mėn. duomenis)

<i>Susidarymo šaltinis:</i>	<i>Surenkamų mišrių komunalinių atliekų kiekis, t</i>	<i>Gyventojų skaičius</i>	<i>Mišrių komunalinių atliekų kiekis gyventojui per metus, kg</i>
Gyventojai	13 130	44 444	295
Įmonės	4 856		109
VISO:	17 986		404

Šaltinis: UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“, 2008m.

Utenos rajone surenkamų antrinių žaliavų kiekiai pateikiami 9 lentelėje. Palyginti su tais kiekiais, kuriuos galima būtų atskirti iš mišrių komunalinių atliekų srauto, surenkama labai nedaug antrinių žaliavų. Atskiras antrinių žaliavų surinkimas Utenos rajone nėra didelis, daugiausia antrinių žaliavų surenkama iš įmonių ir organizacijų.

9 lentelė. Antrinių žaliavų surinkimas Utenos rajone 2006-2007 m.

<i>Metai</i>	<i>Bendras komunalinių atliekų kiekis, t</i>	<i>Stiklas</i>		<i>Popierius/kartonas</i>		<i>Plastikas</i>	
		<i>Kiekis, t</i>	<i>% nuo viso kom. atliekų kiekio</i>	<i>Kiekis, t</i>	<i>% nuo viso kom. atliekų kiekio</i>	<i>Kiekis, t</i>	<i>% nuo viso kom. atliekų kiekio</i>
2006	19 658	513,4	2,6	1463,4	7,3	254,5	1,3
2007	17 948	457	2,6	1282	7,1	188	1,1

Šaltinis: Savivaldybės duomenys.

Stambiagabaričių atliekų priėmimo aikštelę eksploatuojančios UAB „Utenos komunalininkas“ duomenimis, Utenos mieste esančioje aikštelėje 2006 m. iš viso buvo priimta 43,9 t, o 2007 m. – 152 t atliekų.

3.2.2. Atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimas

Vadovaudamasi LR Atliekų tvarkymo įstatymo 30 straipsniu Utenos rajono savivaldybės taryba 2007 m. lapkričio 29 d. sprendimu Nr. TS-217 pavedė UAB „Utenos komunalininkas“ eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą Utenos rajono savivaldybės teritorijoje, pasirašant komunalinių atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo sutartį. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 30 straipsnio nuostatomis eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą savivaldybės:

- gali pavesti (kaip privalomą užduotį) savivaldybės įsteigtai bendrovei arba kelių savivaldybių įsteigta atliekų tvarkymo įstaigai, įmonei ar organizacijai (pvz. URATC);
- savivaldybės gali organizuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo ir plėtojimo paslaugų operatorių atrankos konkursą arba
- nutarusios įvesti vietinę rinkliavą iš atliekų turėtojų už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą, turi organizuoti komunalinių atliekų tvarkymo (komunalinių atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo ir plėtojimo) paslaugų viešojo pirkimo konkursą.

Pateiktos nuostatos reglamentuoja tris skirtingus būdus komunalinių atliekų tvarkymo sistemoms organizuoti. Vietos savivaldos institucijos įgyvendindamos vieną iš pasirinktų nuostatų, priverstos pažeidinėti kitų įstatymų reikalavimus.

Utenos rajono savivaldybės taryba pasirinko pirmąjį atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo variantą, kuomet eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą pavedė (kaip privalomą užduotį) savivaldybės įsteigta bendrovei UAB „Utenos komunalininkas“.

Tuo tarpu pagal Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį savivaldos institucijoms draudžiama priimti teisės aktus, kurie teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ir dėl kurių atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams, išskyrus atvejus, kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant įstatymų reikalavimus.

Taip pat Viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio nuostatos teigia, kad sutartyje numatant reikalavimą perkant viešosioms paslaugoms teikti reikalingas prekes laikytis lygiateisiškumo, nediskriminavimo, skaidrumo principų (t.y. būtina organizuoti paslaugų pirkimo konkursą).

Būtina suderinti tarpusavyje Atliekų tvarkymo, Konkurencijos ar Viešųjų pirkimų nuostatas, kad savivaldybėms būtų aišku, kurio teisės akto nuostatomis vadovautis įgyvendinant reikalavimus atliekų tvarkymo srityje.

3.2.3. Atliekų surinkimas ir tvarkymas

3.2.3.1. Mišrių komunalinių atliekų surinkimas ir tvarkymas

Mišrioms komunalinėms atliekoms surinkti, Utenos rajone taikoma konteinerinė atliekų surinkimo sistema. Mišrioms komunalinėms atliekoms iš individualių namų valdų surinkti naudojami plastikiniai 120 ar 240 litrų talpos konteineriai, tačiau esant reikalui, naudojami 750 ar 1100 litrų talpos konteineriai. Mišrioms komunalinėms atliekoms surinkti iš daugiabučių namų naudojami kolektyviniai 1100, 13000 litrų talpos konteineriai. Dažnai į tuos pačius kolektyvinius konteinerius metamos tiek fizinių, tiek juridinių asmenų komunalinės atliekos. Vadovaujantis Utenos rajono atliekų tvarkymo taisyklėmis³⁷, atliekoms surinkti mažesniuose nei 100 gyventojų turinčiuose kaimuose ir vienkiemiuose gali būti naudojami bendro naudojimo įvairios talpos standartiniai konteineriai, o atskirais atvejais ir betaris atliekų surinkimas, apvažiuojant atliekų turėtojus, prieš tai juos informavus (paskelbus grafika). Praktikoje betaris atliekų vežimas nėra taikomas.

Vadovaujantis Utenos rajono atliekų tvarkymo taisyklėmis, Utenos mieste mišrių komunalinių atliekų konteineriai tuštinami:

- kolektyvinio naudojimo (skirti daugiabučių namų gyventojams) – ne rečiau kaip 2 -3 kartus per savaitę;
- esantys individualiose namų valdose – 1 kartą per savaitę arba pagal poreikį.

Praktikoje tik labai nedidelė dalis 1100 litrų konteinerių, skirtų daugiabučių namų gyventojams, vežama 2-3 kartus, apie 70 % kolektyvinių aikštelių aptarnaujamos 7 dienas per savaitę, dalyje iš jų vežama 2 kartus per parą, o iš dviejų aikštelių net 3 kartus per parą.

Utenos rajono gyvenvietėse ir kaimuose mišrių komunalinių atliekų konteineriai, esantys individualių namų valdose tuštinami ne rečiau kaip 1 kartą per mėnesį.

Mišrioms komunalinėms atliekoms surinkti iš įstaigų, įmonių ir organizacijų naudojami 1100 litrų talpos konteineriai, iš sodų ir garažų bendrijų - kolektyviniai 1100 litrų talpos konteineriai. Konteineriai įmonėse, įstaigose ir organizacijose tuštinami pagal susitarimą su šių įmonių administracija.

Visos atliekos iš aptarnaujamų teritorijų vežamos tiesiai į regioninį atliekų sąvartyną, esantį Mockėnų k., Utenos rajone.

Komunalinėms atliekoms tvarkyti UAB „Utenos komunalininkas“ su atliekų turėtojais pasirašo sutartis. Ši privaloma nuostata yra įrašyta taip pat ir į Utenos rajono atliekų tvarkymo

³⁷ Utenos rajono savivaldybės tarybos 2003 m. sausio 23 d. sprendimas Nr. 424 „Dėl Utenos rajono atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

taisykles. Atliekų tvarkymo įstatymo 4 straipsnio „Atliekų organizavimas“ 1 punkte teigiama, kad „atliekų turėtojas turi tvarkyti atliekas pats arba perduoti jas atliekų tvarkytojui“, 30 straipsnio 1 punkte teigiama, kad „savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti. Šiose sistemose turi būti tvarkomos visos atliekos, išskyrus atliekas įmonių, kurių leidimuose nustatyti atliekų tvarkymo reikalavimai negali būti įvykdyti savivaldybių organizuojamose komunalinių atliekų tvarkymo sistemose“.

Palyginus šias nuostatas, išryškėja prieštaravimai, kuris trukdo savivaldybei įgyvendinti įstatymu jai numatytus reikalavimus atliekų tvarkymo srityje.

Būtina aiškiai įvardinti atsakomybę už atliekų tvarkymą, panaikinant šią nuostatą dviprasmybę.

3.2.3.2. Antrinių žaliavų surinkimas ir tvarkymas

Labiausiai paplitęs antrinių žaliavų surinkimo būdas yra į stiklo, popieriaus / kartono, plastikų / metalo atliekų (1,8 m³ varpo formos ar 0,75 m³ talpos) konteinerius. Vadovaujantis Utenos rajono atliekų tvarkymo taisyklėmis, antrinėms žaliavoms surinkti iš įmonių, įstaigų ir organizacijų taip pat gali būti naudojami ir dviračiai plastikiniai 120 arba 240 litrų talpos konteineriai. Antrinių žaliavų konteineriai skiriasi savo spalva nuo konteinerių, skirtų komunalinėms atliekoms surinkti ir turi atitinkamą užrašą: „Popierius /kartonas“, „Plastmasė, Metalas“, „Stiklas“. Popieriaus / kartono atliekos surenkamos konteineriais kol kas tik Utenos mieste.

Konteineriai antrinėms žaliavoms rinkti, kur yra galimybė, statomi aikštelėse kartu su komunalinių atliekų surinkimo konteineriais (daugiabučių namų kvartaluose), o individualių namų kvartaluose įrengiamos tik antrinių žaliavų konteinerinės aikštelės.

2008 m. Utenos rajono savivaldybėje buvo 145 antrinių žaliavų surinkimo aikštelės. Duomenys apie konteinerių aikštelių išsidėstymą seniūnijose pateikti 10 lentelėje.

Antrinių žaliavų konteinerius aptarnauja UAB „Utenos komunalininkas“. Antrinių žaliavų konteineriai ištuštinami pagal grafiką (mieste) arba seniūnui nurodžius (gyvenvietėse / kaimuose), jeigu yra užpildyta ne mažiau kaip 2/3 jų tūrio. UAB „Utenos komunalininkas“ antrines žaliavas kartu su stambiomis bei buityje susidarančiomis pavojingomis atliekomis renka iš Utenos rajono gyventojų tai pat ir apvažiavimo būdu 4 kartus per metus. UAB „Utenos antrinis popierius“ surenka antrines žaliavas iš įmonių ir organizacijų.

10 lentelė. Antrinių žaliavų surinkimo konteinerinės aikštelės (2008 m. sausio 1 d.)

<i>Seniūnija</i>	<i>Gyventojų skaičius pagal deklaruotą gyvenamąją vietą</i>	<i>Antrinių žaliavų konteinerių aikštelės, vnt.</i>	<i>Skaičius gyventojų, kuriems tenka viena antrinių žaliavų konteinerių aikštelė, vnt.</i>	<i>Antrinių žaliavų konteinerių aikštelės garažų bendrijose, vnt.</i>
Utenos miesto seniūnija	33890	64	530	2
Leliūnų seniūnija	3057	17	180	-
Užpalių seniūnija	2280	6	380	-
Vyžuonų seniūnija	2259	9	251	-
Sudeikių seniūnija	1366	9	152	-
Tauragnų seniūnija	1571	9	175	-
Daugailių seniūnija	1565	12	130	-
Saldučiškio seniūnija	1196	4	299	-
Utenos seniūnija	1630	5	326	-
Kuktiškių seniūnija	906	8	113,	-
IŠ VISO:	49720	143	348	2

Šaltinis: Utenos rajono savivaldybės duomenys, 2008 m.

3.2.3.3. Kitų specifinių atliekų surinkimas ir tvarkymas

Komunalinės biologiškai skaidžios (žaliosios ir virtuvės (maisto) atliekos) rajone beveik nerenkamos ir netvarkomos. Nuo 2008 m. pradžios žaliosios atliekos priimamos regioninėje žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelėje prie regioninio sąvartyno. Dalis biologiškai skaidžių atliekų individualių namų vietovėse yra kompostuojamos gyventojų „namų sąlygomis“. Medžių šakos, kurias sutvarko UAB „Utenos komunalininkas“ yra smulkinamos ir parduodamos UAB „Utenos šilumos tinklai“.

Utenos rajone stambios ir buitinės pavojingos atliekos surenkamos 4 kartus per metus apvažiavimo būdu, taip pat priimamos stambiagabaritinių atliekų ir antrinių žaliavų surinkimo ir rūšiavimo aikštelėse, esančiose Utenos mieste ir prie regioninio Mockėnų sąvartyno.

Dalis pavojingų buitinių atliekų yra surenkama naudojantis šiomis komunalinių atliekų surinkimo sistemomis papildančiomis atliekų surinkimo sistemomis, įdiegtomis 2007 ir 2008 m.:

- UAB "EMP recycling" (elektros ir elektroninės įrangos atliekų);
- UAB "Trijūna" (akumulatoriai; kitos baterijos ir akumulatoriai; t.t.);
- UAB „Kusakoski“ (akumulatoriai, padangos, elektros ir elektroninės įranga, metalinės pakuotės).

Utenos rajono savivaldybės taryba 2005 m. lapkričio 24 d. sprendimu Nr. T – 261 patvirtino Buityje susidarančių naudotų galvaninių elementų surinkimo tvarką, kuri nustato pagrindinius buitėje susidarančių naudotų galvaninių elementų konteinerių įrengimo ir naudotų galvaninių elementų surinkimo iš fizinių asmenų reikalavimus. Utenos mieste panaudotus elementus galima išmesti devyniose nustatytose vietose, pvz. prekybos centruose, kur yra įrengtos specialios galvaninių elementų surinkimo dėžės.

Vadovaujantis 2001 m. liepos 17 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-570 „Dėl individualių transporto priemonių naudotų tepalų surinkimo tvarkos patvirtinimo“, individualios transporto priemonės vairuotojas, pakeitęs automobilio tepalą, gali jį atvežti ir išpilti į dvejose degalinėse ar stambiagabaričių atliekų ir antrinių žaliavų surinkimo ir rūšiavimo aikštelėje pastatytus naudotų tepalų surinkimo konteinerius. Ši paslauga individualių transporto priemonių vairuotojams teikiama nemokamai.

Vadovaujantis LR Atliekų tvarkymo įstatymo 25 straipsniu „savivaldybių institucijos organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijoje susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, organizuoja atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris nebeegzistuoja, tvarkymą“. Ši nuostata sukelia daug neaiškumų savivaldybėms organizuojant atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris nebeegzistuoja, tvarkymą, kadangi nėra aiškiai apibrėžta tvarkoma ir prižiūrima teritorija. Tai ne tik padidina atliekų tvarkymo kaštus, bet taip pat neįpareigoja žemės sklypų savininkų ar valdytojų, naudotojų jas prižiūrėti ir tvarkyti.

Rekomenduojama teisės aktuose įvardinti savivaldybės institucijoms priskiriamas teritorijas (pvz, bendro naudojimo teritorijoje), už kurių priežiūrą ir tvarkymą ji yra atsakinga, atsiradus atliekoms, kurių turėtojų nustatyti neįmanoma.

3.2.4. Atliekų šalinimo įrenginiai ir jų eksploatacija

Mockėnų sąvartynas pradėtas eksploatuoti 1986 m. Prie esamo sąvartyno prijungus dar apie 8 ha sklypą, atliekas sustūmus į atskirą nupjautinės piramidės formos kaupą ir įrengus naują sąvartyną pagal visus ES bei nacionalinius aplinkosauginius reikalavimus, Mockėnų sąvartynas pradėtas naudoti kaip Utenos regioninis nepavojingų atliekų sąvartynas. Sąvartynas 2008 m. sausio 18 d. buvo pridurtas Valstybinei komisijai ir nuo 2008 m. vasario 1 d. pradėjo vykdyti veiklą. Šiuo metu visos Utenos rajone susidarančios komunalinės atliekos šalinamos tik Utenos regioniniame atliekų tvarkymo sąvartyne. Šį sąvartyną eksploatuoja UAB „URATC“. Dar 2005 m. balandžio 28 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-105 buvo perduotas UAB „URATC“ pagal turto patikėjimo sutartį savivaldybei nuosavybės teise priklausantis, tuo metu Utenos rajono savivaldybės administracijos patikėjimo teise valdomas turtas, esantis

Mockėnų kaime. UAB „URATC“ perėmęs turta, pasirašė valstybinės žemės ne žemės ūkio veiklai nuomos sutartį su Utenos apskrities viršininko administracija. O jau 2006 m. spalio 19 d. sprendimu Nr. T-207 Utenos rajono savivaldybės taryba pavedė UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“ nuo 2007 m. sausio 1 d. organizuoti atliekų deponavimo darbus buitinių atliekų kaupimo aikštelėje, esančioje Mockėnų kaime, Utenos rajone. Dėl funkcijų perdavimo regioniniams atliekų tvarkymo centrums atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarnyboje yra pradėta byla.

Siekiant užtikrinti efektyvią atliekų tvarkymo sistemų plėtrą, būtina tinkamai sureguliuoti teisinę atliekų tvarkymo bazę.

Utenos regioninis nepavojingų atliekų sąvartynas yra Utenos miesto pietrytiniame pakraštyje, už 3,2 km į pietryčius nuo Utenos centro. Regioninio sąvartyno kaupas įrengiamas atskiromis sekcijomis. Sąvartyno plotas – 19 ha, I sekcijos plotas – 2,4 ha. Filtratas surenkamas kaupo dugno konstrukcijoje įrengtu drenažu bei nuvedamas į siurblinę, kuria kartu su kitomis sąvartyno užterštomis nuotekomis paduodamas valyti į Utenos miesto valymo įrenginius. Regioniniame sąvartyne įrengta sąvartyno dujų surinkimo sistema su fakelu. Pagal priešgaisrinių normų reikalavimus sąvartyne įrengti priešgaisriniai rezervuarai. Atvežtoms atliekoms sverti įrengtos specialios svarstyklės. Sąvartyną planuojama eksploatuoti apie 20-25 metus, I-oji sekcija – apie 5 metus.

3.2.5. Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo sistemos valdymas

Utenos rajono savivaldybės instituciją sudaro atstovaujamoji institucija, tai yra savivaldybės taryba, ir vykdomoji institucija, tai yra savivaldybės administracijos direktorius, turinčios vietos valdžios ir viešojo administravimo teises ir pareigas.

Vietos valdžios funkcijas įstatymų nustatyta tvarka atlieka savivaldybės taryba. Viešojo administravimo funkcijas įstatymų nustatyta tvarka atlieka savivaldybės taryba, savivaldybės administracijos direktorius, kiti savivaldybės įstaigų ir tarnybų vadovai, valstybės tarnautojai, kuriems teisės aktai ar savivaldybės tarybos sprendimai suteikia viešojo administravimo teises savivaldybės teritorijoje. Viešąsias paslaugas teikia savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai arba pagal su savivaldybėmis sudarytas sutartis kiti fiziniai bei juridiniai asmenys, pasirenkami viešai.

Utenos rajono savivaldybės tarybą sudaro 25 nariai. Iš savivaldybės tarybos narių sudaryti 5 tarybos komitetai: Ekonomikos, finansų, biudžeto ir turto valdymo; Švietimo, kultūros ir sporto; Aplinkos apsaugos, socialinių ir sveikatos reikalų; Teritorijų planavimo, statybos ir infrastruktūros plėtros reikalų; Kontrolės.

Utenos rajono savivaldybės vadovybė yra meras ir mero pavaduotojas.

Utenos rajono savivaldybės kontrolės ir audito institucija, atskaitinga savivaldybės tarybai yra Kontrolieriaus tarnyba.

Utenos rajono savivaldybės administracija yra savivaldybės įstaiga, kurią sudaro struktūriniai, struktūriniai teritoriniai (seniūnijos) padaliniai. Savivaldybės administracijos struktūrą mero teikimu tvirtina arba keičia savivaldybės taryba, o pareigybes tvirtina Savivaldybės administracijos direktorius.

Savivaldybės administracijos struktūra, kurią patvirtino Utenos rajono savivaldybės taryba 2007 m. lapkričio 29 d. sprendimu Nr.TS-213 „Dėl Utenos rajono savivaldybės administracijos struktūros patvirtinimo“ pateikta 3 priede.

Utenos rajono savivaldybėje už atliekų tvarkymo sistemų diegimą yra atsakingas Aplinkos apsaugos ir civilinės saugos skyrius, kuriame dirba 4 darbuotojai. Be aplinkosauginių klausimų šis skyrius vykdo taip pat ir civilinės saugos savivaldybės teritorijoje bei darbo ir priešgaisrinės saugos savivaldybės administracijoje organizavimo funkcijas. Skyriaus darbuotojai be atliekų tvarkymo taip pat organizuoja: vietinės ir valstybinės reikšmės saugomų teritorijų, kraštovaizdžio objektų, gamtos paveldo objektų tvarkymą; užterštų teritorijų, vandens telkinių pakrančių, upelių vagų tvarkymą; karjerų tvarkymą ir rekultivaciją; aplinkos tyrimų, ekologinės informacijos kaupimo, įvertinimo ir monitoringo sistemų kūrimą ir diegimą; nenaudojamų gręžinių konservavimą, likvidavimą; želdinių tvarkymą; rekreacinių teritorijų ir poilsiaviečių įrengimą ir priežiūrą; savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos sudarymą ir įgyvendinimą; visuomenės ekologinį švietimą; ypatingųjų ekologinių situacijų padarinių likvidavimą pagal savo kompetenciją; gyvūnų laikymo ir jų globos klausimus; renka, kaupia, sistemina informaciją apie savivaldybės teritorijos aplinkos būklę, jos kitimą; koordinuoja nuotekų surinkimo ir valymo, gyventojų aprūpinimo geriamuoju vandeniu klausimus ir kt.

Aplinkos apsaugos ir civilinės saugos skyrius, organizuodamas atliekų tvarkymo sistemų diegimą, rengia tarybos sprendimų projektus atliekų tvarkymo srityje. Pagrindiniai Utenos rajono savivaldybės teisės aktai atliekų tvarkymo srityje pateikti 4 priede.

Utenos rajono savivaldybės taryba savo sprendimais yra patvirtinusi daug taisyklių tarp jų ir Utenos miesto ir rajono atliekų tvarkymo taisyklės, už kurių nesilaikymą galima surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus. Galiojančiuose teisės aktuose nėra detalizuota, kas ir kaip turi vykdyti savivaldybių taisyklėse nustatytų reikalavimų kontrolę, todėl Utenos rajono savivaldybėje surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus pavesta seniūnijoms. Tačiau praktika rodo, kad kontrolės funkcijos Utenos rajono savivaldybėje yra vykdomos prastai. Siekiant vykdyti nuolatinę, o ne momentinę taisyklių laikymosi kontrolę, būtina ne tik puikiai žinoti taisyklėse įvardintus reikalavimus, bet nuolat sekti jų atitikimą aukštesniems teisės aktams,

nuolat atnaujinti žinias, surašant administracinių teisės pažeidimų protokolus, taip užkertant kelius tolimesniems nusižengimams. Nuolatinės kontrolės nebuvimas skatina asmenis nesilaikyti tarybos patvirtintų taisyklių.

Rekomenduojama Utenos rajono savivaldybės administracijoje įkurti sanitarijos inspekciją arba išplėsti Aplinkos apsaugos ir civilinės saugos skyrių, priimant naujus darbuotojus, kurie nuolatos vykdytų kontrolės funkciją.

3.2.6. Atliekų tvarkymo finansavimas

Vadovaujantis 2007 m. gruodžio 11 d. Utenos regiono plėtros tarybos patvirtintu Utenos regiono atliekų tvarkymo planu (2008-2018 m.), komunalinių atliekų tvarkymas Utenos rajone turi būti finansuojamas vadovaujantis principu „teršėjas moka“, visų sąnaudų dengimo principu, gamintojo atsakomybės ir solidarumo principais.

„Visų sąnaudų padengimo“ principas nustato, kad mokėjimai už komunalinių atliekų tvarkymą turi padengti visas tiesiogines ir netiesiogines atliekų tvarkymo sąnaudas, įskaitant sistemos administravimo ir atliekų šalinimo įrenginių uždarymo ir priežiūros po uždarymo sąnaudas. Deja, šiuo metu iš atliekų turėtojų surenkamos įmokos už komunalinių atliekų tvarkymą yra nepakankamos. Ne visi komunalinių atliekų turėtojai naudojami komunalinių atliekų tvarkymo paslauga. Taip pat ne visos esamos sąnaudos yra dengiamos iš atliekų turėtojų surinktų įmokų – komunalinių atliekų tvarkymui yra naudojamos savivaldybės biudžeto lėšos, pvz. bešeimininkėms atliekoms tvarkyti ar antrinių žaliavų aikštelėms įrengti. Ši situacija yra nepatenkinama, kadangi neleidžia pasiekti reikiamo atliekų tvarkymo paslaugos kokybės lygio bei neatitinka realių paslaugos tiekimo sąnaudų.

Utenos rajono savivaldybėje „visų sąnaudų padengimo“ principas neįgyvendintas.

Principas „teršėjas moka“ reikalauja, kad atliekų tvarkymo išlaidas apmokėtų atliekų turėtojas ir (arba) medžiagų ir gaminių, dėl kurių naudojimo susidaro atliekos, gamintojas arba importuotojas. Šis principas iš dalies taip pat neįgyvendintas, nes ne visi rajono gyventojai naudojami ir moka už komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas. 2008 m. vasario 28 d. Utenos rajono savivaldybės tarybai priėmus sprendimą dėl tarifo už komunalinių atliekų sutvarkymą, UAB „Utenos komunalininkas“ atnaujina esamas sutartis su atliekų turėtojais ir pasirašo naujas su iki šiol už atliekų tvarkymą nemokėjusiais gyventojais. Tačiau dalis gyventojų atsisako sudaryti naujas ar atnaujinti turimas sutartis, taip nesilaikydami Atliekų tvarkymo taisyklių. Seniūnai tokius asmenis informuoja atskirais raštais, išpėjimais apie būtinumą sudaryti sutartį, o vėliau surašo administracinės teisės pažeidimų protokolus. Visas šis procesas užima labai daug

žmoniškųjų resursų, laiko ir pastangų, todėl tikslinga būtų aukštesniuose teisės aktuose įrašyti nuostatą, kad asmuo nepasirašęs sutarties per nustatytą terminą, laikomas sudaręs sutartį pagal standartinę komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutartį, kurios formą galėtų tvirtinti savivaldybės taryba ar kita aukštesnė institucija.

Utenos rajono savivaldybėje „teršėjas moka“ principas neįgyvendintas, tačiau teisiškai apspręstas ir sparčiai padėtis gerėja.

Rekomenduojama teisės aktuose įrašyti nuostatą, kad asmuo nepasirašęs sutarties per nustatytą terminą, laikomas sudaręs sutartį pagal standartinę komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutartį, kurios formą galėtų tvirtinti savivaldybės taryba ar kita aukštesnė institucija.

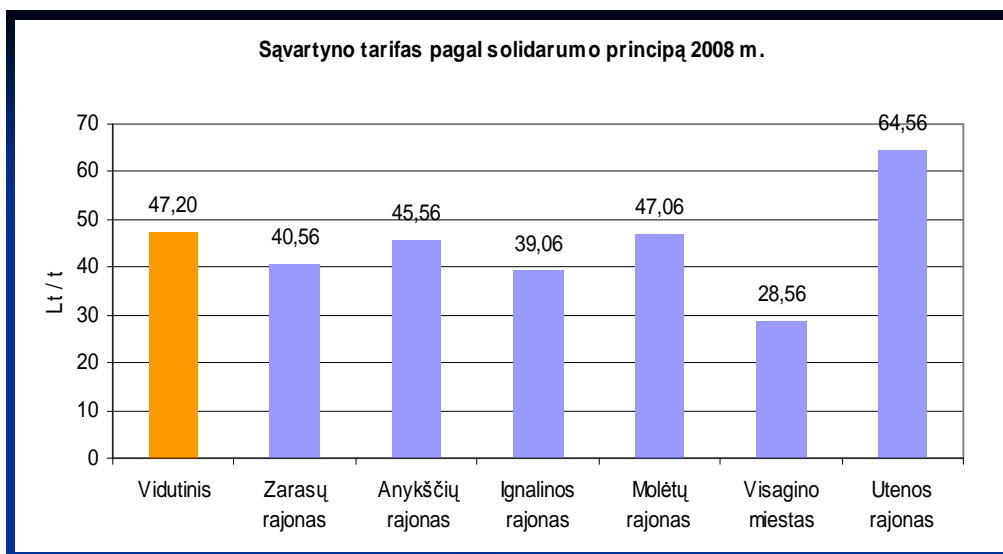
Atliekų tvarkymo sistema turi remtis gamintojo atsakomybės už gaminio poveikį aplinkai principu, nes gamintojas, priimdamas svarbius sprendimus gaminio ir technologinio proceso projektavimo ir gamybos organizavimo stadijose, turi didžiausią įtaką šio poveikio formavimui. Vadovaujantis šiuo principu, gamintojai ir importuotojai turi prisiimti pilną atsakomybę už jų į vidaus rinką išleistų gaminių ir pakuočių poveikį aplinkai viso būvio ciklo metu nuo gamybos iki saugaus atliekų sutvarkymo, įskaitant gaminių ir pakuočių atliekų surinkimo, perdirbimo, naudojimo ir šalinimo sistemos organizavimą ir (ar) finansavimą, Vyriausybės nustatytų gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymo užduočių įgyvendinimą, informacijos apie gaminius ir pakuotes ir jų atliekų tvarkymą teikimą šių gaminių naudotojams ir atliekų tvarkytojams. Lietuvoje gamintojo atsakomybės principas taikomas pakuočių, elektros ir elektroninės įrangos, transporto priemonių, alyvų, baterijų ir akumuliatorių bei kitų apmokestinamųjų gaminių (pvz., padangų) atliekų tvarkymui. Šių atliekų tvarkymas turėtų būti finansuojamas gamintojų ir importuotojų bei neįskaitomas į įmokas už komunalinių atliekų tvarkymą. Deja, šis principas taip pat praktiškai nėra įgyvendintas, nes antrinių žaliavų surinkimo sąnaudos tik iš dalies padengiamos iš atliekų perdirbimo įmonių. Tiesioginis bendradarbiavimas su pakuočių atliekų gamintojais ir importuotojais iki šiol nevyksta. Utenos rajone veikia savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildanti elektros ir elektroninės įrangos atliekų surinkimo sistema, pagal kurią iš gyventojų šias atliekas surenka gamintojų ir importuotojų įgaliota UAB „EMP recycling“. Utenos rajono savivaldybė, kaip ir daugelis Lietuvos savivaldybių yra susirūpinę gamintojų ir importuotojų atsakomybės principo įgyvendinimu. Kaip pavyzdį galima panagrinti padangų tvarkymo problematiką. Netinkamos naudoti padangos patenka į stambiagabaritinių atliekų aikšteles, surenkamos iš gyventojų apvažiavimo būdu ar paimamos kaip bešeimininkės

atliekos iš pakelių, pamiškių. Vadovaujantis Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano³⁸, 143 punktu „gamintojai ir importuotojai, įgyvendindami gamintojo atsakomybės principą turi finansuoti apmokestinamųjų gaminių tvarkymą, kai atliekų tvarkytojui jas tvarkyti nuostolinga“, tai yra gamintojai ir importuotojai turėtų visiškai padengti aikštelių apmokestinamųjų gaminių surinkimo, pridavimo ir tvarkymo kaštus. Todėl, būtų tikslinga numatyti gamintojų ir importuotojų lėšų panaudojimą savivaldybių atliekų surinkimo sistemų finansavime.

Utenos rajono savivaldybėje gamintojo atsakomybės principas neįgyvendintas.

Rekomenduojama numatyti gamintojų ir importuotojų mokamo mokesčio už aplinkos teršimą lėšų dalį, savivaldybių atliekų surinkimo sistemoms finansuoti.

„Solidarumo principas“ – vienos tonos komunalinių atliekų tvarkymo išlaidos turi būti vienodos, nepriklausomai nuo to, kokioje Utenos regiono vietoje yra atliekų turėtojas. Šis principas įgyvendintas iš dalies – šiuo metu Utenos apskrityje suvienodinami tik atliekų šalinimo įkainiai. 2008 m. sausio 28 d. UAB „URATC“ direktoriaus įsakymu Nr. VK-2 „Dėl Utenos regiono nepavojingų atliekų sąvartyno tarifo dydžio“ nustatyti skirtingi sąvartyno tarifai, kiekvienai Utenos regiono savivaldybei atskirai, priklausomai nuo atstumo (1 pav.).

1 pav. Utenos regioninio sąvartyno tarifas.

Utenos regiono nepavojingų atliekų sąvartyno tarifas pagal solidarumo principą už vienos tonos komunalinių atliekų šalinimą Utenos rajono savivaldybei yra 64,56 Lt (be PVM), o juridiniams ir fiziniams asmenims, nepriklausomai iš kurios savivaldybės atvežantiems atliekas šalinti į Utenos regioninį nepavojingų atliekų sąvartyną savo transporto priemonėmis, taikomas vidutinis 47,20 Lt (be PVM) tarifas už vienos tonos komunalinių atliekų šalinimą. Kompostuojamos, stambios,

³⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr.1224 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ //Valstybės žinios. 2002, Nr.40-1499; 2007, Nr.122-5003

pavojingos atliekos bei antrinės žaliavos, kurias gyventojas pats atveža į kompostavimo aikštelę ar atliekų priėmimo ir laikino saugojimo aikštelę priimamos nemokamai.

Utenos rajono savivaldybėje solidarumo principas iš dalies yra įgyvendintas.

Vadovaujantis UAB „URATC“ duomenimis sąvartyno tarifą sudaro: 39,1 % regioninio sąvartyno eksploatacija; 17,5 % atliekų priėmimo ir laikino saugojimo aikštelių eksploatacija; 16,1 % atidėjimai sąvartyno uždarymui; 12,3 % URATC veiklos administravimas; 7,0 % sąvartynų priežiūra ir monitoringas; 1,5 % visuomenės informavimas; 1,3 % turto nusidėvėjimas; 0,7 % palūkanos.

Patvirtintus sąvartyno tarifą, Utenos apskrities savivaldybės turėjo perskaičiuoti atliekų tvarkymo tarifus. Savivaldybių patvirtinti tarifai pateikti 11 lentelėje.

11 lentelė. Atliekų turėtojų įmokos už atliekų tvarkymą Utenos apskrities savivaldybėse

<i>Eil. Nr.</i>	<i>Savivaldybė</i>	<i>Tarifo dydis (su PVM)</i>	<i>Tarybos sprendimai</i>
1	Anykščių rajonas	45,58 Lt/ m ³	2008 m. vasario 28 Nr. TS-58
2	Ignalinos rajonas	43,31 Lt/ m ³	2008 m. vasario 5 d. Nr.SP-110
3	Molėtų rajonas	54,66 Lt/ m ³	2008 m. vasario 14 d. Nr.B1-20
4	Utenos rajonas	39,15 Lt/ m ³	2008 m. vasario 28 d. Nr. TS-39
5	Zarasų rajonas	40,94 Lt/ m ³	2008 m. vasario 7 d. Nr. T-13
6	Visaginas	0,284-0,34 Lt/m ² /mėn.	2008 m. vasario 7 d. Nr. TS-27

Šaltinis: Utenos apskrities savivaldybės, 2008 m.

3.2.7. Mokestis už atliekų tvarkymą Utenos mieste ir rajone

Utenos rajono savivaldybės taryba sprendimu Nr. TS - 39 (5 priedas) patvirtino naujus tarifus, kurie yra diferencijuoti į atskiras grupes, t. y. Utenos mieste ir Utenos rajono teritorijoje gyvenamąją vietą deklaravusiems gyventojams, priklausomai nuo gyvenamojo būsto (12 ir 13 lentelės).

12 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo tarifai daugiabučių namų gyventojams

<i>Eil. Nr.</i>	<i>Vieno gyventojų atliekų išvežimas</i>	<i>Metinė susikaupimo norma, m³/1 žm.</i>	<i>Tarifai, Lt</i>		
			<i>1 m³ sutvarkymo kaina, Lt (su 18 % PVM)</i>	<i>1 žmogui per mėnesį, Lt (su 18 % PVM)</i>	<i>1 žmogui per metus, Lt (su 18% PVM)</i>
1.	Utenos mieste	1,5	39,15	4,89	58,72
2.	Utenos rajone	1,0	39,15	3,26	39,15

Šaltinis: Utenos rajono savivaldybė, 2008m.

Iš 12 lentelės matome, kad Utenos miesto daugiabučių namų gyventojas, kuris naudojasi bendro naudojimo konteineriu, per metus turi sumokėti 58,72 Lt (atliekų susikaupimo norma 1,5 m³ /m.) arba 4,89 Lt per mėnesį, o Utenos rajono teritorijoje savo gyvenamąją vietą deklaruojantis gyventojas - 39,15 Lt (atliekų susikaupimo norma 1,0 m³ /m.) arba 3,26 Lt per mėnesį.

Iš 13 lentelės matome, kad Utenos miesto gyventojas, besinaudojantis individualiu konteineriu, per metus turi sumokėti 47,04 Lt (atliekų susikaupimo norma 1,2 m³ /m) arba 3,92 Lt per mėnesį, už kurią jo turimas 0,12 m³ talpos konteineris ištuštinamas 10 kartų per metus, o 0,24 m³ talpos - 5 kartus per metus.

Utenos rajono teritorijoje (miestelyje, gyvenvietėje, kaime, vienkiemyje ir kt.) savo gyvenamąją vietą deklaruojantis gyventojas, turintis individualų konteinerį, per metus turi sumokėti 29,36 Lt (atliekų susikaupimo norma 0,75 m³ /m) arba 2,44 Lt per mėnesį. Jo 0,12 m³ talpos konteineris bus ištuštintas 6 kartus, o 0,24 m³ – 3 kartus per metus.

Už kiekvieną papildomai išvežtą atliekų konteinerį, gyventojams reikės mokėti papildomai, t. y. už 0,12 m³ konteinerio ištuštinimą – 4,69 Lt, o už 0,24 m³ – 9,39 Lt.

13 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo tarifai individualių namų valdų gyventojams

	Gyvena- moji vieta	Metinė susikau- pimo norma, m ³ /žm.	Minimali paslauga ir įkainiai			Papildomas konteinerio išvežimas, Lt	Mokestis žmogui, besinaudo- jančiam bendro naudojimo konteineriu, Lt/m.
			Minimalus mokestis žmogui, Lt/m.	Kontei- nerio tūris	Konteinerio išvežimas, kartais per metus už sumokėtą mokestį		
1.	Utenos miestas	1,2	47,04	0,12 m ³	10	4,69	58,72
				0,24 m ³	5	9,39	
2.	Utenos rajonas	0,75	29,36	0,12 m ³	6	4,69	39,15
				0,24 m ³	3	9,39	

Šaltinis: Utenos rajono savivaldybė, 2008 m.

Savivaldybės taryba nustatė lengvatas socialinės pašalpos gavėjams ir daugiavaikėms šeimoms, sumažindami mokesčio dydį už komunalinių atliekų tvarkymą 50 %, o Mockėnų kaimo gyventojams – 80 %.

Didžiausią tarifo dalį sudaro mokestis už atliekų šalinimą sąvartyne, t.y. 49 %, 41 % – atliekų surinkimas, 7 % – antrinių žaliavų surinkimas, 2% – stambiųjų atliekų tvarkymas ir 1 % – pavojingų atliekų tvarkymas.

Pagal LR Vyriausybės patvirtinto strateginio atliekų tvarkymo plano nuostatas, šeimos išlaidos už atliekų sutvarkymą neturi viršyti 1 procento vidutinių šeimos pajamų. Statistikos departamento duomenimis vidutinės disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui per mėnesį 2007 metais Utenos regione sudarė 659,7 Lt. Tokiu atveju atliekų tvarkymo išlaidos

Utenos miesto daugiabutyje name gyvenančiam gyventojui, kur nustatyta didžiausia atliekų susikaupimo norma, sudarytų 0,73 procento nuo vidutinių (disponuojamų) pajamų.

Įstaigos ir organizacijos, besinaudojančios daugiabučių namų konteineriais, už atliekų tvarkymą moka pagal patvirtintas susikaupimo normas, atsižvelgiant į dirbančiųjų ar lankytojų, moksleivių ir pan. skaičių, užimamą plotą, o turinčios konteinerius – pagal faktišką išvežamų atliekų kiekį. Tarifas už 1 m³ atliekų sutvarkymą – 28,84 Lt.

3.3. Savivaldybės užduotys atliekų tvarkymo srityje

Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo užduotys (14 lentelė) nustatomos vadovaujantis Valstybiniu strateginiu ir Utenos regiono atliekų tvarkymo planais.

14 lentelė. Savivaldybėms pavestos komunalinių atliekų tvarkymo užduotys³⁹

<i>Užduotys</i>
- iki 2009 m. užtikrinti, kad komunalinių atliekų tvarkymo paslauga būtų visuotinė (teikiama ne mažiau kaip 95 proc. savivaldybės teritorijos asmenų), geros kokybės, prieinama (įperkama) ir atitiktų aplinkos apsaugos, techninius-ekonominius ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimus.
- parengti ir (ar) patvirtinti konteinerių aikštelių išdėstymo schemas ir užtikrinti, kad iki 2008 m. būtų pastatyti specialūs konteineriai, skirti antrinėms žaliavoms surinkti, vadovaujantis minimaliais reikalavimais (įrengiant atitinkamą skaičių antrinių žaliavų konteinerių aikštelių) ir kt.
- iki 2013 m. užtikrinti, kad šalinamų komunalinių atliekų kiekis neviršytų 50 procentų susidariusių savivaldybės teritorijoje komunalinių atliekų per metus.
- biologiškai skaidžios atliekos turi būti tvarkomos tokiu būdu, kad sąvartynuose šalinamos komunalinės biologiškai skaidžios atliekos sudarytų: - iki 2010 m. – ne daugiau kaip 75 proc. 2000 m. biologiškai skaidžių komunalinių atliekų; - iki 2013 m. – ne daugiau kaip 50 proc. 2000 m. biologiškai skaidžių komunalinių atliekų; - iki 2020 m. – ne daugiau kaip 35 proc. 2000 m. biologiškai skaidžių komunalinių atliekų.
- iki 2009 m. užtikrinti, kad būtų įrengta ne mažiau kaip viena didelių gabaritų atliekų (baldu, statybos ir griovimo, elektros ir elektroninės įrangos atliekų, naudotų padangų, pavojingų buitinių atliekų, antrinių žaliavų, biologiškai skaidžių atliekų) surinkimo aikštelė 50 000 gyventojų, tačiau ne mažiau kaip viena tokia aikštelė savivaldybės teritorijoje.

³⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr.1224 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2002, Nr.40-1499; 2007, Nr.122-5003.

3.3.1. Viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo užtikrinimas

Visuotinumą principas laikomas užtikrintu, kai viešojo komunalinių atliekų tvarkymo paslauga teikiama ne mažiau kaip 95 proc. savivaldybės teritorijos asmenų, kuriems toje teritorijoje nuosavybės teise priklauso nekilnojamojo turto objektai (išskyrus žemės sklypus be pastatų), kurie kitu pagrindu teisėtai valdo ar naudoja šiuos objektus.

3.3.2. Antrinių žaliavų surinkimo didinimas

Utenos rajono savivaldybė turi parengti ir (ar) patvirtinti konteinerių aikštelių išdėstymo schemas ir užtikrinti, kad 2008 m. būtų pastatyti specialūs konteineriai, skirti antrinėms žaliavoms surinkti. Minimalūs antrinių žaliavų surinkimo reikalavimai:

- gyvenamuosiuose daugiabučių namų rajonuose įrengti ne mažiau kaip po vieną antrinių žaliavų konteinerių aikštelę 800 gyventojų;
- gyvenamuosiuose individualių namų kvartaluose ir miesteliuose, sodų ir garažų savininkų bendrijų teritorijose įrengti ne mažiau kaip po vieną antrinių žaliavų konteinerių aikštelę prie pagrindinio išvažiavimo iš tokio kvartalo ar bendrijos teritorijos arba įvažiavimo į juos;
- atskirai rinkti antrines žaliavas (esančias komunalinėse atliekose) iš įmonių, įstaigų ir organizacijų į specialius konteinerius ir (arba) naudojant kitas surinkimo priemones.

Planuose taip pat reikalaujama pastatyti specialius konteinerius, skirtus antrinėms žaliavoms surinkti viešosiose vietose, kuriose dėl dažno gyventojų lankymosi susidaro daug antrinių žaliavų, taip pat laikinus specialius konteinerius viešųjų renginių metu. Jeigu nėra techninių galimybių pastatyti specialių konteinerių arba jų naudojimas ekonomiškai netikslingas, leidžiama taikyti kitas antrinių žaliavų surinkimo priemones ir būdus (pvz., antrinių žaliavų surinkimas specialiais maišais, antrinių žaliavų turėtojų apvažiavimas ar kita).

3.3.3. Komunalinių atliekų perdirbimo ir naudojimo didinimas

Utenos rajono savivaldybė iki 2013 m. turi užtikrinti, kad šalinamų komunalinių atliekų kiekis neviršytų 50 proc. susidariusių savivaldybės teritorijoje komunalinių atliekų per metus. Kitos susidariusios komunalinės atliekos turi būti perdirbtos ar kitaip panaudotos.

Utenos regiono atliekų tvarkymo plane (2008-2018 m.) Utenos rajono savivaldybei nustatyta užduotis įrengti ne mažiau kaip 170 antrinių žaliavų aikštelių bei įvardinti minimalūs antrinių žaliavų surinkimo iš bendro komunalinių atliekų srauto reikalavimai (15 lentelė).

15 lentelė. Minimalūs reikalavimai antrinėms žaliavoms surinkti (%)

	2008	2010	2015	2018
Plastikai	1%	1,5%	3%	6%
Popierius/kartonas	3%	3,5%	7%	10%
Stiklas	2%	3%	6%	7%
Kombinuota pakuotė	1%	30%	50%	50%

Šaltinis: Utenos regiono atliekų tvarkymo planas.

3.3.4. Biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistemos kūrimas

Savivaldybė privalo taip organizuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, kad:

- „žaliosios atliekos“, t.y. sodų, parkų ir želdynų tvarkymo biologiškai skaidžios atliekos, būtų surenkamos ir apdorojamos kompostavimo įrenginiuose. Turi būti skatinamas ir individualus „žaliųjų atliekų“ kompostavimas;
- iki 2010 m. būtų įdiegtas mechaninis biologinis apdorojimas arba atskiras komunalinių biologiškai skaidžių atliekų surinkimas ir šių atliekų apdorojimas;
- atskirai surinktos komunalinės biologiškai skaidžios atliekos būtų kompostuojamos, o gautas kompostas naudojamas įvairioms reikmėms;
- biodujos būtų išgaunamos komunalinių biologiškai skaidžių atliekų anaerobinio pūdymo įrenginiuose ir toliau naudojamos.

Kad būtų įdiegta komunalinių biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistema, Utenos rajono savivaldybė kartu su kitomis apskrities savivaldybėmis iki 2010 m. privalo užtikrinti, kad Utenos regione būtų sudarytos sąlygos apdoroti komunalines biologiškai skaidžias atliekas ir informuoti visuomenę apie savivaldybės teritorijoje numatomą komunalinių biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo būdą, taip pat skatinti individualų kompostavimą.

3.3.5. Didelio gabarito atliekų surinkimo aikštelių įrengimas

Utenos rajono savivaldybė turi užtikrinti, kad iki 2009 m. būtų įrengta ne mažiau kaip viena didelių gabaritų atliekų (baldų, statybos ir griovimo, EEĮ atliekų, naudotų padangų, pavojingų buitinių atliekų, antrinių žaliavų, biologiškai skaidžių atliekų) surinkimo aikštelė 50 tūkst. gyventojų, tačiau ne mažiau kaip viena tokia aikštelė savivaldybės teritorijoje, taip pat šios atliekos gali būti surenkamos ir kitokiais būdais (pvz., apvažiuojant turėtojus). Gyventojams atstumas iki tokių aikštelių turėtų būti ne daugiau kaip 10 kilometrų.

3.4. Savivaldybei nustatytų komunalinių atliekų tvarkymo užduočių įgyvendinimas

Utenos rajono savivaldybės teritorijoje atliekos turi būti tvarkomos per regioninę, savivaldybės ir gamintojų/importuotojų organizuojamas atliekų tvarkymo sistemas⁴⁰. Plane teigiama, kad „antrinių žaliavų surinkimas, biologiškai skaidžių atliekų surinkimas ir šalinimas, naujų regioninės infrastruktūros įrenginių projektavimas ir statyba, mokesčio už mišrių atliekų tvarkymą išlyginimas reikalauja regioninio lygio sprendimų ir koordinavimo“. Taigi, nuo regioninės atliekų tvarkymo sistemos kūrimo priklausys daugelis komunalinių atliekų tvarkymo sistemos elementų – apmokėjimas už komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas (t.y. regioninės rinkliavos įvedimas), biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo būdai (pvz., sprendimas, ar reikia atskirai surinkti maisto atliekas iš gyventojų).

16 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikimo pasiskirstymas

	<i>Atliekų tvarkymo paslaugos</i>	<i>Regioninė sistema</i>	<i>Savivaldybės sistema</i>	<i>Gamintojų ir importuotojų organizuojama sistema</i>
1.	Mišrių komunalinių atliekų surinkimas	-	+	-
2.	Mišrių komunalinių atliekų šalinimas regioniniame sąvartyne	+	-	-
3.	Žaliųjų atliekų atskiras surinkimas	+ *	+	-
4.	Maisto atliekų atskiras surinkimas **	-	+	-
5.	Biologiškai skaidžių atliekų apdorojimas	+	-	-
6.	Mišrių komunalinių atliekų deginimas (tarpreregioninis sprendimas)	+	-	-
7.	Antrinių žaliavų (įskaitant pakuočių atliekas) surinkimas	+ *	+	+
8.	Antrinių žaliavų (įskaitant pakuočių atliekas) apdorojimas ir tolimesnis perdirbimas	+ rūšiov. įrenginys	-	+
9.	Elektros ir elektroninės įrangos atliekų surinkimas ir naudojimas	+ *	+	+
10.	Kitų specifinių atliekų, kurioms taikomas gamintojo atsakomybės principas (pvz., naudotos padangos, baterijų ir akumuliatorių atliekos) surinkimas ir naudojimas	-	+	+
11.	Kitos specifinės atliekos (pvz., buityje susidarančios pavojingos atliekos, statybos ir griovimo atliekos)	+ *	+	-

* surinkimas per regioninę atliekų priėmimo ir laikino saugojimo aikštelę.

** sprendimas dėl atskiro maisto atliekų surinkimo priklausys nuo sprendimo dėl regioninės biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūros pasirinkimo.

⁴⁰ 2007 m. gruodžio 11 d. Utenos regiono plėtros tarybos patvirtintas Utenos regiono atliekų tvarkymo planas (2008-2018 m.

3.4.1. Viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimas

Nacionalinė teisinė bazė šiuo metu nereglamentuoja kaip savivaldybės turi įvertinti, ar užtikrintas visuotinumą principo įgyvendinimas. Savivaldybės neturi komunalinių atliekų turėtojų registro. Duomenys apie nekilnojamojo turto objektus, jų savininkus, gyventojų skaičių yra perkami iš Nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybinės įmonės. Nors Aplinkos ministerija dar tik planuoja LR Atliekų tvarkymo įstatyme nustatyti pareigą savivaldybėms registruoti komunalinių atliekų turėtojus savo teritorijoje, rekomenduojama šį registrą pradėti kurti nelaukiant kol bus patvirtinta ši nuostata nacionaliniuose atliekų tvarkymo teisės aktuose.

Rekomenduojama Utenos rajono savivaldybei sukurti Atliekų turėtojų registrą ir jį nuolat prižiūrėti.

Siekiant užtikrinti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo visuotinumą, būtina vykdyti nuolatinę kontrolę, kaip fiziniai ir juridiniai asmenys laikosi savivaldybės tarybos nustatytų atliekų tvarkymo taisyklių, operatorius – sutartyje numatytų įsipareigojimų. Užtikrinus, kad visi atliekų turėtojai būtų sudarę sutartis su komunalinių atliekų tvarkytoju, būtų įgyvendintas ir principas „teršėjas moka“.

3.4.2. Antrinių žaliavų rūšiavimo ir perdirbimo plėtra

Utenos rajono savivaldybė 2008-2010 m planuoja įrengti trūkstantis antrinių žaliavų konteinerių aikšteles pagal 2008 m. balandžio 30 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-130 „Dėl rūšiuojamų buitinių antrinių žaliavų konteinerių aikštelių“ patvirtintą schemą (32 vnt.), taip pat papildomai pastatyti antrinių žaliavų surinkimo konteinerius 34 aikštelėse šalia ugdymo įstaigų, 30 - maudyklose, 21 aikštelę sodų bendrijose, 13 - garažų bendrijose, įsigyjant naujus konteinerius.

Būtina siekti, kad gamintojai/importuotojai prisidėtų prie pakuočių atliekų, kurių tvarkymui taikomas gamintojo atsakomybės principas, organizavimo ir finansuotų šių atliekų tvarkymą.

Vadovaujantis gamintojo atsakomybės principu, galimos trys pakuočių atliekų tvarkymo alternatyvos:

- Savivaldybė įpareigoja teikti pakuočių atliekų surinkimo ir tvarkymo paslaugą UAB „Utenos komunalininkas“, o atliekų tvarkymo sąnaudas kompensuoja gamintojai ir importuotojai;

- regioninės rinkliavos įvedimo atveju, pakuočių atliekų surinkimui ir tvarkymui savivaldybė ir (ar) URATC skelbia konkursą ir organizuoja paslaugos teikimą, o atliekų tvarkymo sąnaudas kompensuoja gamintojai ir importuotojai;

- Pakuočių atliekos tvarkomos per komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildančias atliekų sistemas, suderintas su savivaldybe ir (ar) URATC.

Ateityje pakuočių atliekų tvarkymo sąnaudos neturėtų būti įtraukiamos į mokestį už komunalinių atliekų tvarkymą.

Skatinant atskirą antrinių žaliavų surinkimą, būtina šviesti ir informuoti visuomenę apie antrinių žaliavų rūšiavimo naudą ir galimybes, aiškinti atliekų turėtojams, kad antrinių žaliavų tvarkymas į mokestį už komunalinių atliekų mokestį neįtraukiamas, todėl kuo daugiau komunalinių atliekų bus išrūšiuojama, tuo mažesnis susidarys komunalinių atliekų kiekis, o tai reiškia, kad mažesnis mokestis už komunalinių atliekų tvarkymą.

Utenos rajono savivaldybės teritorijoje būtina plėsti antrinių žaliavų aikštelių tinklą ir nuolat šviesti ir informuoti visuomenę atliekų tvarkymo, rūšiavimo srityje.

3.4.3. Komunalinių biologiškai skaidžių atliekų tvarkymas

Siekiant sumažinti biologiškai skaidžių atliekų šalinimą sąvartynuose, galimi šie biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo būdai:

- Atskirai surinktų žaliųjų atliekų kompostavimas;
- Popieriaus ir kartono atliekų atskiras surinkimas ir perdirbimas;
- Atskirai surinktų maisto atliekų kompostavimas;
- Atskirai surinktų maisto atliekų pūdymas kartu su nuotekų dumblu (pvz., Utenos nuotekų valymo stoties biodujų jėgainėje);
- Atskirai surinktų maisto atliekų pūdymas kartu su ūkinėje veikloje susidarančiomis biologiškai skaidžiomis atliekomis (pvz., žemės ūkio ar mėsos apdirbimo pramonės) atliekomis;
- Mišrių komunalinių atliekų mechaninis – biologinis apdorojimas (regioninis arba tarpregioninis projektas);

- Mišrių komunalinių atliekų deginimas atliekų deginimo įrenginyje (tarprejoninis projektas).

Siekiant įgyvendinti valstybines biologiškai skaidžių atliekų šalinimo sąvartynuose mažinimo užduotis, pirmiausia turi būti sutvarkytos žaliosios atliekos, visų pirma skatinamas žaliųjų atliekų, o kaimo vietovėse – ir maisto atliekų, namudinis kompostavimas. Skatinant namudinį kompostavimą surinkimą, būtina šviesti ir informuoti visuomenę apie namudinio kompostavimo galimybes ir naudą. Be to, informacija apie atliekų turėtojus, vykdančius namudinį kompostavimą, turi būti įtraukta į atliekų turėtojų duomenų bazę. Tobulinant komunalinių atliekų apmokestinimo sistemą, galima numatyti ekonominį namudinio kompostavimo skatinimo mechanizmą (pvz., sumažinant atliekų tvarkymo įkainį).

Būtina šviesti ir informuoti visuomenę apie namudinio kompostavimo galimybes ir naudą.

UAB „Utenos komunalininkas“ taip pat turėtų teikti atskirai surinktų žaliųjų atliekų išvežimo paslaugą sezono metu, pristatant šias atliekas į regioninę kompostavimo aikštelę prie Mockėnų sąvartyno, tačiau ši paslauga turėtų būti teikiama už papildomą mokestį pagal savivaldybės tarybos patvirtintą įkainį.

Savivaldybėje taip pat numatoma plėsti atskirą popieriaus ir kartono atliekų surinkimą, įsigyjant papildomus konteinerius šioms atliekoms surinkti ir plečiant antrinių žaliavų aikštelių tinklą (žr. 3.4.2. skyrių).

Utenos regiono atliekų tvarkymo plane (2008-2018 m.) numatyta iki 2011 m. regioninio Mockėnų sąvartyno teritorijoje suprojektuoti ir pastatyti regioninį mechaninio biologinio apdorojimo įrenginį (bioreaktorių). Pasirinkta technologija leis savivaldybei priimti sprendimą dėl atskiro maisto atliekų surinkimo poreikio. Planuojama, kad atskiras maitinimo įstaigose susidarančių maisto ruošimo atliekų ir prekybos centrų netinkamų naudojimui produktų surinkimas ir tolimesnis tvarkymas galėtų būti pradėtas 2012 m.

Pasirenkant konkrečią biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo technologiją ir planuojant šių bei kitų atliekų tvarkymą, svarbu žinoti, kiek komunalinių atliekų susidaro ir kokia jų sudėtis (pvz., biologiškai skaidžių atliekų dalis). Pradėjus mišrių komunalinių atliekų svėrimą regioniniame sąvartyne, galima įvertinti bendrą Utenos rajone susidarančių atliekų kiekį, tačiau būtina atlikti detalesnius komunalinių atliekų sudėties tyrimus. Tokius tyrimus galėtų atlikti URATC .

Būtų tikslinga atlikti detalesnius komunalinių atliekų sudėties tyrimus.

3.4.4. Didelio gabarito atliekų surinkimo plėtra

Utenos rajono savivaldybė turi užtikrinti, kad iki 2009 m. būtų įrengta ne mažiau kaip viena didelių gabaritų atliekų (baldu, statybos ir griovimo, EEĮ atliekų, naudotų padangų, pavojingų buitinių atliekų, antrinių žaliavų, biologiškai skaidžių atliekų) surinkimo aikštelė 50 tūkst. gyventojų, tačiau ne mažiau kaip viena tokia aikštelė savivaldybės teritorijoje, taip pat šios atliekos surenkamos ir kitokiais būdais (pvz., apvažiuojant turėtojus). Gyventojams atstumas iki tokių aikštelių turėtų būti ne daugiau kaip 10 kilometrų. Utenos rajono savivaldybės teritorijoje šiuo metu veikia dvi tokios aikštelės, tačiau nemaža dalis gyventojų, gyvena toliau nuo atliekų priėmimo ir laikino saugojimo aikštelių nei 10 km, todėl čia atliekos renkamos apvažiavimo keturis kartus per metus.

Kuriant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, labai svarbu užtikrinti, kad iš bendro komunalinių atliekų srauto kuo anksčiau būtų atskirtos pavojingos atliekos, todėl ypatingas dėmesys turi būti skiriamas visuomenės švietimui ir informavimui apie šių atliekų žalą aplinkai ir visuomenės sveikatai bei šių atliekų tvarkymo galimybes.

Reikia ypatingą dėmesį skirti visuomenės švietimui ir informavimui apie pavojingų atliekų žalą aplinkai ir visuomenės sveikatai bei šių atliekų tvarkymo galimybes.

3.5. Aplinkosauginio švietimo organizavimas, visuomenės informavimas

Visuomenės informavimas ir aplinkosauginis švietimas yra viena iš pagrindinių priemonių, siekiant įgyvendinti aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslus. Tai įvardijama Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje⁴¹, Nacionalinėje darnaus vystymosi švietimo 2007-2015 metų programoje⁴² ir kituose šalies strateginiuose dokumentuose.

Informacijos apie aplinką teikimo visuomenei politika formuojama, vadovaujantis:

- 90/313/EEC Direktyva dėl laisvo prieinamumo prie informacijos apie aplinką;
- Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo, priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos apsaugos klausimais (Orhuso konvencija).

⁴¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1160 „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 89-4029.

⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 13 d. nutarimas Nr. 1062 „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi švietimo 2007-2015 metų programos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2007, Nr. 106-4348.

Šie teisės aktai remiasi esminėmis žmogaus teisėmis į švarią ir sveiką aplinką, pripažinimu, kad kiekvienas visuomenės narys privalo saugoti aplinką, gerinant jos būklę. Jie numato ir valstybės atsakomybę sukurti būtinas sąlygas, kad visuomenė gautų reikalingą informaciją apie aplinką, dalyvautų formuojant aplinkos apsaugos politiką bei priimant sprendimus aplinkosaugos klausimais.

Direktyvos ir Konvencijos reikalavimams įgyvendinti LR Vyriausybė 1999-10-22 nutarimu Nr. 1175 patvirtino Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarką, kuria vadovaudamasi Utenos rajono valdyba 2000-06-20 sprendimu Nr. 520 patvirtino informacijos apie aplinką Utenos rajono savivaldybės institucijose, įmonėse, įstaigose ir organizacijose teikimo visuomenei tvarką, kurios tikslas užtikrinti visuomenei galimybes naudotis informacija apie aplinką rajono teritorijoje, padaryti ją prieinamą visuomenei ir nustatyti turimos informacijos teikimo sąlygas.

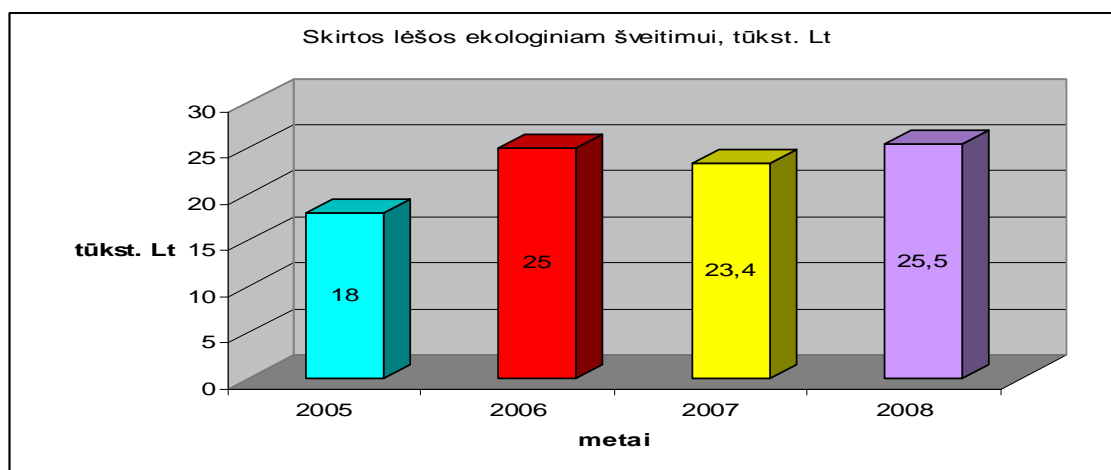
Kaip ir daugelyje institucijų, taip ir Utenos rajono savivaldybės administracijoje yra įsteigtas atstovo spaudai etatas. Tačiau šiam darbuotojui informaciją turi pateikti už konkrečią sritį atsakingi asmenys, t.y. apie atliekų tvarkymą - savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos ir civilinės saugos skyrius. Šis skyrius nuolat turi informuoti visuomenę apie aplinkos sektoriaus aktualijas ir problemas, pristatyti žiniasklaidai šio sektoriaus objektus, ruošti informaciją savivaldybės interneto tinklapiui, konsultuoti gyventojus, organizuoti švietėjiškas akcijas, projektus, leisti lankstinukus ir t.t.

Vadovaujantis Utenos regiono atliekų tvarkymo planu (2008-2018 m) yra nustatyta, kad:

- kiekvienais metais iki kovo 31 d. savivaldybės parengia ir paskelbia spaudoje bei savivaldybės internetiniame puslapyje ataskaitą apie komunalinių atliekų tvarkymą už praėjusius metus;
- kiekvienais metais iki gruodžio 15 d. savivaldybės parengia visuomenės informavimo programą kitiems metams atliekų tvarkymo klausimais;
- kiekvienais metais iki balandžio 31 d. URATC parengia ir paskelbia spaudoje ir savo internetiniame tinklapyje ataskaitą apie Utenos apskrities komunalinių atliekų tvarkymą;
- kiekvienais metais iki sausio 31 d. URATC parengia visuomenės informavimo programą einamiesiems metams.

URATC 2008 ir 2009 m. vykdo projektą, kuriame akcentuojami pagrindiniai regioninės atliekų tvarkymo sistemos privalumai, pateikiama informacija apie regioninės atliekų tvarkymo sistemos įgyvendinimo eigą, atliekų tvarkymo būdus, naudą aplinkai rūšiuojant atliekas, todėl Utenos rajono savivaldybės administracija visuomenės informavimo programos nerengia.

Utenos rajono savivaldybė kiekvienais metais skelbia aplinkosauginio švietimo projektų konkursus. Administracijos direktoriaus įsakymu patvirtinta projektų vertinimo komisija priima sprendimą dėl finansinės paramos skyrimo. Su projektų (kuriems įgyvendinti skirta parama) rengėjais sudaromos sutartys. Projektai įgyvendinami einamaisiais biudžetiniais metais ir finansuojami iš Utenos rajono savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšų. 2 paveiksle parodytos Utenos rajono savivaldybės tarybos 2005 – 2008 m. skirtos lėšos aplinkosauginio švietimo projektams finansuoti.

2 pav. Skirtos lėšos (tūkst. Lt) aplinkosauginio švietimo projektams 2005 – 2008 metais

Būtina daugiau dėmesio skirti Utenos rajono savivaldybės aplinkosauginio švietimo organizavimui. Pastaruoju metu tam skiriama per mažai finansinių resursų bei žmogiškųjų išteklių. Tai turėtų būti kasdieninis ir nuolatinis savivaldybės darbuotojo darbas. Aplinkosauginio švietimo projektų įgyvendinimui finansinę paramą galima būtų gauti teikiant paraiškas ES struktūriniais fondams.

4. GYVENTOJŲ POŽIŪRIO Į ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMĄ SAVIVALDYBĖJE ANALIZĖ

4.1. Apklausos metodas

Utenos rajono savivaldybės administracija, suvokdama, kad visuomenės palaikymas yra viena iš esminių sėkmingos atliekų tvarkymo sistemos funkcionavimo sąlygų, 2008 metais organizavo susitikimus (6 priedas) su gyventojais, kurių metu buvo pasakojama apie atliekų tvarkymo svarbą, būdus, naudą tiek ekonomine, tiek aplinkosaugine prasme, apie patvirtintus tarifus ir pasikeitusius atliekų tvarkymo sistemos subtilumus. Siekiant iširti Utenos rajono gyventojų (generalinė aibė) požiūrį į atliekų tvarkymo sistemą Utenos rajono savivaldybėje buvo pasirinktas apklausos metodas. Tyrimas vyko 2008 m. balandžio - rugsėjo mėnesiais.

Apklausos metodo privalumai⁴³: aukštas anketų sugražinimo lygis; užtikrina pakankamą atrankos dydį; galimybė apklausėjui instrukuoti respondentus; galimybė respondentams pasikonsultuoti su apklausos organizatoriumi (minimaliai); galimybė apklausėjui kontroliuoti situaciją: sekti atsakymo į klausimus eigą, gauti papildomą informaciją stebėjimo būdu; pagal respondentų reakciją, spręsti apie problemos reikšmingumą.

Apklausos metodo trūkumai: apklausėjo įtaka respondentams (balso, išvaizdos, bendravimo kultūros); skiriama ribotai laiko atsakyti į anketos klausimus; aplinkos įtaka, nes anketuojama dažniausiai ne įprastinėje vietoje; respondantai būgštauja, kad jų asmenybė bus identifikuota, todėl jų atsakymų patikimumas kartais nežinomas.

Tyrimo objektas (atrankinė aibė) – 243 Utenos miesto bei rajono gyventojai, atėję į organizuojamus susitikimus. Anketos forma pridedama 7 priede. Anketą sudarė 24 klausimai, iš kurių 3 atviri. Anketą sudaryta blokais, pirmajame analizuojama atliekų rūšiavimo galimybės ir trūkumai, antrajame- atliekų tvarkymo sistemos patogumo gyventojams vertinimas, trečiajame – atliekamas visuomenės švietimo ir informavimo atliekų tvarkymo srityje vertinimas, ketvirtajame – užduodami bendrojo pobūdžio klausimai, susiję su socialine demografinė respondentų padėtimi. Apklausiant į susitikimus atėjusius gyventojus buvo betarpiškai su jais bendraujama, siekiant gauti kuo objektyvesnę informaciją. Anketa – anoniminė.

4.2. Anketinės apklausos rezultatai

Gauti duomenys buvo apdorojami remiantis „MS Word 1998“ ir „MS Excel 1998“

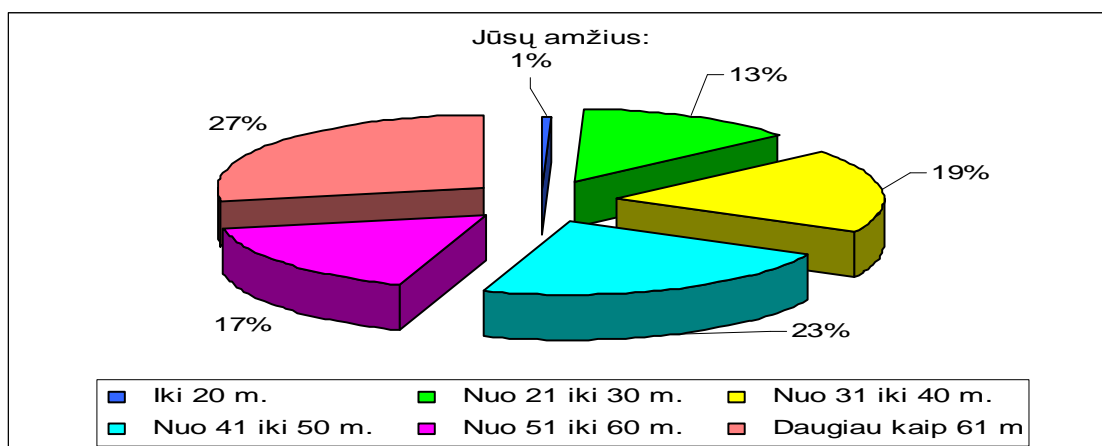
⁴³ Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Lucilijus, 2005.

programiniais paketais. Respondentų atsakymai į klausimus pateikiami aprašant ar diagramų pavidalu, nurodant procentines atsakymų išraiškas.

4.2.1. Imties struktūra

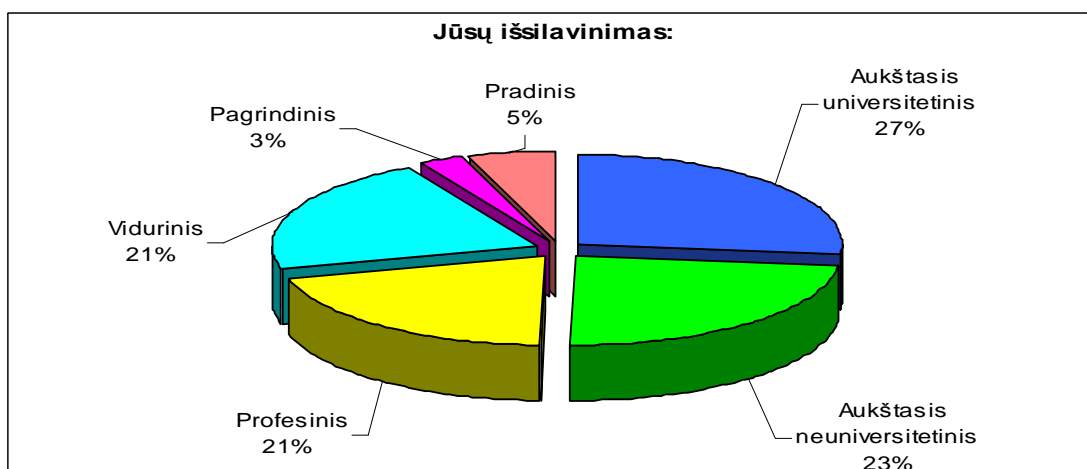
Respondentams be tikslinių klausimų, susijusių su atliekų tvarkymu, buvo pateikiami taip pat ir bendrieji klausimai, suteikiantys žinių apie respondentų socialinę demografinę padėtį. Apklausoje dalyvavo 243 respondentai, iš kurių 192 moterys (79 %) ir 51 vyras (21%). Atliekų tvarkymo klausimais daugiausiai domėjosi individualių namų gyventojai (76 %) ir tik 26 % iš daugiabučių namų.

Pagal amžių dalyviai pasiskirstė: iki 20 metų – 1%; nuo 21 iki 30 m. -13%; nuo 31 iki 40 m. – 19%; nuo 41 iki 50 m. – 23%; nuo 51 iki 60 m.- 17%; vyresni nei 61 m. – 27% (3 pav.).

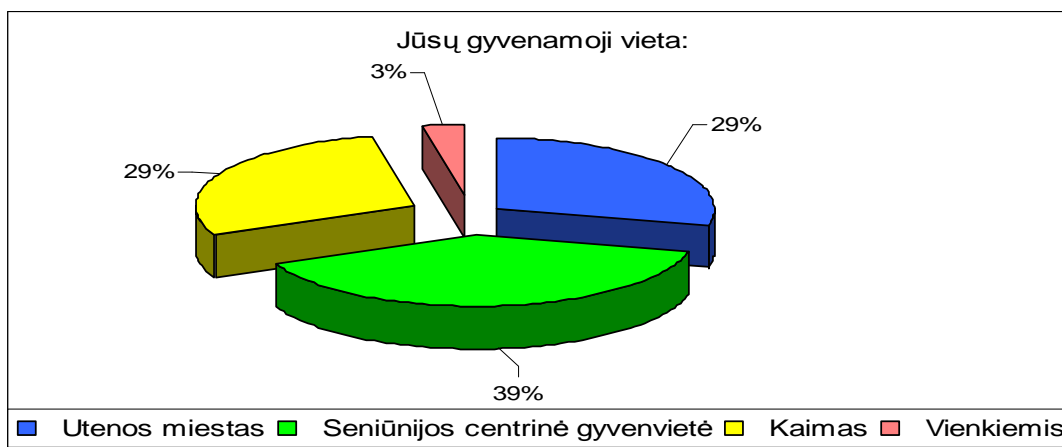
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Apklausoje daugiausia buvo respondentų, įgijusių aukštąjį universitetinį (27 %) išsilavinimą, kiek mažiau - aukštąjį neuniversitetinį (23 %); profesinį ir vidurinį - po 21 %; pradinį - 5%, pagrindinį -3 % išsilavinimus (4 pav.).

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

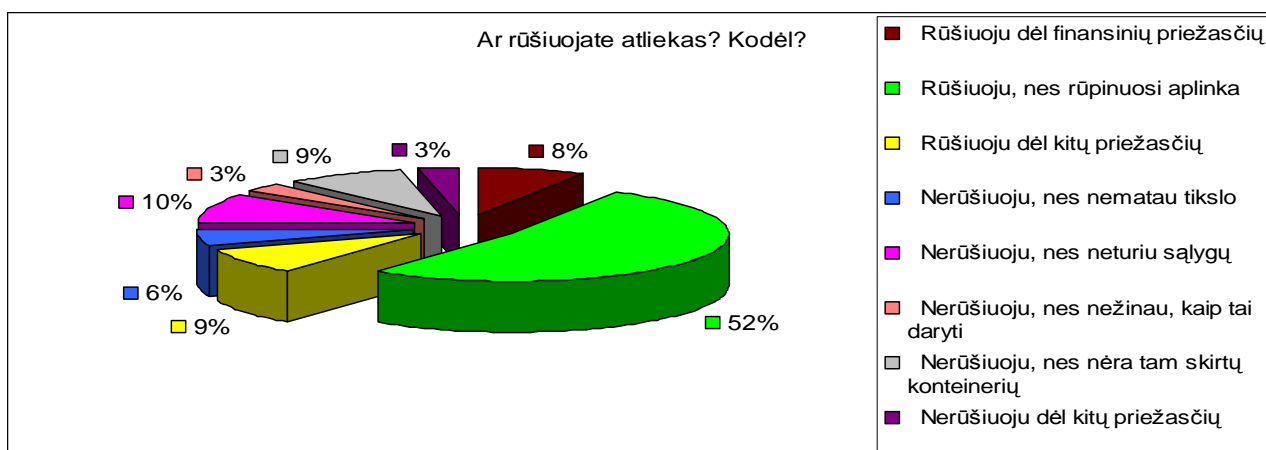
Į organizuojamus susitikimus atliekų tvarkymo klausimais daugiausiai susirinko ir anketas užpildė seniūnijos centrinėje gyvenvietėse gyvenantys respondentai (39%), 29% - Utenos miesto, 29% - kaimų gyventojai ir tik 3 % respondentų buvo iš vienkienių (5 pav.).

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

4.2.2. Atliekų rūšiavimo galimybių vertinimas

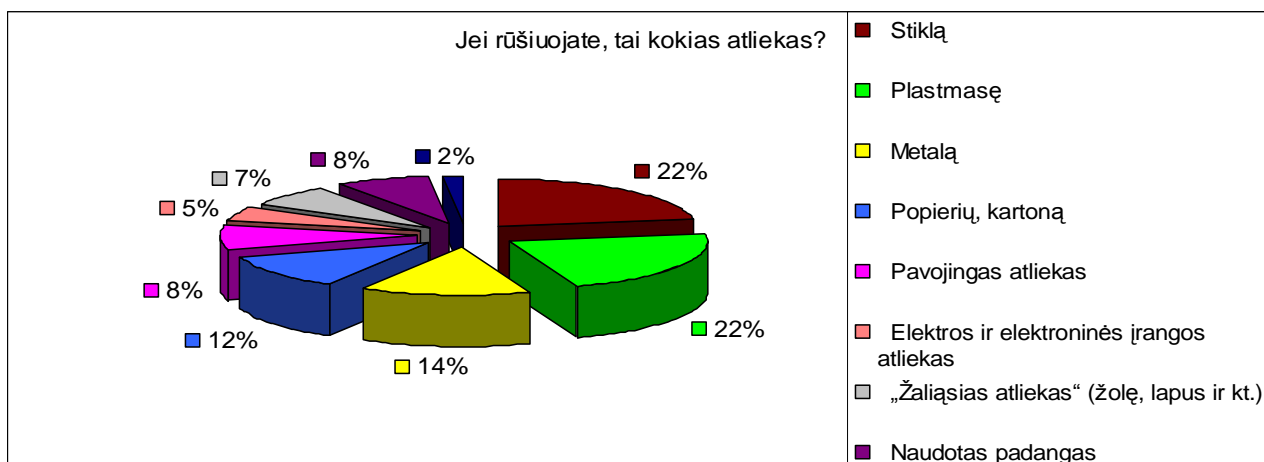
Tyrimas parodė, kad 69 % (2007 m. -52 %⁴⁴) respondentų atliekas rūšiuoja, iš jų 52 % nes rūpinasi aplinka, 9 % dėl kitų ir 8 % dėl finansinių priežasčių. 31% respondentų atliekų nerūšiuoja, iš jų 10 % teigia, kad neturi sąlygų, 9 %- nes nėra tam skirtų konteinerių, 6 % - nemato tikslo, 3 % - nežino kaip reikia rūšiuoti, likusieji 3 % - nerūšiuoja, dėl kitų priežasčių (pvz. „Na ir kas, kad rūšiuočiau, vis tiek viską į vieną mašiną suverčia“; „Nėra laiko“ ir kt.) (6 pav.)

6 pav. Respondentų atsakymai apie atliekų rūšiavimą

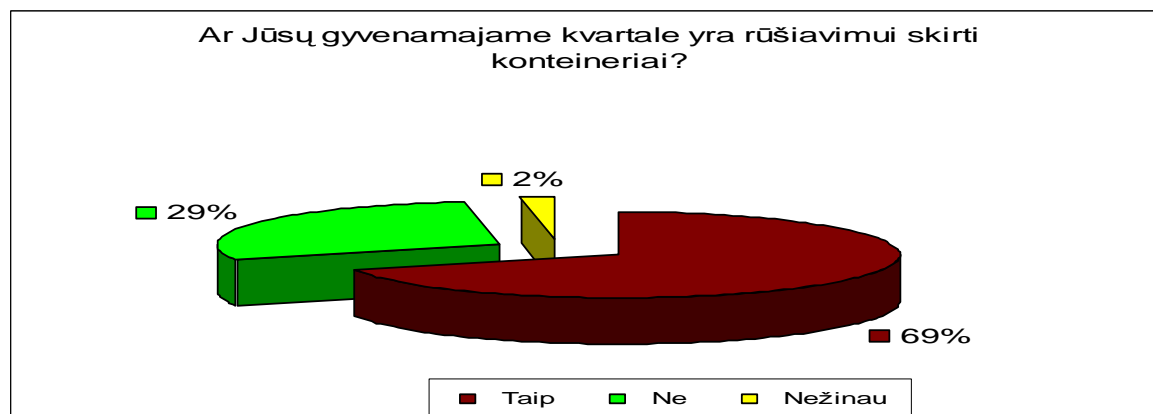
⁴⁴ UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“ seminaro medžiaga
http://www.uratc.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=8&Itemid=34.

Daugiausia Utenos rajono gyventojai rūšiuoja stiklą (22 %) ir plastmasę (22 %), kiek mažiau metalą (14 %) ir popierių/kartoną (12 %). Pavojingas atliekas ir padangas iš mišrių komunalinių atliekų išskiria 8 % respondentų, „žaliąsias“ atliekas (žolę, lapus ir kt.) – 7 % ir tik 5 % - elektros ir elektroninės įrangos atliekas (7 pav.).

7 pav. Respondentų atsakymai apie rūšiuojamas atliekas

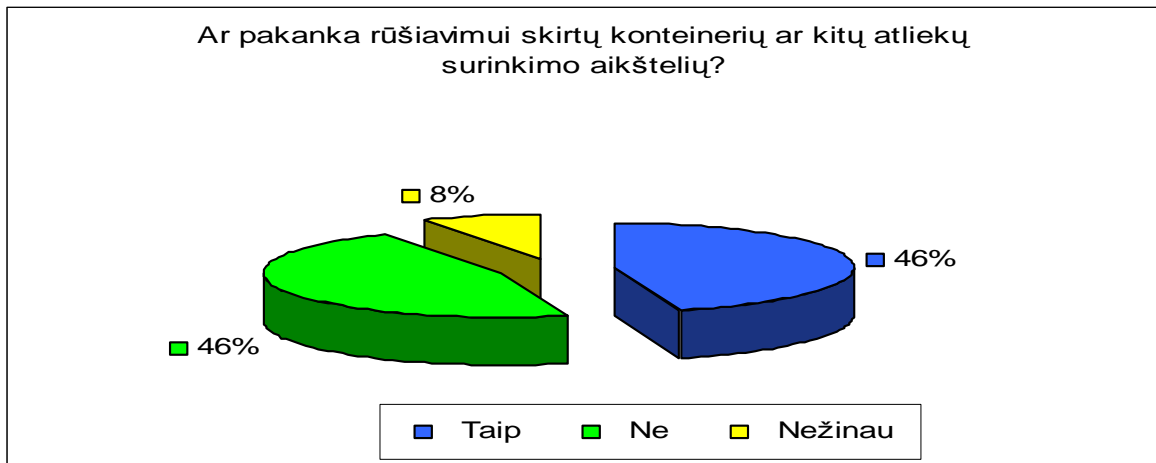
69 % respondentų (2007 m.- taip pat 69 %⁴⁵) teigia, kad jų gyvenamuosiuose kvartaluose yra rūšiavimui skirti konteineriai, 29 % jog nėra ir 2 % - nežino (8 pav.).

8 pav. Respondentų atsakymai apie rūšiavimui skirtas aikšteles

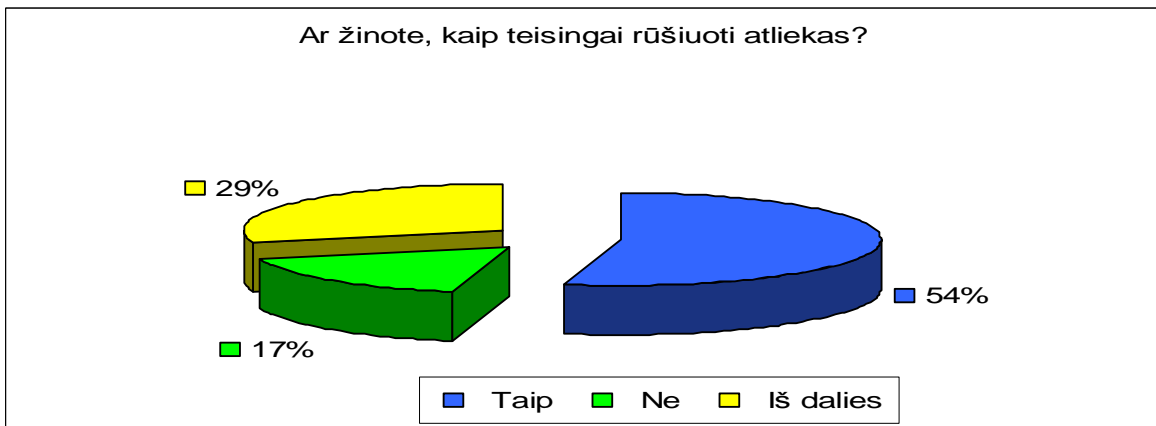
Respondentų nuomonės į klausimą „Ar pakanka rūšiavimui skirtų konteinerių ar kitų atliekų surinkimo aikštelių?“ pasiskirstė po lygiai, t.y. 46 % teigė, kad pakanka ir 46 % - nepakanka, o 8 % - nežino (9 pav.). Tyrimas parodė, kad Utenos rajono savivaldybėje dar reikia įrengti antrinių žaliavų surinkimo aikštelių, taip pat nuolat informuoti visuomenę apie jau esamas atliekų priėmimo ir laikinojo saugojimo aikšteles, kur gyventojai gali atsikratyti atliekomis nemokamai.

⁴⁵ UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“ seminaro medžiaga http://www.uratc.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=8&Itemid=34.

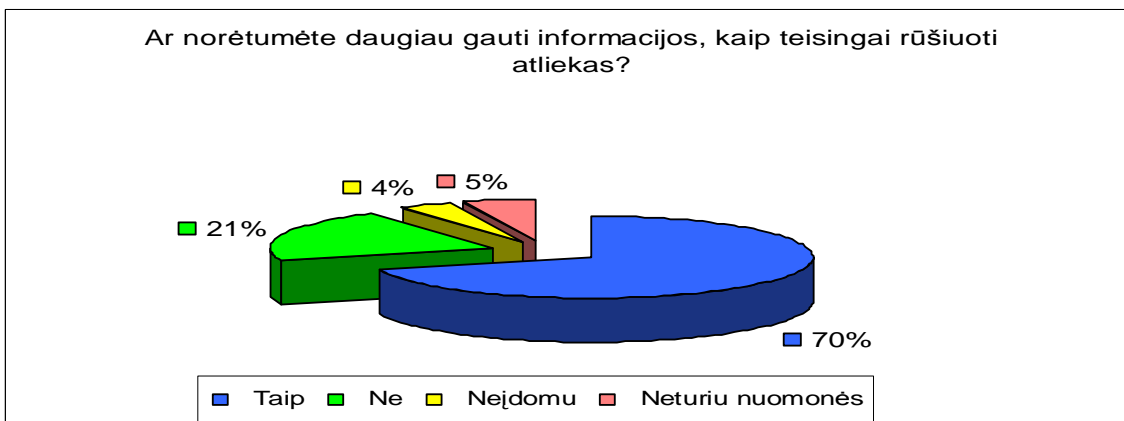
9 pav. Respondentų atsakymai ar pakanka rūšiovimo ar kitų atliekų surinkimo aikštelių

Dauguma respondentų (54%) mano, kad žino, kaip teisingai reikia rūšiuoti atliekas, 29 % - žino tik iš dalies, o 17 % - teigia, kad nežino (10 pav.).

10 pav. Respondentų nuomonė apie teisingo rūšiovimo žinojimą

70 % apklausos dalyvių norėtų daugiau gauti informacijos, kaip teisingai reikia rūšiuoti atliekas, 21 % teigia, kad informacijos jiems nereikia, 5 % tiesiog neturi nuomonės šiuo klausimu, o 4 % – neįdomu (11 pav.).

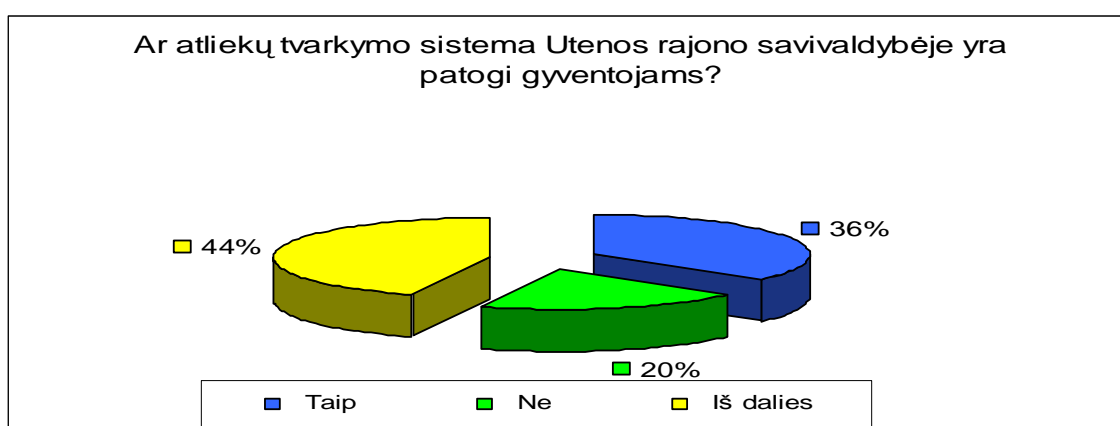

11 pav. Apklausos dalyvių mintys, dėl informacijos apie teisingą rūšiovimą, reikalingumo

4.2.3. Atliekų tvarkymo sistemos vertinimas

Apklausoje dalyvavę Utenos miesto ir rajono gyventojai atliekų tvarkymo sistemos būklę 10 balų sistemoje vertino labai įvairiai, t.y. nuo 1 balo iki 10. Išvestas aritmetinis vidurkis - 6,4 balo (2007 m. - 6 balai⁴⁶). Atliekant analizę, buvo ieškoma priežasčių kodėl taip nevienodai pasiskirsto gyventojų nuomonės. Todėl analizė buvo vykdoma atliekant statistinius pjūvius. Atliktos analizės diagramos yra pateiktos 8 priede. Tyrimo metu nustatyta, kad mažiausius balus skyrė tie respondentai, kurie yra nepatenkinti įvestu mokesčiu.

36 % respondentų mano, kad atliekų tvarkymo sistema Utenos rajono savivaldybės teritorijoje yra patogi gyventojams, 20 % - kad nepatogi ir 44 % teigia, kad sistema yra iš dalies patogi (12 pav.).

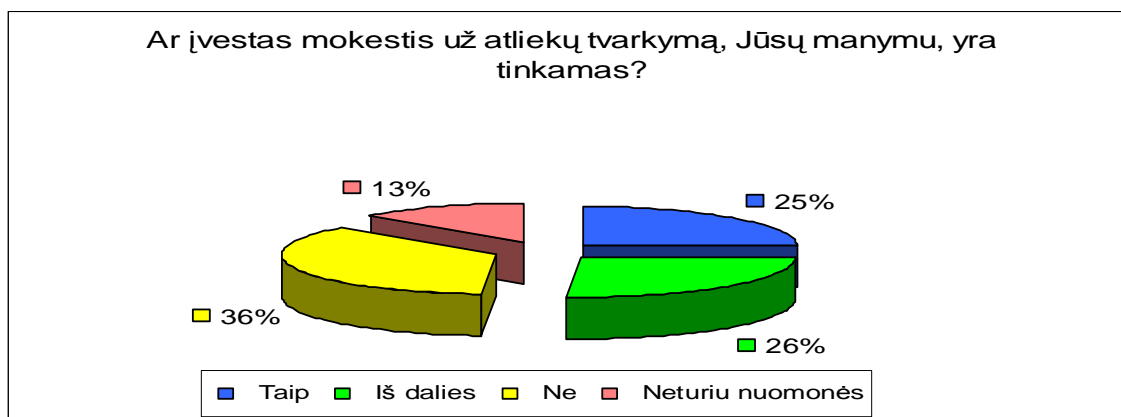

12 pav. Atliekų tvarkymo sistemos patogumo įvertinimas

Siekiant įvertinti atliekų tvarkymo sistemos trūkumus, 12 paveiksle pateikta informacija buvo analizuojama išsamiau. Atliktos analizės diagramos yra pateiktos 9 priede. Tyrimo metu nustatyta, kad daugiausia respondentų, kurie yra nepatenkinti esama atliekų tvarkymo sistema, nurodė esą nepatenkinti įvestu mokesčiu ir informacijos stoka.

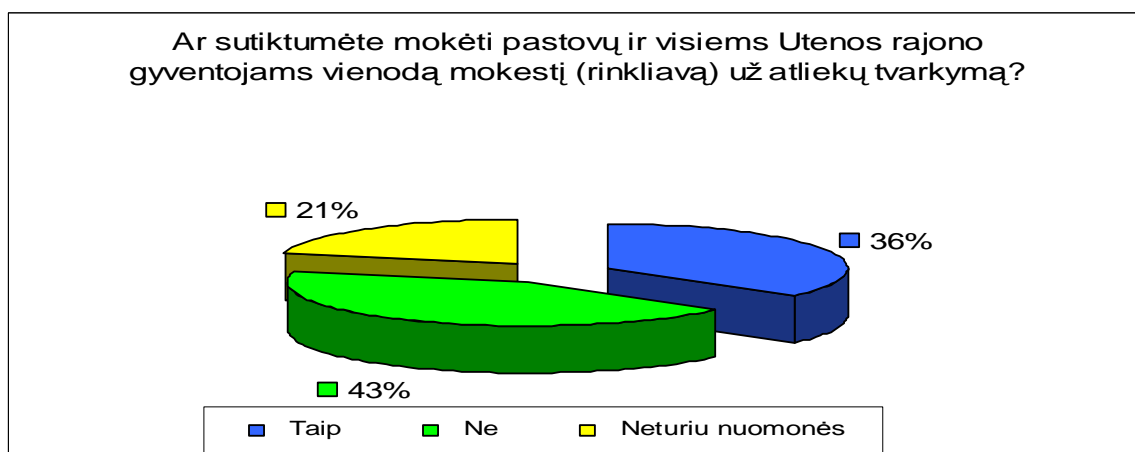
36 % apklausos dalyvių mano, kad mokestis už atliekų tvarkymą yra netinkamas, 26 % - iš dalies tinkamas, 25 % - tinkamas, o 13 % respondentų neturi nuomonės (13 pav.). Todėl buvo atliktas detalesnis tyrimas (10 priedas), kurio metu nustatyta, kad labiausiai nepatenkinti yra individualių namų gyventojai, nes mokestis skaičiuojamas ne už faktiškai išvežtą atliekų kiekį, o pagal patvirtintą metinę susikaupimo normą.

⁴⁶ UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“ seminaro medžiaga
http://www.uratc.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=8&Itemid=34.

13 pav. Mokesčio už atliekų tvarkymą įvertinimas

43 % respondentų nenorėtų, kad būtų įvestas pastavus mokestis (rinkliava), 36 % - mano, kad tai būtų teisingas sprendimas, o 21 % - nuomonės šiuo klausimu neturi (14 pav.). Tai prieštarauja 2007 m. atliktų UAB „Komunikaciniai projektai“ tyrimų rezultatams⁴⁷, kurie teigė, kad net 75 % respondentų pageidautų, jog būtų įvestas rinkliavos mokestis.

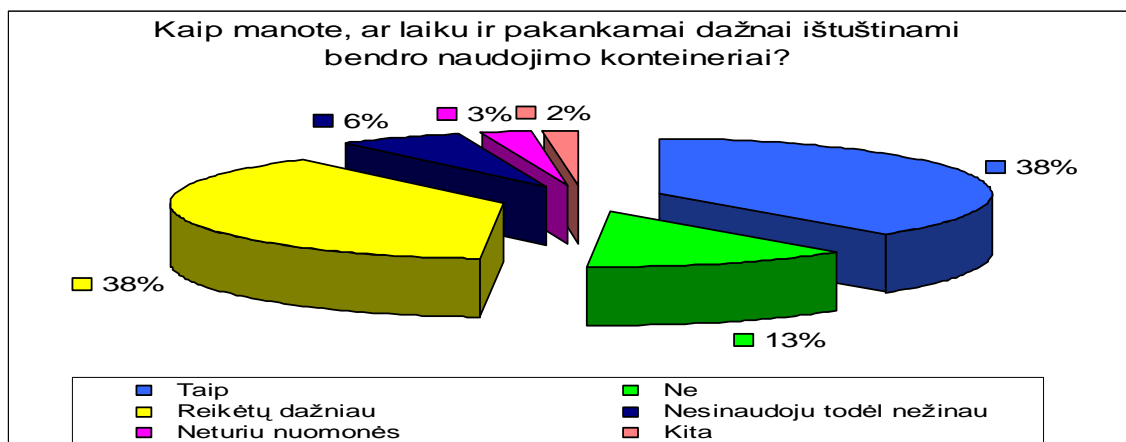
14 pav. Nuomonės dėl rinkliavos įvedimo

Respondentų atsakymai į klausimą „Kokio dydžio mokestis už atliekų tvarkymą, Jūsų manymu, būtų priimtinas gyventojui (Lt/ mėn.)?“ buvo labai įvairūs, tačiau išvedus vidurkį gavosi 5,69 Lt/ mėn. Kadangi net 36 % respondentų pasisakė, kad įvestas mokestis už atliekų tvarkymą yra netinkamas, daugeliu atvejų teigdami, kad yra per didelis, buvo atlikta detalesnė analizė (11 priedas). Primename, kad įvestas mokestis už atliekų tvarkymą (žr. 3.2.7 sk.) yra kur kas mažesnis, nei anketavimo metu nustatytas rodiklis.

Respondentų nuomonės į klausimą, ar pakankamai dažnai ištuštinami bendro naudojimo konteineriai, pasiskirstė: 38% atsakė, kad pakankamai dažnai, 38 % mano, kad reikėtų dažniau,

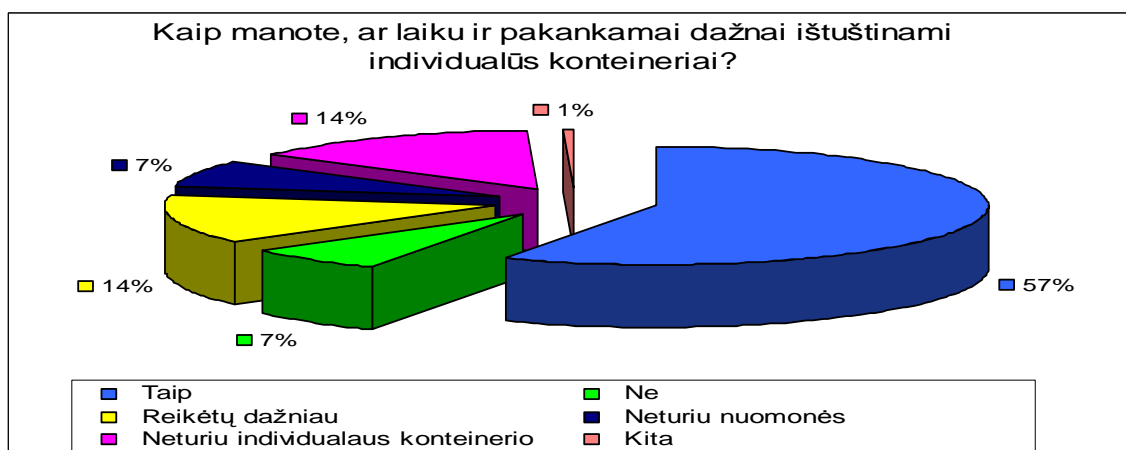
⁴⁷ UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“ seminaro medžiaga http://www.uratc.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=8&Itemid=34.

13 % pasisakė, kad nepakankamai, 6 % šio klausimo atsakyti negalėjo, nes nesinaudoja bendro naudojimo konteineriais, 3 % - neturi nuomonės, 2 % pasirinko atsakymą „kita“ ir įvardino savo atsakymą (pvz. „Vasaros metu reiktų dažniau“; „Konteineriai beveik visada perpildyti“ ir kt.) (15 pav.).

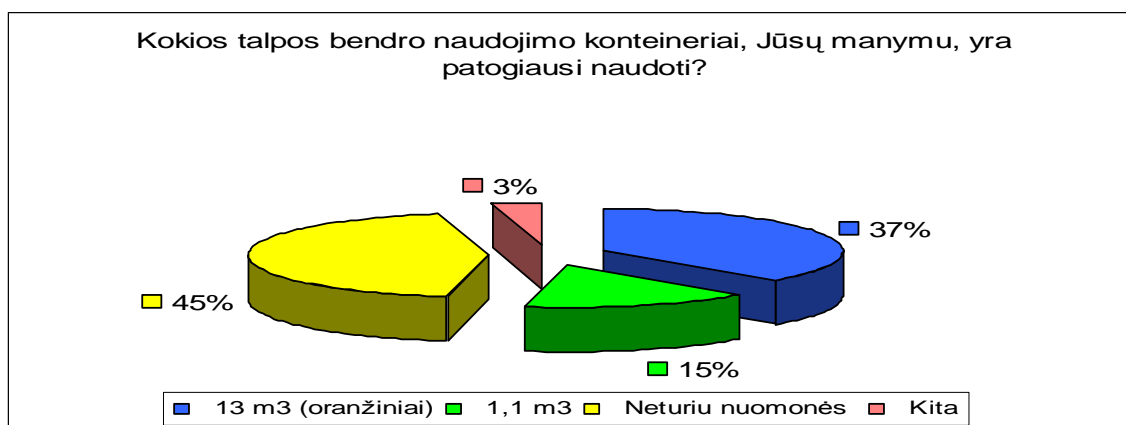
15 pav. Bendro naudojimo konteinerių ištuštinimas

57 % respondentų mano, kad individualūs konteineriai yra ištuštinami pakankamai dažnai ir laiku, 14 % - norėtų, kad konteineriai būtų tuštinami dažniau, 14 % - tokiais konteineriais nesinaudoja, 7 % teigia, kad - nepakankamai dažnai ir laiku, o 7 % - tiesiog neturi nuomonės, 1 % pasirinko atsakymą „kitas“ ir įvardino atsakymus (pvz. „Kaimuose reiktų bent jau vasaros metu individualius konteinerius ištuštinti 2 kartus per mėnesį“; „Utenos mieste 1 kartą per savaitę ištuštinti konteinerius yra mažai, kai susidaro tokios atliekos kaip žolė, lapai.“) (16 pav.).

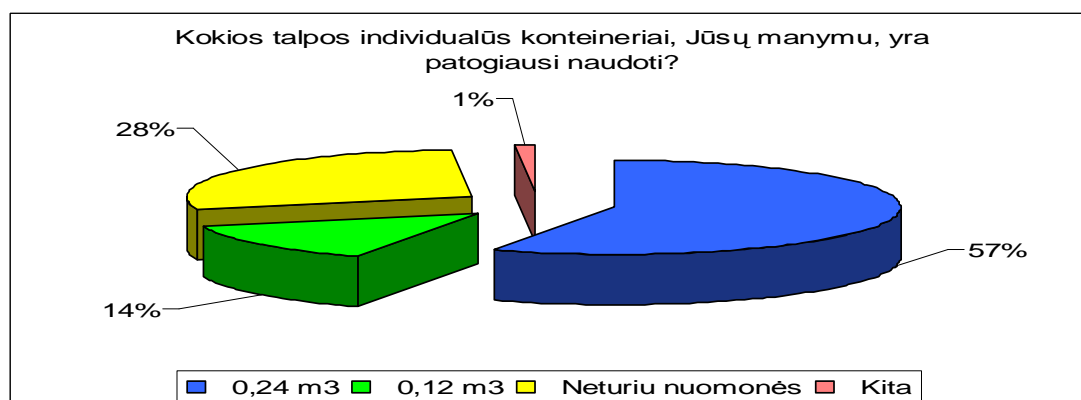
16 pav. Individualių konteinerių ištuštinimas

Net 45 % apklausos dalyvių neturi nuomonės kokios takpos bendro naudojimo konteineriai yra patogiausi, 37 % - mano, kad patogiausi yra 13 m³ konteineriai, 15 % - kad 1,1 m³; o 3 % - pasirinko atsakymą „kita“ ir įvardino tokius atsakymus (pvz. „0,24 m³“; „10 m³“) (17 pav.).

17 pav. Patogiausios talpos bendro naudojimo konteineriai

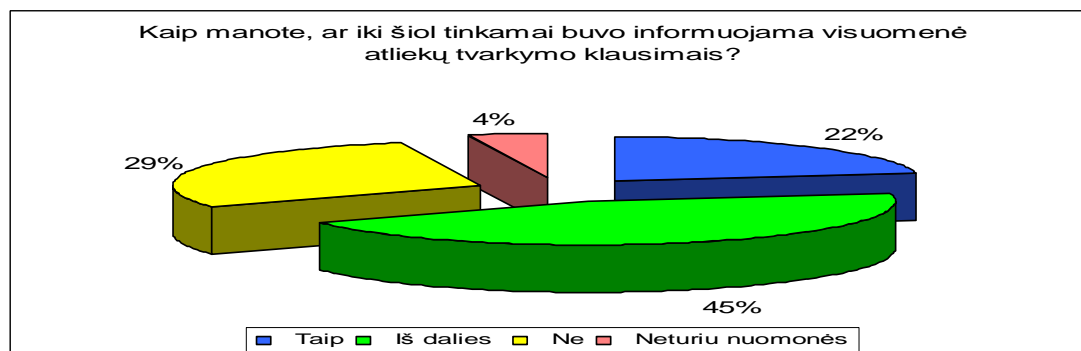
57 % respondentų mano, kad patogiausi yra 0,24 m³ individualūs konteineriai, 28 % - neturi nuomonės, 14 % teigia, kad patogiausi yra 0,12 m³ konteineriai, o 1 % - pasirinko atsakymą „kita“, tačiau neįvardino kokios talpos konteineriai būtų jiems patogiausi (18 pav.).

18 pav. Patogiausios talpos individualūs konteineriai

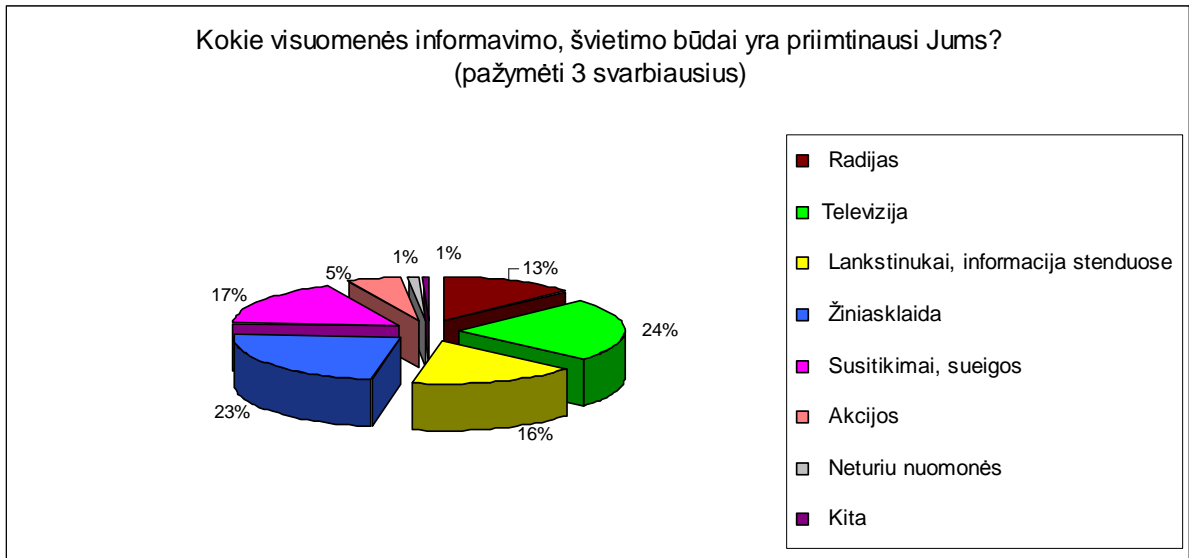
4.2.4. Visuomenės švietimo ir informavimo atliekų tvarkymo srityje vertinimas

45% respondentų mano, kad visuomenė atliekų tvarkymo klausimais buvo informuojama tik iš dalies, 29 % - nepakankamai, 22 % - mano, kad informacijos buvo pakankamai, o 4 % - šiuo klausimu neturi nuomonės (19 pav.).

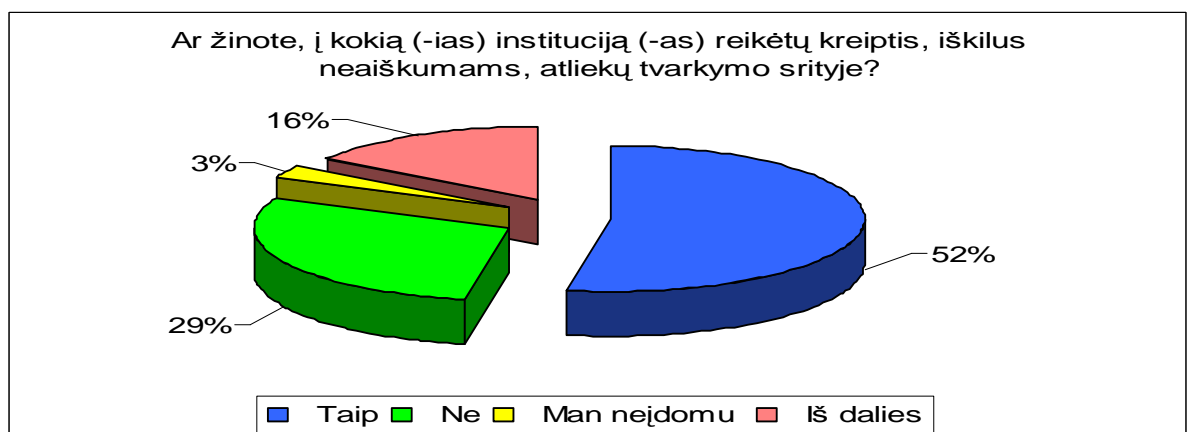
19 pav. Visuomenės informavimo analizė

Respondentai mano, kad priimtinausi visuomenės informavimo ir švietimo būdai yra: televizija (24 %); žiniasklaida (23 %); susitikimai, sueigos (17 %) ir kt. (20 pav.). Todėl Utenos rajono savivaldybės administracijai yra siūloma informuojant, šviečiant visuomenę visų pirma pasitelkti televizijos ir žiniasklaidos pagalbą, organizuoti susitikimus, leisti informacinius bukletus, lankstinukus.

20 pav. Visuomenės informavimo būdai

52 % apklausos dalyvių žino į kokią (-ias) instituciją (-as) reikėtų kreiptis atliekų tvarkymo klausimais, 29 % - nežino, 16 % - iš dalies žino, o 3 % respondentų tai neįdomu (21 pav).

21 pav. Gyventojų nuomonė dėl atliekas tvarkančių institucijų

Apibendrinant duomenis, galima pasakyti, kad visuomenė nori žinoti, gauti informaciją atliekų tvarkymo klausimais Utenos rajono savivaldybės teritorijoje, todėl visuomenės informavimui turi būti skiriamas didelis dėmesys ir ne tik priėmus atitinkamus sprendimus, bet įtraukiant visuomenę problemų nagrinėjimo ir sprendimų projektų rengimo metu.

5. REGIONINĖS ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS TRŪKUMAI IR PRIVALUMAI UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS ATŽVILGIU

Lietuvoje už komunalinių atliekų tvarkymą yra atsakingos savivaldybės. Anksčiau savivaldybės pačios rūpinosi atliekų tvarkymu savo teritorijose, pasikliaudamos tik savo jėgomis ir finansinėmis galimybėmis. Todėl susiklostė tokia padėtis, kad kiekvienoje savivaldybėje atsirado po 1–2 didesnius sąvartynus prie rajonų centrų ir keliolika ar net keliasdešimt smulkių sąvartynų (užterštų teritorijų), kurių įrengimas neatitiko aplinkosauginių reikalavimų. Visų sąvartynų modernizacija - beprasmiškas lėšų švaistymas, nes dėl mažų atliekų kiekių kontroliuojamų sąvartynų eksploatacija tampa ypatingai brangi. Prieš gaunant ES teikiamą finansinę paramą atliekų tvarkymo sektoriui, buvo atliktos galimybių studijos, kuriose ir buvo pasiūlyta atliekas tvarkyti regioniniu principu, siekiant teikiamų komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų visuotinumą, kokybę, prieinamumą (perkamumą) ir tęstinumą. Regioninių sistemų kūrimo pagrindas yra solidarumas.

Vadovaujantis atliktais Utenos regioninės atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo galimybių studijos skaičiavimais, regioninė atliekų tvarkymo sistema yra ekonomiškai efektyvesnė nei nedidelėms savivaldybėms tvarkant savo atliekas pavieniui. Pagrindinį pranašumą užtikrina stambaus kontroliuojamo sąvartyno statybos ir eksploatacijos efektyvumas. Kuriant regionines atliekų tvarkymo sistemas, kartu kuriama ir regioninės atliekų tvarkymo infrastruktūra (statomi sąvartynai, atliekų priėmimo aikštelės, kompostavimo aikštelės ir kt.). Šiuo metu teisės aktuose nėra įtvirtinta atliekų tvarkymo regiono samprata, nėra apibrėžta kiek Lietuvoje turi būti atliekų tvarkymo regionų.

Teikiant paraiškas Europos Sąjungos ir valstybės teikiamai paramai gauti buvo būtina sąlyga Utenos regione esančioms savivaldybėms įsteigti juridinį asmenį – regioninį atliekų tvarkymo centrą (beje, kaip ir visoje Lietuvoje), kuris būtų galutinis paramos gavėjas, t.y. investicinio projekto įgyvendinimo metu sukurtos atliekų tvarkymo infrastruktūros savininkas. Ši įmonė jau nuo 2005 metų yra pradėjusi savo veiklą, tačiau jos vaidmuo teisės aktuose iki šiol nėra apibrėžtas, neaiškios jos funkcijos.

Rekomendacija: Atliekų tvarkymo įstatyme įtvirtinti komunalinių atliekų tvarkymo regiono sampratą; įvardinti RATC-ų vaidmenį, aprašant konkrečias jų funkcijas.

Utenos regiono atliekų tvarkymo sistema pradėjo funkcionuoti 2008 m, pastačius naują regioninį sąvartyną Mockėnų kaime, Utenos rajone. Uždarius visus Utenos apskrityje veikusius sąvartynus, visos šalinamos atliekos šalinamos regioniniame sąvartyne. Ši sąlyga leidžia

pasinaudoti masto ekonomijos teikiamais privalumais ir pasiūlyti pigesnę atliekų šalinimo paslaugą.

Utenos regiono atliekų tvarkymo SSGG (stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių) analizė Utenos rajono savivaldybės atžvilgiu:

- Stiprybės:**
- ü Didelės investicijos į regioninę atliekų tvarkymo infrastruktūrą, aplinkos taršos mažinimą;
 - ü Parengtas Utenos regiono atliekų tvarkymo planas, kuris numato sukurti regioninę atliekų tvarkymo sistemą;
 - ü Savivaldybėse didelis dėmesys skiriamas atliekų tvarkymui;
 - ü Rekultivuoti seni, aplinkosauginių reikalavimų neatitinkantys sąvartynai.

- Silpnybės:**
- ü Didelė dalis atliekų, kurios galėtų būti panaudotos kaip antrinės žaliavos, patenka į sąvartyną;
 - ü Vis dar nemaža dalis gyventojų, visuomeninių organizacijų ir įmonių savo atliekomis atsikrato nelegaliai, nemoka už atliekų tvarkymą;
 - ü Nepritaikyta įstatyminė bazė. Kuriant regioninę atliekų tvarkymo sistemą, buvo numatyta sureglamentuoti teisės aktus, kad savivaldybės galėtų bendradarbiauti, tačiau to nėra padaryta ir dabar;
 - ü Netinkamai veikiantis gamintojų atsakomybės principas;
 - ü Bendradarbiavimo ir susitarimo tarp savivaldybių tradicijų nebuvimas;
 - ü Atliekų tvarkymo kaštų išlyginimo sistema, diferencijuojant sąvartyno vartų mokesčių, kai Utenos rajono savivaldybės (esančios mažiausiu atstumu iki regioninio sąvartyno) teritorijoje susidarančių mišrių komunalinių atliekų šalinimo kaina yra didžiausia, palyginus su kitų, labiau nutolusių nuo sąvartyno, savivaldybių kainomis;
 - ü Nepakankamai informuojama visuomenė.

- Galimybės:**
- ü Augantis visuomenės sąmoningumas ir dėmesys aplinkosaugos problemoms;
 - ü Augantys gyventojų poreikiai, suformuosiantys paklausą aukštesnės kokybės komunalinėms paslaugoms;

- Ü Poreikis gerinti rajono įvaizdį;
- Ü URATC paskatins glaudesnę bendradarbiavimą ir dialogą tarp regiono savivaldos institucijų, suteiks patyrimo įgyvendinant kitus regioninio masto projektus;
- Ü Atsiliekančios atliekų tvarkyme savivaldybės skatinamos lygiuotis į labiau pažengusias;
- Ü Regioninės sistemos suteikia galimybę mažesnėms savivaldybėms nežiūrint į jų finansines galimybes įgyvendinti aplinkosauginius reikalavimus atliekų tvarkymo srityje.
- Ü Tobulinamas teisinis reglamentavimas.

Grėsmės:

- Ü Dėl atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų statybos augančios paslaugų kainos;
- Ü Naujos „žaidimo“ taisyklės (naujovės sukelia pasipriešinimą);
- Ü Neužtikrinus visuotinės, geros kokybės ir vartotojui priimtinos viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos, gali didėti aplinkos teršimas atliekomis;
- Ü Antrinių žaliavų perdirbimo sektorius gali būti nekonkurencingas besiformuojančiam atliekų deginimo sektoriui.

Apibendrinant, galima pasakyti, kad atliekų tvarkymas pagal ES reikalavimus yra sudėtingas ir brangus. Ateityje atliekų tvarkymo kaštai tik didės, kadangi didėja atliekų kiekiai bei reikalingi nauji technologiniai įrengimai atliekų tvarkymo srityje. Taigi Utenos rajono savivaldybės dalyvavimas regioninės atliekų tvarkymo sistemos diegime yra ekonomiškai pagrįstas, turi svarius privalumus, kurių pagrindinis – naujo modernaus sąvartyno statybos investicijų poreikis, kuris viršija savivaldybės finansines galimybes.

IŠVADOS

1. Teisinės bazės analizė rodo, kad aukštų Europos Sąjungos reikalavimų, perkeltų į Lietuvos teisės aktų nuostatas, iki šiol veikusios atskiros savivaldybių atliekų tvarkymo sistemos, siekdamos užtikrinti atliekų tvarkymo kokybę, nepajėgios įgyvendinti, todėl naujų regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimas tapo neišvengiamas.

2. Savivaldos institucija – pagrindinė grandis, organizuojanti komunalinių atliekų, susidarančių jos teritorijoje, tvarkymą. Atlikto dokumentų analizės tyrimo metu nustatyta, kad teisės aktų netobulumas įtakoja atliekų tvarkymo sistemos kūrimą žemiausiame lygmenyje, t.y. savivaldybėse, taip pat lemia tarpusavio santykius tarp teisės aktų rengėjų ir įgyvendintojų. Esant nesuderintoms teisės aktų nuostatomis, savivaldybėms iškyla daug neiškumų ir problemų, o tai trukdo sėkmingam šios srities klausimų sprendimui.

- Atliekų tvarkymo, Konkurencijos ar Viešųjų pirkimų įstatymų nuostatos dėl galimybių savivaldybėms pavesti (kaip privalomą užduotį) savo įsteigtai įmonei eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemas yra skirtingos, todėl joms neaišku, kurio teisės akto nuostatomis vadovautis įgyvendinant reikalavimus atliekų tvarkymo srityje.
- Atliekų tvarkymo įstatyme nėra įvardinta atliekų tvarkymo planų derinimo tvarka.
- Nėra aiškios atliekų kiekių apskaitos, nes ataskaitos formos neužtikrina informacijos gavimo apie fizinių ir juridinių asmenų patiems savo transportu atvežusiems atliekas į sąvartyną, kiekių įtraukimo į apskaitą.
- Nėra patvirtintos skaičiavimo metodikos atliekų tvarkymo paslaugų teikimo visuotinumui principui įvertinti.
- Atliekų tvarkymo įstatyme nėra aiškiai aprašyta atsakomybė už atliekų tvarkymą, tarp savivaldybės, kaip atliekų tvarkymo sistemos organizatoriaus, ir atliekų turėtojo, paties tvarkančio atliekas.
- Iki šiol teisės aktuose nėra įtvirtinta komunalinių atliekų tvarkymo regiono samprata, įvardintas RATC-ų vaidmuo.

Darbo pradžioje iškelta hipotezė, kad svarbus faktorius efektyviai vystyti atliekų tvarkymo sistemą yra tinkama teisinė bazė, pasitvirtino.

3. Utenos rajono savivaldybėje didelis dėmesys yra skiriamas atliekų tvarkymui, t.y. parengtas Atliekų tvarkymo planas, patvirtintos Atliekų tvarkymo taisyklės ir kiti teisės aktai, įrengtos net 2 didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelės, pasirašytos 3 sutartys dėl papildančių atliekų surinkimo sistemų, plečiamas antrinių žaliavų surinkimo aikštelių tinklas, pasiekiami regioniniame atliekų tvarkymo plane numatyti antrinių žaliavų surinkimo rodikliai, tačiau:

- neįgyvendintas viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visuotinumui principas

(2007 m. - 77,47 proc.);

- trūksta antrinių žaliavų surinkimo aikštelių sodų ir garažų bendrijose (34 vnt.);
- silpnai išvystytas savivaldybės tarybos priimtų taisyklių kontrolės mechanizmas;
- neįgyvendinti „visų sąnaudų padengimo“, gamintojo atsakomybės principai, o „teršėjas moka“ ir solidarumo principai – įgyvendinti tik iš dalies;
- trūksta tiesioginio bendravimo su atliekų turėtojais, visuomenė nėra įtraukiama į aplinkosauginę veiklą.

4. Anketinio tyrimo metu nustatyta, kad:

4.1. visuomenei rūpi atliekų tvarkymo klausimai, nes:

- 69 proc. respondentų atliekas rūšiuoja ir tiek pat, t.y. 69 proc., žino kad jų gyvenamuosiuose kvartaluose yra rūšiavimui skirti konteineriai, tačiau 46 proc. teigia, jog aikštelių nepakanka;
- 54 proc. respondentų mano, kad žino kaip reikia teisingai rūšiuoti atliekas, tačiau net 70 proc. apklausos dalyvių nori dar daugiau gauti informacijos apie tinkamą rūšiavimą;
- 45 proc. respondentų mano, kad visuomenė atliekų tvarkymo klausimais buvo informuojama tik iš dalies;
- 52 proc. apklausos dalyvių žino, į kokias institucijas reikėtų kreiptis atliekų tvarkymo klausimais.

4.2. svarbus veiksnys siekiant sukurti veiksmingą atliekų tvarkymo sistemą - išankstinis (prieš priimant sprendimus) visuomenės įtraukimas į aplinkosauginę veiklą, nes kiekviena nežinoma naujovė sukelia pasipriešinimą. Tai patvirtino anketos klausimai, susiję su mokesčio už atliekų tvarkymą pasikeitimu:

- 36 proc. apklausos dalyvių mano, kad mokestis už atliekų tvarkymą yra netinkamas, įvardindami, jog jis yra per didelis (išvedus vidurkį, vienam gyventojui išeina 5,69 Lt/ mėn.), nors tarybos patvirtintas yra kur kas mažesnis.
- 44 proc. respondentų pasisakė, kad atliekų tvarkymo sistema Utenos rajono savivaldybėje yra patogi tik iš dalies, 36 proc. – patogi. Atliekų tvarkymo sistemą respondentai vertina 6,4 balo (10 balų sistemoje).

Darbo pradžioje iškelta hipotezė, kad gyventojų teigiamas požiūris yra labai svarbus sėkmingos atliekų tvarkymo sistemos komponentas, pasitvirtino.

5. Utenos rajono savivaldybės apsisprendimą dalyvauti regioniniame atliekų tvarkymo projekte paskatino finansinių išteklių stoka, užduočių sudėtingumas, naujų funkcijų atsiradimas. Apžvelgus investicijų poreikį atliekų tvarkymo sistemos sukūrimui, akivaizdu, kad reikalingos didelės investicijos, kurios viršija valstybės ir savivaldybių finansines galimybes. Darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino, jog kuriama Utenos regiono atliekų tvarkymo sistema yra ekonomiškai efektyvesnė nei nedidelėms savivaldybėms tvarkant savo atliekas pavieniui.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

1. Siekiant užtikrinti efektyvią atliekų tvarkymo sistemų plėtrą būtina tinkamai sureguliuoti teisinę atliekų tvarkymo bazę. Šiame darbe aktyviai turėtų dalyvauti tiek LR aplinkos ministerija, kaip reikalavimus nustatanti institucija, tiek ir vietos savivaldos institucijos, kaip reikalavimus įgyvendinančios institucijos. Vietos savivaldos institucijos, atsižvelgdamos į vietos specifines sąlygas bei atitinkamų reikalavimų įgyvendinimo galimybes, turėtų pateikti konkrečius siūlymus teisinės bazės tobulinimui.

2. Reikia stiprinti Lietuvos Respublikos teisinę bazę:

- reglamentuojančią regioninių atliekų tvarkymo sistemų vystymą bei funkcionavimą, apibrėžti konkrečias funkcijas, nustatyti kompetencijos ribas bei valdymą;
- būtina suderinti tarpusavyje Atliekų tvarkymo, Konkurencijos ar Viešųjų pirkimų nuostatas, kad savivaldybėms būtų aišku, kurio teisės akto nuostatomis vadovautis įgyvendinant reikalavimus atliekų tvarkymo srityje;
- siekiant rezultatyviau įgyvendinti Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatytas užduotis, būtina pakeisti Atliekų tvarkymo įstatymo 5 straipsnį aiškiai aprašant atliekų tvarkymo planų derinimo tvarką;
- aiškiai reglamentuoti santykį tarp komunalinių, gamybos ir gamintojų atsakomybės sistemų, suformuluoti reikalavimus gamintojams ir importuotojams dėl atsakomybės, kad mokesčio už aplinkos teršimą lėšomis, surinktomis už vienų atliekų srautų aplinkos teršimą, nebūtų finansuojamas kitų atliekų srautų tvarkymas, kad vartotojas nemokėtų kelis kartus už apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymą, išigydamas gaminį ir pridodamas atliekas tvarkyti. Mokestis už aplinkos teršimą gaminių ir pakuočių atliekomis galėtų būti papildomas finansavimo šaltinis (juo disponuotų savivaldybės) reikiams nesurinktomis atliekomis tvarkyti (pvz., surinkimo sistemai organizuoti, sąvartynams modernizuoti ir pan.);
- teisės aktuose reikia įvardinti savivaldybės institucijoms priskiriamas teritorijas (pvz. bendro naudojimo teritorijas), už kurių priežiūrą ir tvarkymą ji yra atsakinga atsiradus atliekomis, kurių turėtojų nustatyti neįmanoma;
- teisės aktuose įrašyti nuostatą, kad asmuo, nepasirašęs sutarties per nustatytą terminą, laikomas sudaręs sutartį pagal standartinę komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutartį, kurios formą galėtų tvirtinti savivaldybės taryba ar kita aukštesnė institucija.

3. Teikti daugiau informacijos visuomenei ir stengtis ją įtraukti į aplinkos apsaugos veiklą kuriant efektyvias informacines sistemas ir rengiant ataskaitas apie atliekų tvarkymo sistemų

kūrimo programas bei planus. Daugiau dėmesio skirti Utenos rajono savivaldybės aplinkosauginio švietimo organizavimui.

4. Norint užtikrinti efektyvią atliekų tvarkymo sistemų plėtrą, būtina stiprinti žmogiškuosius gebėjimus valstybinės valdžios ir vietos savivaldos institucijose organizuojant įvairius mokymus, seminarus, diskusijas, keitimasi gerąja patirtimi tiek šalies viduje, tiek įvertinant užsienio šalių praktiką.

5. Utenos rajono savivaldybės teritorijoje būtina plėsti antrinių žaliavų surinkimo tinklą.

6. Utenos rajono savivaldybės administracijoje rekomenduojama įkurti sanitarijos inspekciją arba išplėsti Aplinkos apsaugos ir civilinės saugos skyrių, priimant naujus darbuotojus, kurie nuolatos vykdytų kontrolės funkcijas.

7. Utenos rajono savivaldybei rekomenduojama sukurti Atliekų turėtojų registrą ir jį nuolat prižiūrėti.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas//Valstybės žinios.
3. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas//Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75; 2002, Nr.2-49.
4. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas//Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726; 2002, Nr.72-3016.
5. Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 16-2938.
6. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos gyvūninės kilmės atliekų tvarkymo įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 95-4083.
8. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.
9. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas//Valstybės žinios. 1996, Nr. 92-2141.
10. Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 47-1469; 2002, Nr.13-474.
11. Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 85-2968.
12. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 39-10920.
13. Lietuvos Respublikos radioaktyviųjų atliekų įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1600.
14. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas//Valstybės žinios. 2000, 66-1987.
15. Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas//Valstybės žinios. 2000, 52-1484.
16. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas//Valstybės žinios.1995, Nr. 107-2391.
17. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr.55-1049; 2008, Nr. 113-4290.
18. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas//Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000; 2006, Nr.1-102.
19. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos strategija. Vilnius: aplinkos apsaugos ministerija, 1996.

20. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 699 „Dėl atliekų deginimo aplinkosauginių reikalavimų patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 31-1290.
21. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. 217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 1999, Nr. 63-2065; 2004, Nr.68-2381.
22. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. spalio 18 d. įsakymas Nr. 444 „Dėl atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3051.
23. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. sausio 25 d. įsakymas Nr. D1-57 „Dėl biologiškai skaidžių atliekų kompostavimo aplinkosauginių reikalavimų patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2007, Nr.23-902.
24. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. 179 „Dėl buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2001, Nr.32-1086.
25. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. 625 „Dėl išekvotų baterijų ir akumuliatorių tvarkymo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 1-12.
26. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. 348 „Dėl pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 81-3503.
27. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. rugpjūčio 16 d. įsakymas Nr. D1-395 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. rugsėjo 10 d. įsakymo Nr. D1-481 „Dėl elektros ir elektroninės įrangos bei jos atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“//Valstybės žinios. 2005, Nr. 102-3793.
28. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 17 d. įsakymas Nr. D1-555 „Dėl gamintojų ir importuotojų registravimo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2005, Nr. 138-4989; 2007, Nr. 3-137.
29. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 16 d. įsakymas Nr. D1-233 „Dėl sutarties tarp įmonių, kurios vykdo komunalinių atliekų surinkimą, įskaitant antrinių žaliavų surinkimą, ir savivaldybės (arba savivaldybės (kelių savivaldybių) įsteigto juridinio asmens, kuriam pavesta administruoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą) sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2006, Nr.57-2042.

30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 17 d. nutarimas Nr.1643 „Dėl apmokestinamųjų gaminių ir apmokestinamosios pakuotės atliekų tvarkymo 2003-2006 metų užduočių“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 101-4509.
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. 351 „Dėl asbesto šalinimo programos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2008, Nr.48-1777.
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 22 d. nutarimas Nr. 1175 ”Dėl Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašo patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1999, Nr.90-2660; 2005, Nr. 26-831.
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1160 „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 89-4029.
34. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 13 d. nutarimas Nr. 1062 „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi švietimo 2007-2015 metų programos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2007, Nr. 106-4348.
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. sausio 11 d. nutarimas Nr. 19 „Dėl Valstybinės pavojingų atliekų tvarkymo 2006-2008 metų programos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 5-145.
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1224 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2002, Nr.40-1499; 2007, Nr. 122-5003.
37. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 2 d. nutarimas Nr. 113 „Dėl Valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektų steigimo tvarkos“//Valstybės žinios. 2000, Nr.12-302.
38. Utenos rajono savivaldybės tarybos 2003 m. sausio 23 d. sprendimas Nr. 424 „Dėl Utenos rajono atliekų tvarkymo taisyklių tvirtinimo“.
39. Utenos rajono tarybos 2000 m. vasario 15 d. 38-ojo posėdžio metu patvirtintas Savivaldybės atliekų tvarkymo planas (programa).
40. Utenos regiono plėtros tarybos 2007 m. gruodžio 11 d. patvirtintas Utenos regiono atliekų tvarkymo planas (2008-2018 m)
41. Aplinkos apsauga. Vilnius: Lietuvos savivaldybių asociacija, 2003.
42. Aplinkos politika ir valdymas: vadovėlis. Sudar. I.Lazdinis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008.
43. Baltrėnas P., Lygis D., Mierauskas P. ir kt. Aplinkos apsauga. Vilnius: Enciklopedija, 1996.

44. Bubnienė R., Durutytė Z., Greimas E ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius: Aplinkosaugos valdymo ir technologijų centras. 2002.
45. Čiegis R. Darnus vystymasis: ekonominiai aspektai. Kaunas: Aplinkosaugos valdymo ir technologijų centras. 2003.
46. Dambrauskienė G. ir kt. Lietuvos teisės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2004.
47. Hansen W., Leipprand A. ES politika dėl specifinių atliekų srautų. Regiono ir vietos valdžios institucijų uždaviniai. Tarptautinės ir Europos aplinkosaugos politikos institutas. 2003.
48. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Lucilijus, 2005.
49. Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkos apsaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija ir Lietuvos pramoninkų konfederacija, 2004.
50. Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. Vilnius: UAB „COWI Baltic“, 2002.
51. Lietuvos savivaldybių pasirengimas stoti į Europos Sąjungą aplinkos apsaugos srityje strategija ir veiksmų planas. Vilnius: Aplinkos apsaugos politikos centras, 2000.
52. Plepys A., Mont O., Uselytė R. ir kt. Atliekų tvarkymas: vadovas savivaldybėms. Vilnius: Panevėžio spaustuvė, 2007.
53. Ragulskytė - Markovienė R. Aplinkos teisė/ Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais. Vilnius: „Eugrimas“, 2005 m.
54. Rekomendacijos savivaldybėms ir apskritims. Vilnius: UAB „COWI Baltic“, 2000.
55. Smaidrys A., Silvestravičiūtė Popieriaus / kartono atliekų tvarkymas. Vilnius: Asociacija „Lietuvos mediena“, 2005.
56. Staniškis J. K. Integruota atliekų vadyba. Kaunas: Technologija, 2004.
57. Aplinkos apsaugos valdymo agentūra // http://www.apva.lt/san_projektas.php?id=1190189318; prisijungimo laikas: 2008-11-14.
58. Atliekų tvarkymo sistema// http://www.uratc.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=29; prisijungimo laikas: 2008-04-20.
59. Europos teisės aktai atliekų srityje//http://ew1.zeitec.de/development/VirtuellesUmweltamt/euwaswork/content/e352/e626/e627/index_lit.html; prisijungimo laikas: 2008-05-26.

60. Galvaninių elementų surinkimo tvarka// <http://www.utena.lt/index.php?ItemId=27852>; prisijungimo laikas: 2007-11-14.
61. Komunalinių atliekų tvarkymas//<http://www.am.lt/VI/index.php#r/1113>; prisijungimo laikas: 2008-05-19.
62. Projektas "Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas" ir UAB "Utenos regiono atliekų tvarkymo centras" veiklos gairės// <http://www.utena.lt/index.php?ItemId=20980>; prisijungimo laikas: 2008-04-20.
63. Stambiagabaričių atliekų ir antrinių žaliavų surinkimo ir rūšiavimo aikštelė// <http://www.utena.lt/index.php?ItemId=18398>; prisijungimo laikas: 2007-11-14.
64. Tepalų surinkimo tvarka// <http://www.utena.lt/index.php?ItemId=27854>; prisijungimo laikas: 2007-11-14.
65. UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“ seminario medžiaga // http://www.uratc.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=8&Itemid=34; prisijungimo laikas: 2008-09-20.
66. Utenos miesto ir rajono atliekų tvarkymo taisyklės// <http://www.utena.lt/index.php?ItemId=25884>; prisijungimo laikas: 2008-04-20.
67. Utenos regiono atliekų tvarkymo centras. Projekto eiga// http://www.uratc.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=28; prisijungimo laikas: 2008-04-20.
68. Visuomenės informavimas ir viešieji ryšiai// <http://www.am.lt/VI/index.php#r/1048>; prisijungimo laikas: 2008-06-12.

SANTRAUKA

Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo sistemos valdymas

Reikšminiai žodžiai: komunalinės atliekos, komunalinių atliekų tvarkymo sistema, regioninė atliekų tvarkymo sistema, teisės aktai, savivaldybių funkcijos.

Atliekų tvarkymas Lietuvoje yra prioritetinga aplinkos apsaugos kryptis. Šiuo metu ypač didelis dėmesys skiriamas komunalinių atliekų surinkimui, antriam žaliavų perdirbimui, sąvartynų tvarkymui bei pavojingų atliekų tvarkymo sistemos kūrimui. Komunalinės atliekos – tai buityje susidarančios atliekos.

Savivaldybės institucijos – pagrindinė grandis, organizuojanti atitinkamoje teritorijoje susidarančių komunalinių atliekų tvarkymą. Jos atsakingos už šių atliekų tvarkymo sistemos reglamentavimą, sukūrimą (plėtojimą) ir administravimą savo teritorijose, o savivaldybių teritorijų gyventojai ir jose esantys ūkio subjektai privalo naudotis šia sistema. Savivaldybėms priskiriama atsakomybė už galiojančių atliekų tvarkymo taisyklių, atliekų tvarkymo planų rengimą, jų vykdymą bei kontrolę ir kitas užduotis, kurias būtina atlikti, siekiant įgyvendinti LR ir ES teisės aktų reikalavimus.

Atlikto dokumentų analizės tyrimo metu nustatyta, kad teisės aktų netobulumas įtakoja atliekų tvarkymo sistemos kūrimą žemiausiame lygmenyje, t.y. savivaldybėse, taip pat lemia tarpusavio santykius tarp teisės aktų rengėjų ir įgyvendintojų. Esant nesuderintoms teisės aktų nuostatoms, savivaldybėms iškyla daug neaiškumų ir problemų, kas trukdo sėkmingam šios srities klausimų sprendimui.

Nors Utenos rajono savivaldybėje, palyginus su kitomis Utenos apskrities savivaldybėmis, skiriamas didelis dėmesys atliekų tvarkymui, tačiau Valstybiniame strateginiame plane savivaldybėms numatytos užduotys, nėra pilnai įvykdytos, todėl šis klausimas išlieka aktualus ir ateityje. Norint užtikrinti veiksmingą atliekų tvarkymo sistemos kūrimo procesą būtina aktyvinti bendravimą su visuomene. Gyventojų teigiamas požiūris yra labai svarbus sėkmingos atliekų tvarkymo sistemos komponentas.

Utenos rajono savivaldybės dalyvavimą regioniniame atliekų tvarkymo projekte paskatino finansinių išteklių stoka, užduočių sudėtingumas, naujų funkcijų atsiradimas. Apžvelgus investicijų poreikį atliekų tvarkymo sistemai sukurti, akivaizdu, kad reikalingos didelės investicijos, kurios viršija valstybės ir savivaldybių finansines galimybes. Kuriama Utenos regiono atliekų tvarkymo sistema yra ekonomiškai efektyvesnė nei nedidelėms savivaldybėms tvarkant savo atliekas pavieniui.

SUMMARY

Administration of Utena district municipality waste management system

Keywords: domestic waste, domestic waste management system, regional waste management system, legislation, municipality functions.

Waste management is one of the priority trends in the field of the environment protection in Lithuania. Currently special attention is paid to collect domestic waste, to reprocess raw material, to handle dumping sites and to establish hazardous waste management system. Domestic waste constitutes from the waste accumulates in our household.

Municipality institutions are the key chain organising the management of domestic waste generated within the corresponding territory. They are responsible for regulation, development and administration of this waste management system within the territory under their subordination. The usage of waste management system is mandatory function for the local residents and economic entities within these territories.

During investigation of documents analysis are established that there is no perfection in statements of law and it influences on the lowest level waste management system. Municipalities have influence between organizers of legal documents and realizations. There are quite a lot of problems and indistinctness for municipalities working with incompatible regulations of legislation.

Great importance and attention are attached to waste management in Utena municipality comparing with other municipalities of Utena district, but supposed tasks in state strategic plan for municipalities aren't executed. So this question is very important and actual in nowadays. Firstly, trying to solve this problem it is necessary to activate communication with society. Positive standpoint of society is very important component for successful waste management.

Shortage of financial recourses, difficulty of tasks, and appearance of new functions impel participation of Utena municipality in a project of regional waste management. Reviewing requirement of investments for waste management system creations, it's evident, that firstly it's necessary great investments, which municipalities couldn't allow that. System of Utena region waste management is originated and it's more effective economical than smaller municipalities are regulating waste for their own.

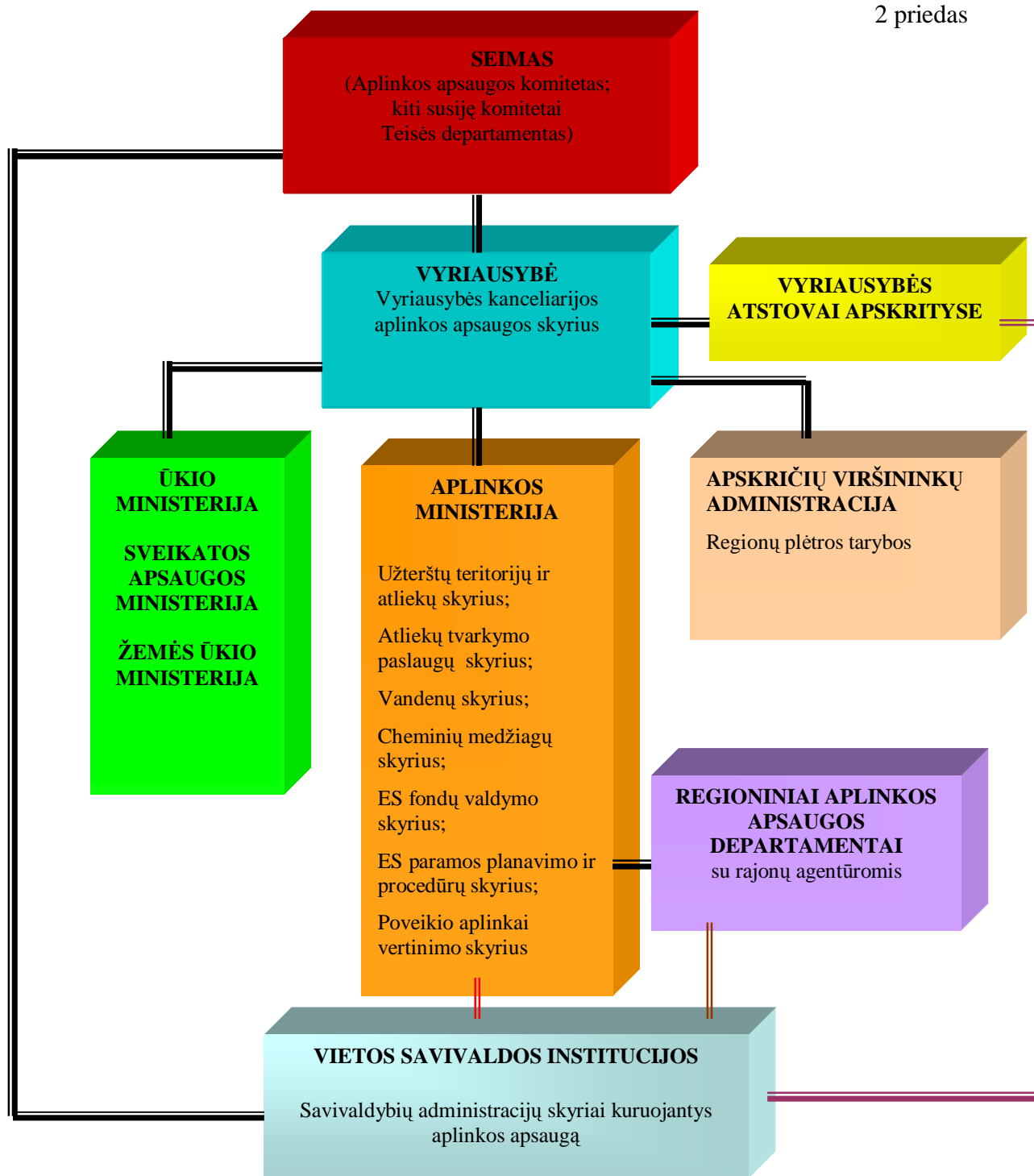
PRIEDAI

Specifinių atliekų srautų tvarkymą reglamentuoja teisės aktai

Techniniai atliekų tvarkymo reikalavimai	Lietuvos Respublikos teisės aktas
Atliekų deginimo reikalavimai	Atliekų deginimo aplinkosauginiai reikalavimai, patvirtinti aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 699 (Žin., 2003, Nr. 31-1290)
Atliekų šalinimo sąvartynuose, sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo reikalavimai	Atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklės, patvirtintos aplinkos ministro 2000 m. spalio 18 d. įsakymu Nr. 444 (Žin., 2000, Nr. 96-3051)
Buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo reikalavimai	Buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklės, patvirtintos aplinkos ministro 2001 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. 179 (Žin., 2001, Nr. 32-1086)
Biologiškai skaidžių atliekų kompostavimo reikalavimai	Biologiškai skaidžių atliekų kompostavimo aplinkosauginiai reikalavimai, patvirtinti aplinkos ministro 2007 m. sausio 25 d. įsakymu Nr. D1-57 (Žin., 2007, Nr. 23-902); Rekomendacijos organinių atliekų kompostavimui, patvirtintos Komunalinio ūkio ir paslaugų departamento prie Statybos ir urbanistikos ministerijos 1997 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. 66 (Žin., 1998, Nr. 7-160)
Gyvūninės kilmės šalutinių produktų tvarkymo reikalavimai	Šalutinių gyvūninių produktų tvarkymo maisto tvarkymo subjektuose reikalavimai, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2005 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. B1-189 (Žin., 2005, Nr. 40-1304); Šalutinių gyvūninių produktų ir perdirbtų šalutinių gyvūninių produktų tvarkymo ir apskaitos reikalavimai, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2005 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. B1-190 (Žin., 2005, Nr. 40-1305)
Eksploatuoti netinkamų transporto priemonių tvarkymo (surinkimo, saugojimo ir apdorojimo) reikalavimai	Eksploatuoti netinkamų transporto priemonių tvarkymo taisyklės, patvirtintos aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 710 (Žin., 2004, Nr. 50-1676)
Elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymo (surinkimo, saugojimo ir apdorojimo) reikalavimai	Elektros ir elektroninės įrangos bei jos atliekų tvarkymo taisyklės, patvirtintos aplinkos ministro 2004 m. rugsėjo 10 d. įsakymu Nr. D1-481 (Žin., 2004, Nr. 141-5168; 2005, Nr. 102-3793)
Baterijų ir akumuliatorių atliekų tvarkymo (surinkimo, laikino saugojimo) reikalavimai	Išeikvotų baterijų ir akumuliatorių tvarkymo taisyklės, patvirtintos aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. 625 (Žin., 2002, Nr. 1-12)

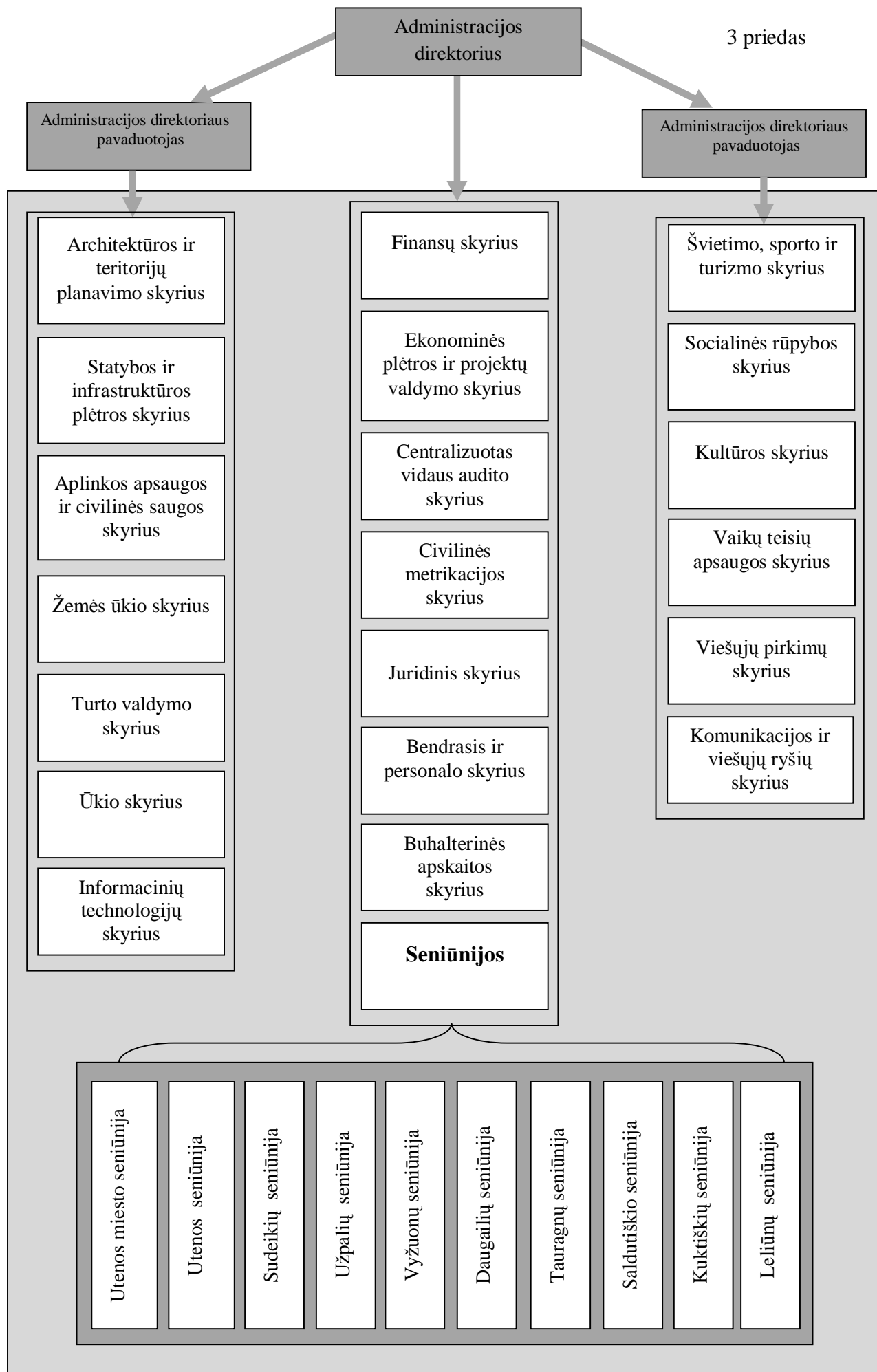
Alyvų atliekų tvarkymo (surinkimo, apdorojimo, regeneravimo, deginimo, šalinimo) reikalavimai	Alyvų atliekų tvarkymo taisyklės, patvirtintos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 698 (Žin., 2003, Nr. 33-1391; 2005, Nr. 39-1283)
Pesticidų ir kitų atliekų, turinčių patvariųjų organinių teršalų, tvarkymo (įskaitant įrangos, turinčios PCB, saugojimą, eksploatavimą, nukenksminimą ir šalinimą) reikalavimai	Polichlorintų bifenių ir polichlorintų terfenių (PCB/PCT) tvarkymo taisyklės, patvirtintos aplinkos ministro 2003 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. 473 (Žin., 2003, Nr. 99-4469); Neinventorizuotos įrangos, turinčios mažiau nei 5 dm ³ polichlorintų bifenių ir polichlorintų terfenių (PCB/PCT), surinkimo ir šalinimo taisyklės, patvirtintos aplinkos ministro 2005 m. rugsėjo 6 d. įsakymu Nr. D1-435 (Žin., 2005, Nr. 111-4067); Pesticidų atliekų tvarkymo reglamentas, patvirtintas aplinkos ministro 2002 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. 143 (Žin., 2002, Nr. 38-1407)
Statybinių atliekų tvarkymo reikalavimai	Statybinių atliekų tvarkymo taisyklės, patvirtintos aplinkos ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. D1-637 (Žin., 2007, Nr. 10-403)
Netauriųjų metalų laužo ir atliekų surinkimo ir saugojimo reikalavimai	Netauriųjų metalų laužo ir atliekų supirkimo, apskaitos ir saugojimo taisyklės, patvirtintos ūkio ministro 2002 m. vasario 12 d. įsakymu Nr. 49 (Žin., 2002, Nr. 16-628; 2005, Nr. 58-2032)
Nuotekų dumblo naudojimo trešimui ir rekultivavimui reikalavimai	Nuotekų dumblo naudojimo trešimui bei rekultivavimui reikalavimai LAND 20-2005, patvirtinti aplinkos ministro 2001 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. 349 (Žin., 2001, Nr. 61-2196; 2005, Nr. 142-5135)
Atliekų, susidarančių sveikatos priežiūros įstaigose, tvarkymo (surinkimo, rūšiavimo, pakavimo, saugojimo, apdorojimo sveikatos priežiūros įstaigose) reikalavimai	Lietuvos higienos norma HN 66:2000 „Medicininė atliekų tvarkymas“, patvirtinta sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 3 d. įsakymu Nr. 242 (Žin., 2000, Nr. 39-1106); Medicininė atliekų tvarkymo sveikatos priežiūros įstaigose metodiniai nurodymai, patvirtinti sveikatos apsaugos ministro 2004 m. sausio 22 d. įsakymu Nr. V-14 (Žin., 2004, Nr. 19-606)
Farmacinių atliekų tvarkymo (rūšiavimo, pakavimo, laikino saugojimo, vežimo) reikalavimai	Farmacinių atliekų tvarkymo taisyklės, patvirtintos Farmacijos departamento prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus 2000 m. rugpjūčio 4 d. įsakymu Nr. 23 (Žin., 2000, Nr. 68-2056)

Šaltinis: Plepys A., Mont O., Uselytė R. ir kt. Atliekų tvarkymas: vadovas savivaldybėms. Vilnius: Panevėžio spaustuvė, 2007.

Institucinė LR atliekų tvarkymo struktūra, kur:

- - pavaldumas
- - - - - dalinis pavaldumas
- == - kontrolė
- === - priežiūra

Utenos rajono savivaldybės teisės aktai atliekų tvarkymo sityje

Komunalinių atliekų tvarkymą Utenos rajone reglamentuoja ir šie teisės aktai:

- 1998 m. gegužės 6 d. Utenos rajono tarybos 16-ojo posėdžio metu patvirtintas specialusis planas;
- 2000 m. vasario 15 d. Utenos rajono tarybos 38-ojo posėdžio metu patvirtintas Savivaldybės atliekų tvarkymo planas (programa);
- 2000 m. kovo 14 d. Utenos rajono tarybos 39-ojo posėdžio metu priimtas sprendimas „Dėl rūšiuojamų atliekų konteinerių“;
- 2001 m. liepos 17 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-570 „Dėl individualių transporto priemonių naudotų tepalų surinkimo tvarkos patvirtinimo“;
- 2001 m. rugsėjo 27 d. Utenos rajono tarybos sprendimas Nr.147 „Dėl specialiojo plano patvirtinimo“;
- 2003 m. sausio 23 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 424 „Dėl Utenos rajono atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ (pakeitimai – 2003 m. birželio 26 d., Nr. T-67; 2006 m. lapkričio 30 d., Nr. T-246; 2007 m. kovo 29 d., Nr. T-77, 2008 m. vasario 28 d. Nr. TS-38);
- 2005 m. balandžio 28 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-105 „Dėl turto perdavimo UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras““
- 2005 m. lapkričio 24 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-261 „Dėl buitįje susidarančių naudotų galvaninių elementų surinkimo tvarkos patvirtinimo“;
- 2006 m. spalio 19 Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-207 „Dėl pavedimo organizuoti UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras““;
- 2007 m. rugpjūčio 30 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. TS-158 „Dėl specialiojo plano keitimo“ (pritarta specialiojo plano, patvirtinto 2001-09-27 tarybos sprendimu Nr. 147, sprendinių keitimui, numatant naujas vietas rūšiuojamų buitinių antrinių žaliavų konteinerių aikštelėms įrengti Utenos rajono seniūnijose);
- 2007 m. spalio 4 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. TS-185 „Dėl nemokamų buitinių atliekų surinkimo konteinerių suteikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- 2007 m. lapkričio 29 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. TS-217 „Dėl komunalinių atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo“;

- 2007 m. gruodžio 20 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-248 patvirtintas Utenos rajono savivaldybės 2008-2010 metų strateginis veiklos planas
- 2008 m. vasario 28 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. TS-39 „Dėl tarifo už komunalinių atliekų sutvarkymą“;
- 2008 m. balandžio 30 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. TS-130 „Dėl rūšiuojamų buitinių antrinių žaliavų konteinerių aikštelių“;
- 2008 m. birželio 20 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. TS- 163 „Dėl lengvatų teikimo už komunalinių atliekų tvarkymą gyventojams tvarkos patvirtinimo“.
- 2008 m. spalio 30 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. TS –268 „Dėl Utenos rajono savivaldybės tarybos 2008 m. vasario 28 d. sprendimo Nr. TS-39 papildymo“

UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS TARYBA
SPRENDIMAS DĖL TARIFO UŽ KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ
SUTVARKYMĄ

2008 m. vasario 28 d. Nr.TS-
39 Utena

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2000, Nr. 91-2832; 2006, Nr. 82-3251) 17 straipsnio 21 punktu, Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo (Žin., 1998, Nr.61-1726; 2002, Nr. 72-3016; 2004, Nr.73-2544) 30 straipsnio 1 dalimi, 32 straipsnio 1 dalimi, 1999 m. liepos 14 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. 217 patvirtintų Atliekų tvarkymo taisyklių (Žin., 1999, Nr. 63-2065; 2004, Nr. 68-2381) 92 punktu, Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo (Žin., 2003, Nr. 73-3352; 2006, Nr.130-4889) 22 straipsnio 4 dalimi bei atsižvelgdama į UAB „Utenos komunalininkas“ 2008 m. sausio 23 d. rašta Nr. 202 „Dėl tarifo už komunalines atliekas“ ir UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centro“ 2008 m. sausio 23 d. raštą Nr. S-28 „Dėl projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ bei 2008 m. sausio 28 d. UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“ direktoriaus įsakymą Nr. VK-2 „Dėl Utenos regiono nepavojingų atliekų sąvartyno tarifo dydžio“, Utenos rajono savivaldybės taryba n u s p r e n d ž i a :

1. Patvirtinti Utenos miesto ir rajono komunalinių atliekų tvarkymo tarifus (1, 2, 3 priedai).
2. Nustatyti lengvatas, taikomas asmenims, deklaruojantiems gyvenamąją vietą bei gyvenantiems Utenos rajono savivaldybės teritorijoje, sumažinant 50 proc. mokesčio dydį už komunalinių atliekų tvarkymą šioms socialinėms grupėms:
 - 2.1. socialinės pašalpos gavėjai;
 - 2.2. daugiavaikės šeimos.
3. Pripažinti netekusiu galios Utenos rajono savivaldybės tarybos 2007 m. birželio 28 d. sprendimo Nr. TS - 108 „Dėl tarifo už komunalinių atliekų surinkimą“ 1, 2 ir 3 punktus.

Savivaldybės meras

Alvydas Katinas

Utenos rajono savivaldybės tarybos
 2008 m. vasario 28 d. sprendimo
 Nr.TS-39
 1 priedas

**KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO TARIFAI DAUGIABUČIŲ NAMŲ
 GYVENTOJAMS**

Eil. Nr.	Vieno gyventojų atliekų išvežimas	Metinė susikaupimo norma, m / 1 žm.	Tarifai, Lt		
			1 m sutvarkymo kaina, Lt (su 18 % PVM)	1 žmogui per mėnesį. Lt (su 18% PVM)	1 žmogui per metus, Lt (su 18% PVM)
1.	Utenos mieste:	1.5	39,15	4.89	58.72
	Utenos rajone:	1.0	39,15	3.26	39,15

**KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO TARIFAI INDIVIDUALIŲ NAMŲ VALDŲ
GYVENTOJAMS**

Eil. Nr.	Konteinerio tūris	Mato vnt.	Tarifai, Lt (su 18% PVM)
1. Minimalus mokestis 1 Utenos miesto gyventojui, besinaudojančiam individualiu konteineriu-47,04 Lt /m (susikaupimo norma 1,2 m ³ / m), tai yra:			
1.	0,12 m ³ talpos konteineris	10 kartų per metus	-
2.	0,24 m ³ talpos konteineriai	5 kartai per metus	-
Išvežus daugiau kartų konteinerį nei nurodyta 1 ir 2 punktuose už kiekvieną papildomą kartą reikia mokėti:			
1.1	0,12 m ³ talpos konteinerį	1 vnt.	4,69
2.1	0,24 m ³ talpos konteineri	1 vnt.	9,39 (39,15 Lt/m ³ x 0,24 m ³)
3	1 gyventojas, neturintis konteinerio ir besinaudojantis daugiabučių namų konteineriais per metus moka 58,72 Lt/ m arba 4.89 Lt/ mėn		
IT. Minimalus mokestis 1 Utenos rajono gyventojui, besinaudojančiam individualiu konteineriu - 29.36 Lt /m (susikaupimo norma 0,75 m ³ / m), tai yra:			
4.	0,12 m ³ talpos konteineris	6 kartai per metus	-
5.	0,24 m ³ talpos konteineriai	3 kartai per metus	-
Išvežus daugiau kartų konteinerį nei nurodyta 4 ir 5 punktuose už kiekvieną papildomą kartą reikia mokėti:			
4.1	0,12 m ³ talpos konteinerį	1 vnt.	4,69
5.1	0,24 m ³ talpos konteinerį	1 vnt.	9,39 (39,15 Lt/ m ³ x 0,24 m ³)
6	1 gyventojas, neturintis konteinerio ir besinaudojantis bendro naudojimo konteineriais per metus moka 39.15 Lt/ m arba 3.26 Lt/ mėn.		

Utenos rajono savivaldybės tarybos
2008 m. vasario 28 d. sprendimo Nr. TS-39
3 priedas

KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO TARIFAI ĮMONĖMS, ORGANIZACIJOMS

Tarifai. Lt (be PVM)	
1 m ³ atliekų sutvarkymo kaina – 28, 84 Lt	
Surinkimo ir vežimo mokestis. Lt/ nr	Šalinimo sąvartyne mokestis, nustatytas UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“ ¹¹ * Lt/ m ³
17,04	11,80

* Šalinimo sąvartyne mokestis, nustatytas UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“ - 47,20 Lt/t (t.y. 47,20 Lt/t x 0,25 t/m³) (atliekų susikaupimo tankis) = 11,80 Lt/ m³)

Įmonės, įstaigos ir organizacijos, besinaudojančios daugiabučių namų konteineriais, moka pagal patvirtintas susikaupimo normas, o turinčios konteinerius- pagal faktą.

Akimirkos iš susitikimų su gyventojais

Susitikimas su Kuktiškių gyventojais.

Anketa dėl atliekų tvarkymo

Pavadinimas:	UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS GYVENTOJŲ APKLAUSOS ANKETA
Aprašymas:	Tikslas - išsiaiškinti, ką ir kaip būtų galima pagerinti tvarkant atliekas Utenos rajono savivaldybės teritorijoje.
Parengė:	Rosita Deveikienė, Utenos rajono savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos ir civilinės saugos skyriaus vedėja
Skurta:	2008 m. balandis

Ar rūšiuojate atliekas? Kodėl?	☐ Rūšiuoju dėl finansinių priežasčių ☐ Rūšiuoju, nes rūpinuosi aplinka ☐ Rūšiuoju dėl kitų priežasčių ☐ Nerūšiuoju, nes nematau tikslo ☐ Nerūšiuoju, nes neturiu sąlygų ☐ Nerūšiuoju, nes nežinau, kaip tai daryti ☐ Nerūšiuoju, nes nėra tam skirtų konteinerių ☐ Nerūšiuoju dėl kitų priežasčių
Kitos priežastys (Jūsų komentarai):	<input type="text"/>
Jei rūšiuojate, tai kokias atliekas? (pažymėkite)	☐ Stiklą ☐ Plastmasę ☐ Metalą ☐ Popierių, kartoną ☐ Pavojingas atliekas (pvz. galvaninius elementus, panaudotus tepalus, akumulatorius) ☐ Elektros ir elektroninės įrangos atliekas ☐ „Žaliąsias atliekas“ (žolę, lapus ir kt.) ☐ Naudotas padangas ☐ Kita
Kita (išvardinkite):	<input type="text"/>
Ar Jūsų gyvenamajame kvartale yra rūšiavimui skirti konteineriai?	☐ Taip ☐ Ne ☐ Nežinau
Ar pakanka rūšiavimui skirtų konteinerių ar kitų atliekų surinkimo aikštelių?	☐ Taip ☐ Ne

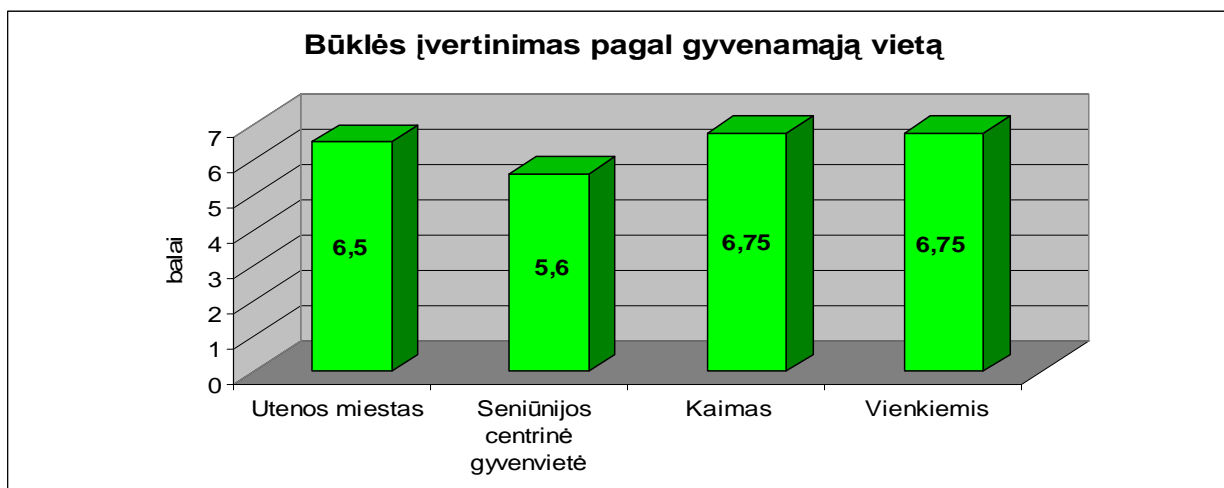
	☐ Nežinau
Ar žinote, kaip teisingai rūšiuoti atliekas?	☐ Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies
Iš dalies (Jūsų komentarai):	<input type="text"/>
Ar norėtumėte daugiau gauti informacijos, kaip teisingai rūšiuoti atliekas?	☐ Taip ☐ Ne ☐ Neįdomu ☐ Neturiu nuomonės
Kaip dabartiniu metu vertinate atliekų tvarkymo būklę Utenos rajone? (įvertinkite balais 10 balų sistemoje)	<input type="text"/>
Ar atliekų tvarkymo sistema Utenos rajono savivaldybėje yra patogi gyventojams?	☐ Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies
Iš dalies (Jūsų komentarai):	<input type="text"/>
Ar įvestas mokestis už atliekų tvarkymą, Jūsų manymu, yra tinkamas?	☐ Taip ☐ Iš dalies ☐ Ne ☐ Neturiu nuomonės
Iš dalies (Jūsų komentarai):	<input type="text"/>
Ar sutiktumėte mokėti pastovų ir visiems Utenos rajono gyventojams vienodą mokestį (rinkliavą) už atliekų tvarkymą?	☐ Taip ☐ Ne ☐ Neturiu nuomonės
Kokio dydžio mokestis už atliekų tvarkymą, Jūsų manymu, būtų priimtinas gyventojui? (Lt/ mėn.) (įrašykite):	<input type="text"/>
Kaip manote, ar laiku ir pakankamai dažnai ištuštinami bendro naudojimo konteineriai?	☐ Taip ☐ Ne ☐ Reikėtų dažniau ☐ Nesinaudoju todėl nežinau

	☐ Neturiu nuomonės ☐ Kita
Kita (Jūsų komentarai):	<input type="text"/>
Kaip manote, ar laiku ir pakankamai dažnai ištuštinami individualūs konteineriai?	☐ Taip ☐ Ne ☐ Reikėtų dažniau ☐ Neturiu nuomonės ☐ Neturiu individualaus konteinerio ☐ Kita
Kita (Jūsų komentarai):	<input type="text"/>
Kokios talpos bendro naudojimo konteineriai, Jūsų manymu, yra patogiausi naudoti?	☐ 13 m ³ (oranžiniai) ☐ 1,1 m ³ ☐ Neturiu nuomonės ☐ Kita
Kita (Jūsų komentarai):	<input type="text"/>
Kokios talpos individualūs konteineriai, Jūsų manymu, yra patogiausi naudoti?	☐ 0,24 m ³ ☐ 0,12 m ³ ☐ Neturiu nuomonės ☐ Kita
Kita (Jūsų komentarai):	<input type="text"/>
Kaip manote, ar iki šiol tinkamai buvo informuojama visuomenė atliekų tvarkymo klausimais?	☐ Taip ☐ Iš dalies ☐ Ne ☐ Neturiu nuomonės
Kokie visuomenės informavimo, švietimo būdai yra priimtinausi Jums? (pažymėti 3 svarbiausius)	☐ Radijas ☐ Televizija ☐ Lankstinukai, informacija stenduose ☐ Žiniasklaida ☐ Susitikimai, sueigos ☐ Akcijos ☐ Neturiu nuomonės ☐ Kita

Kita (Jūsų komentarai):	<input type="text"/>
Ar žinote, į kokią (-ias) instituciją (-as) reikėtų kreiptis, iškilus neaiškumams, atliekų tvarkymo srityje?	☐ Taip ☐ Ne ☐ Man neįdomu ☐ Iš dalies
Jūs esate:	☐ Moteris ☐ Vyras
Jūsų amžius:	☐ Iki 20 m. ☐ Nuo 21 iki 30 m. ☐ Nuo 31 iki 40 m. ☐ Nuo 41 iki 50 m. ☐ Nuo 51 iki 60 m. ☐ Daugiau kaip 61 m
Jūsų išsilavinimas:	☐ Aukštasis universitetinis ☐ Aukštasis neuniversitetinis ☐ Profesinis ☐ Vidurinis ☐ Pagrindinis ☐ Pradinis
Jūsų gyvenamoji vieta:	☐ Utenos miestas ☐ Seniūnijos centrinė gyvenvietė ☐ Kaimas ☐ Vienkiemis
Jūs gyvenate:	☐ Daugiabučiame name ☐ Individualiame name
Jūsų pastebėjimai bei pasiūlymai atliekų tvarkymo klausimais	<div style="border: 1px solid gray; height: 100px; width: 100%;"></div>

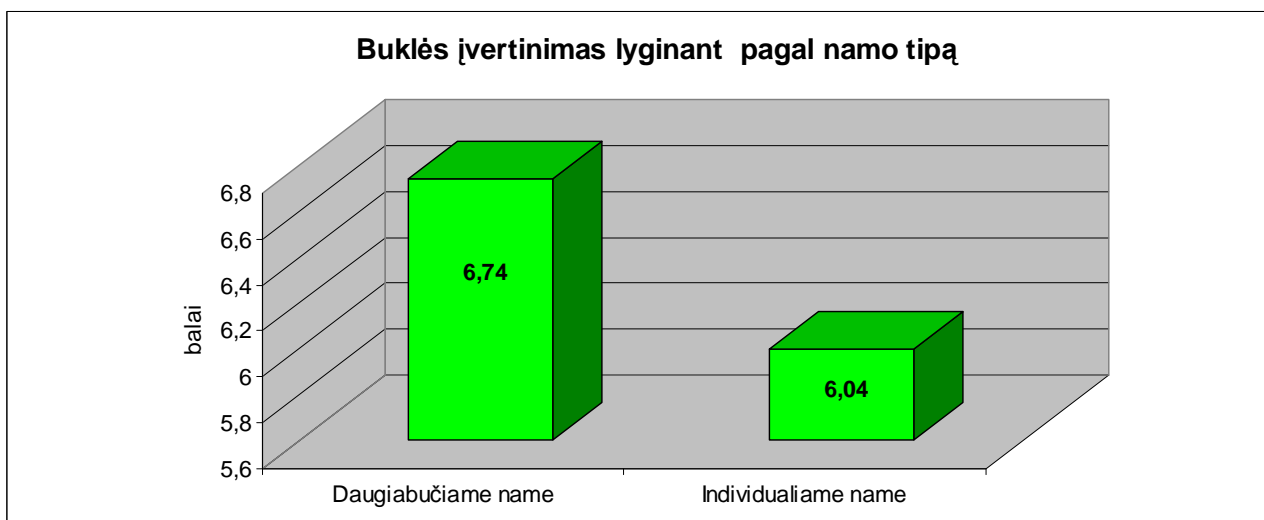
Atliekų tvarkymo sistemos būklės vertinimas

Kaimuose ir vienkiemiuose gyvenantys respondentai atliekų tvarkymo sistemą Utenos rajono savivaldybės teritorijoje vertino didesniais balais (vidurkis 6,75 balo) nei Utenos miesto (6,5 balo) bei seniūnijų centrinėse gyvenvietėse (5,6).

1 pav. Atliekų tvarkymo sistemos vertinimas 10 balų sistemoje pagal gyvenamąją vietą

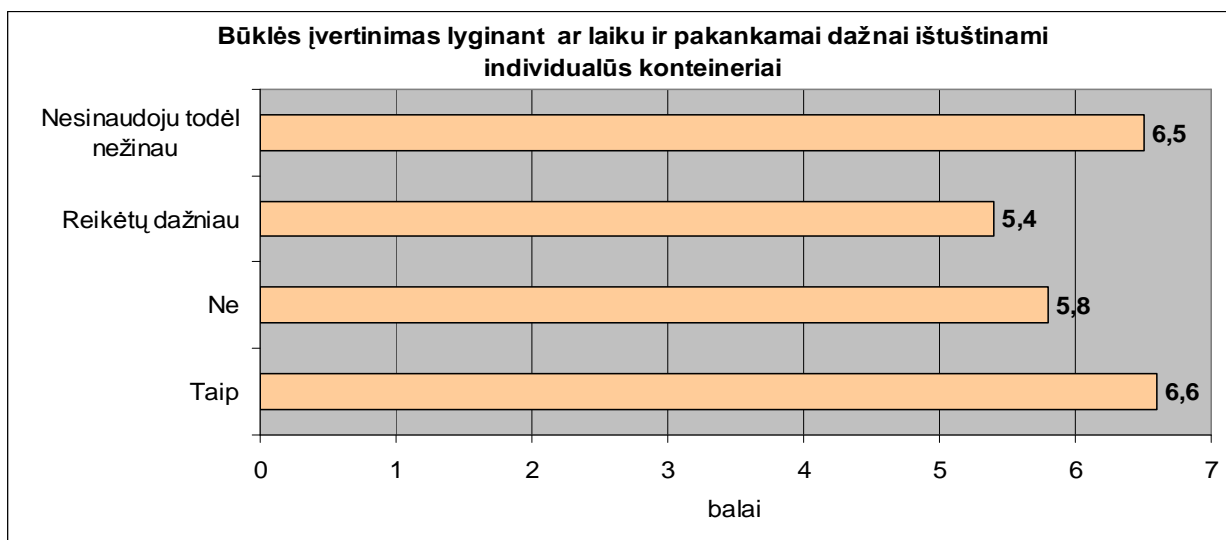
Atliekų tvarkymo sistemos būklę didesniais balais vertino respondentai, gyvenantys daugiabučiuose (6,74 balo) ir šiek tiek mažesniais - individualiuose namuose (6,04 balo) (2 pav.)

2 pav. Atliekų tvarkymo sistemos vertinimas 10 balų sistemoje pagal namo tipą

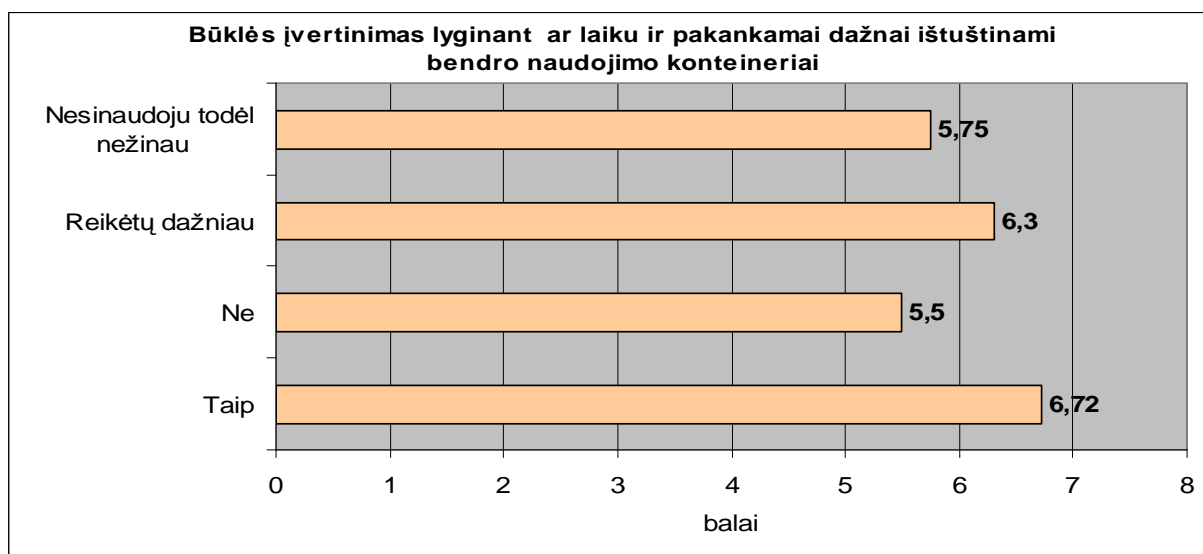
Analizuojant būklės vertinimo rodiklius buvo ieškoma priežasčių, kodėl taip skirtingai respondentai vertino atliekų tvarkymo sistemos būklę Utenos rajono savivaldybės teritorijoje. Todėl buvo atliekama analizė taip pat ir dėl konteinerių ištuštinimo dažnumo.

Respondentai, kurie teigė, kad individualūs konteineriai ištuštinami pakankamai dažnai ir laiku atliekų tvarkymo sistemos būklę įvertino 6,6 balo, kurie nesinaudoja individualiais konteineriais, todėl ir nežino – 6,5 balo, kurie mano, kad nepakankamai dažnai ir laiku – 5,8 balo (3 pav.).

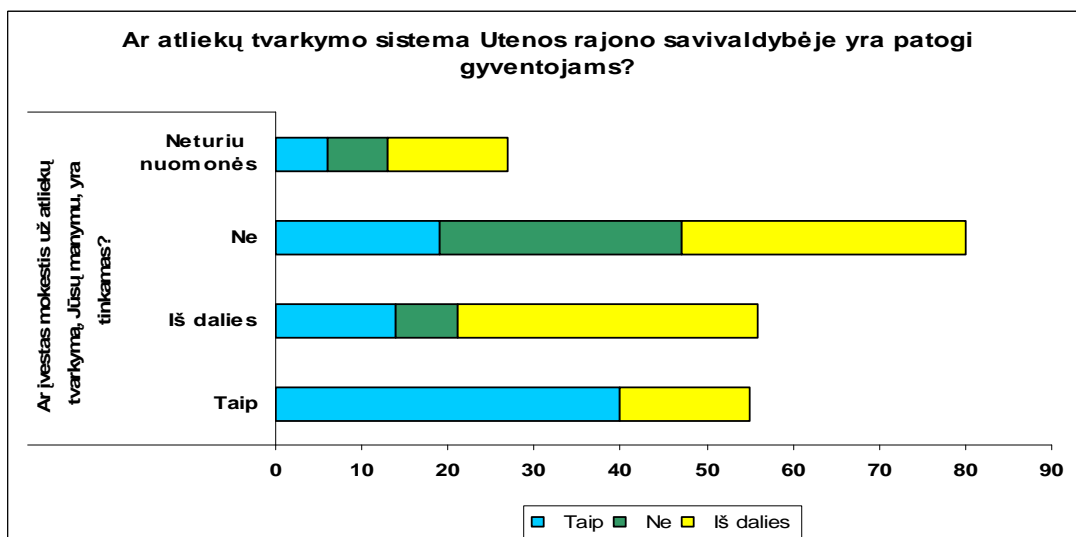
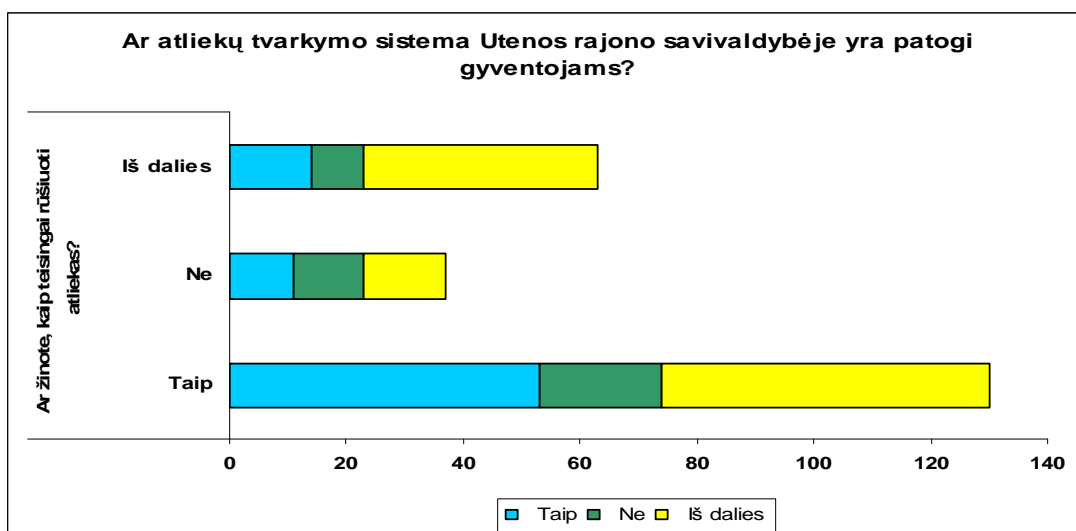
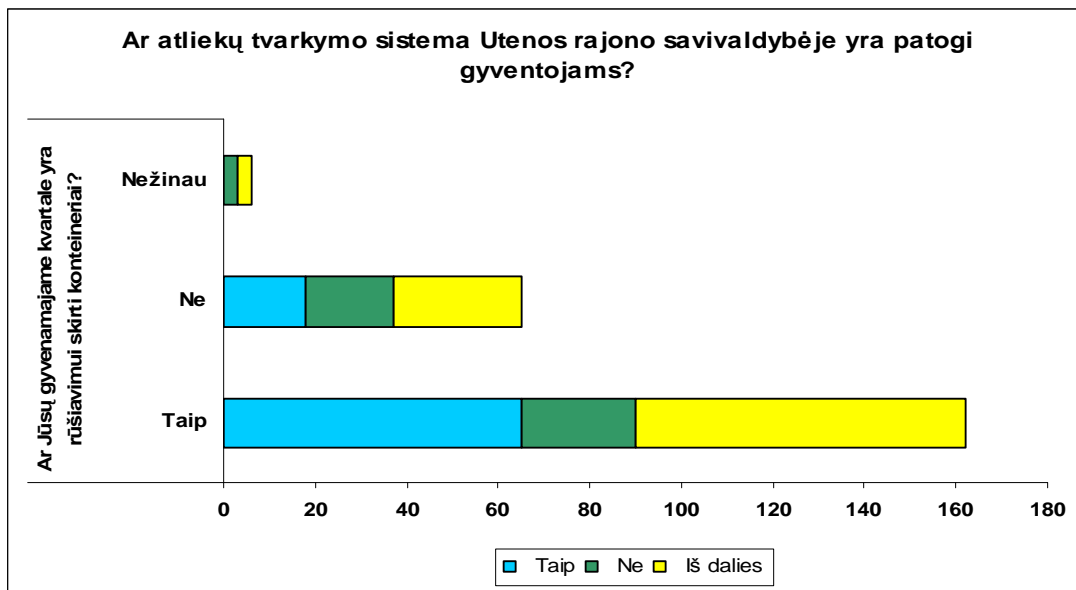
3 pav. Būklės įvertinimas lyginant ar laiku ir pakankamai dažnai ištuštinami individualūs konteineriai

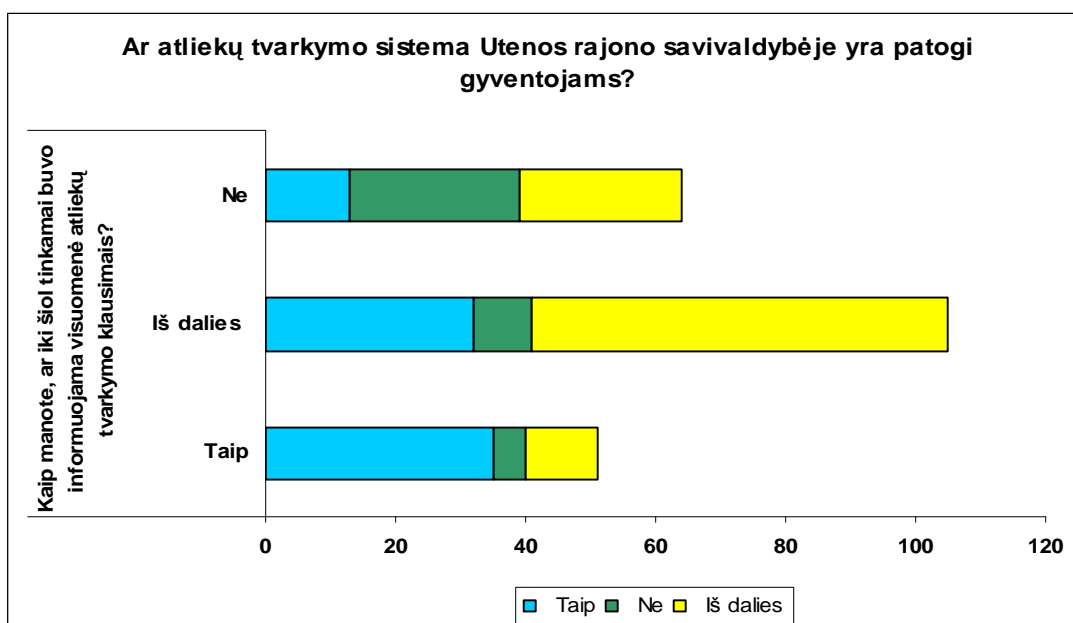
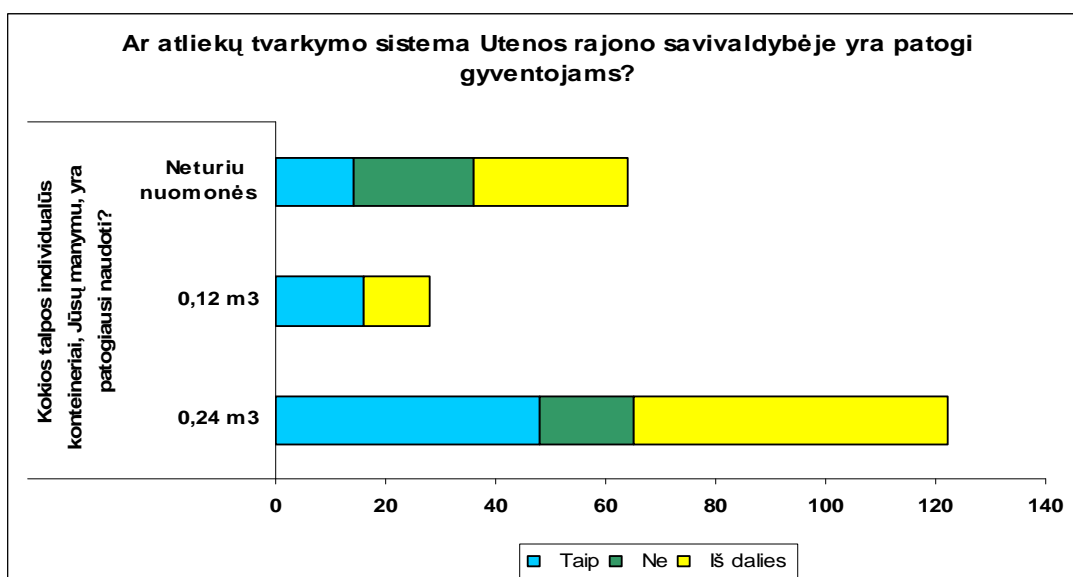
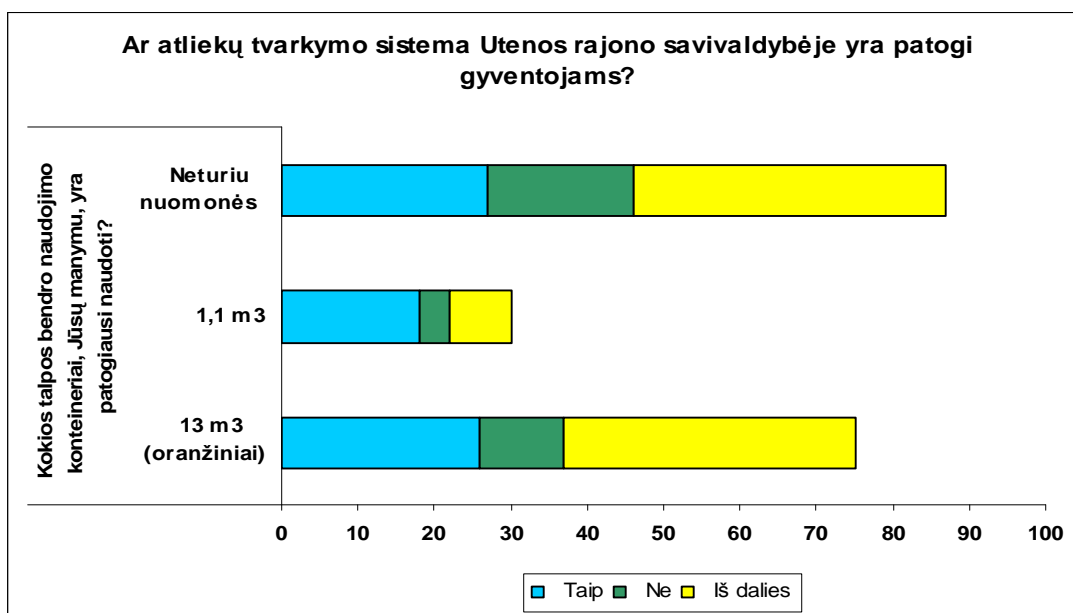
Analizuojant respondentų nuomones dėl atliekų tvarkymo sistemos įvertinimo, lyginant jų pasisakymus su ar laiku ir pakankamai dažnai ištuštinami bendro naudojimo konteineriai, didelės įtakos balo dydžio pasiskirstymui taip pat nebuvo pastebėta. (4 pav.)

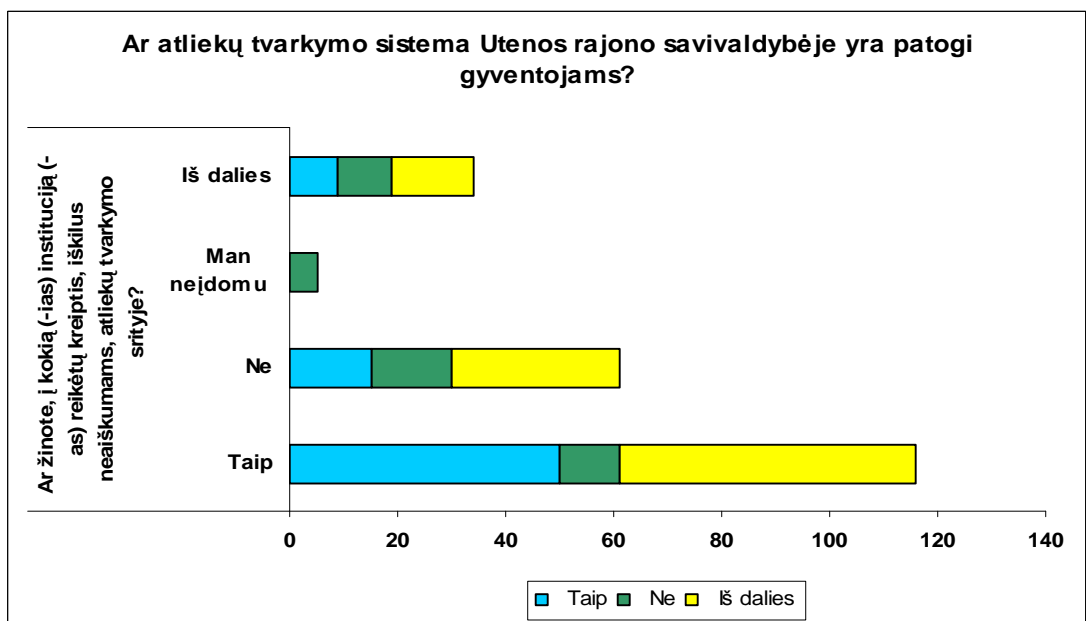
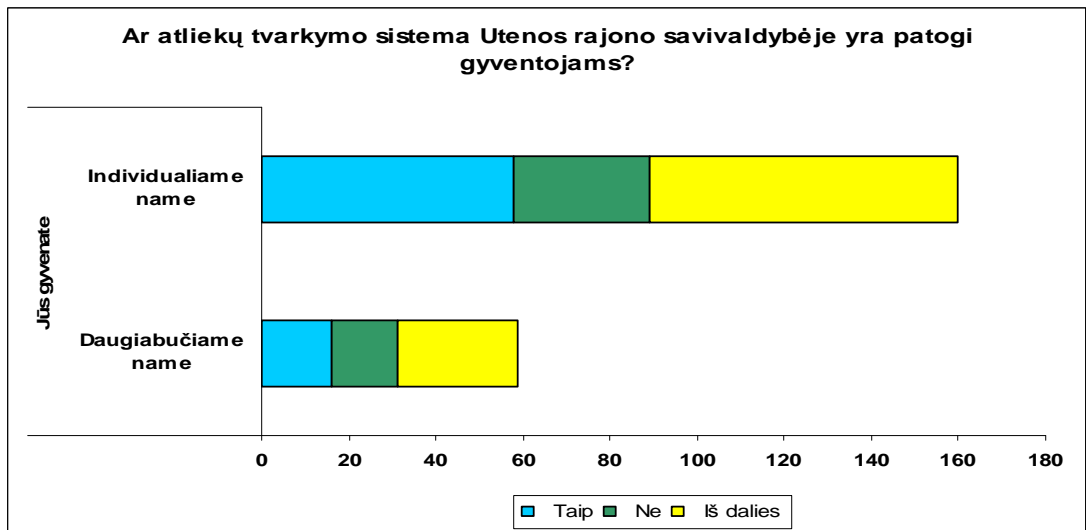
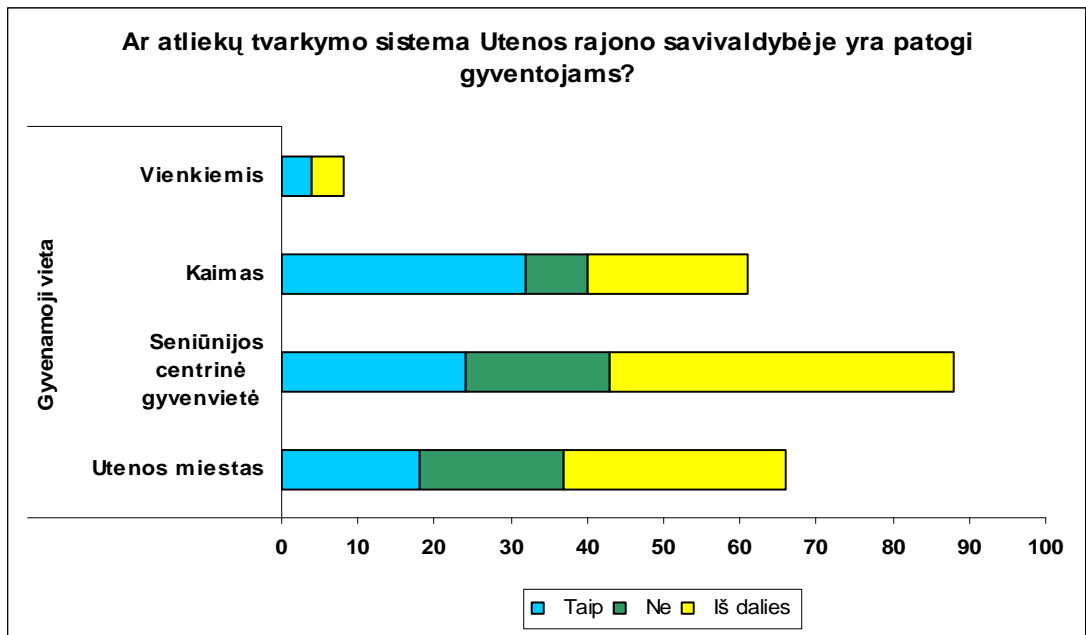

4 pav. Būklės įvertinimas lyginant ar laiku ir pakankamai dažnai ištuštinami bendro naudojimo konteineriai

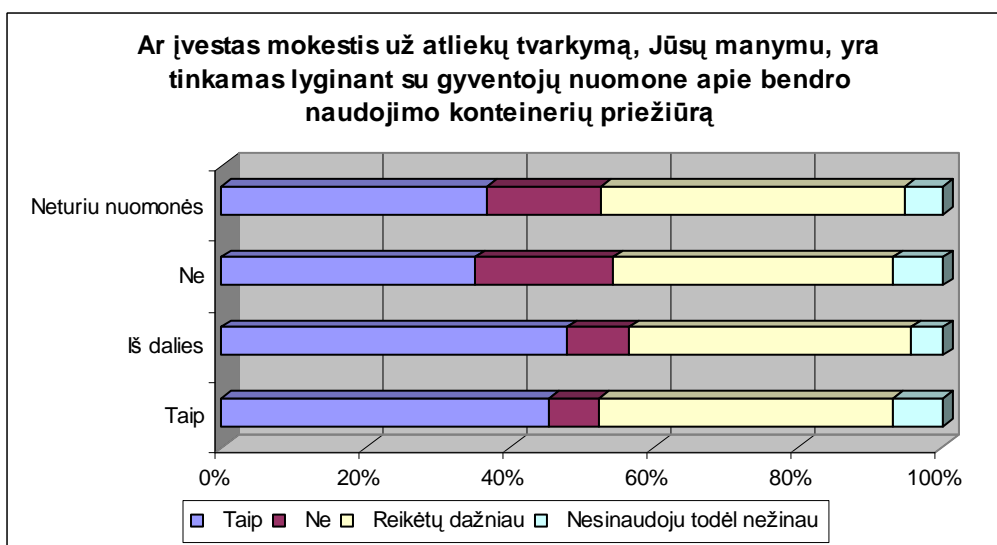
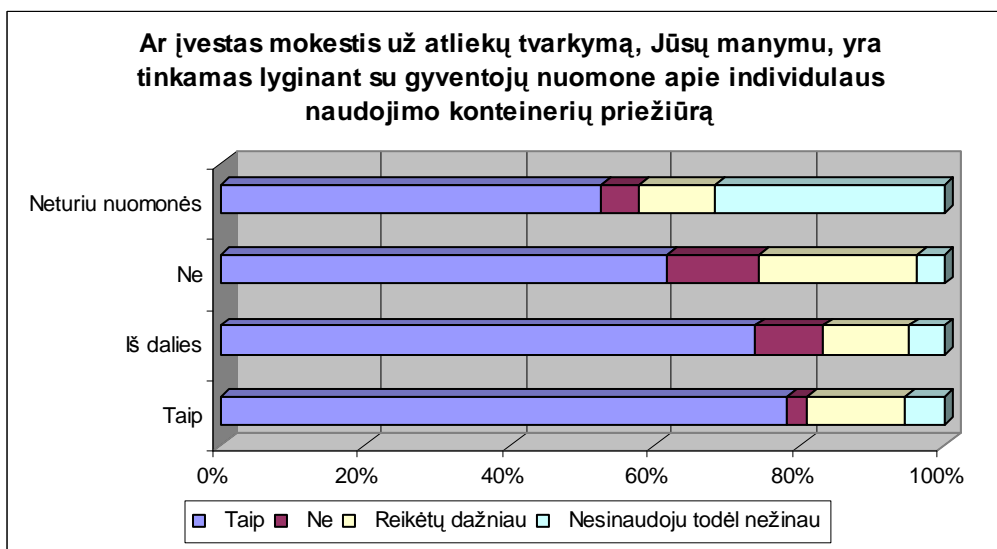
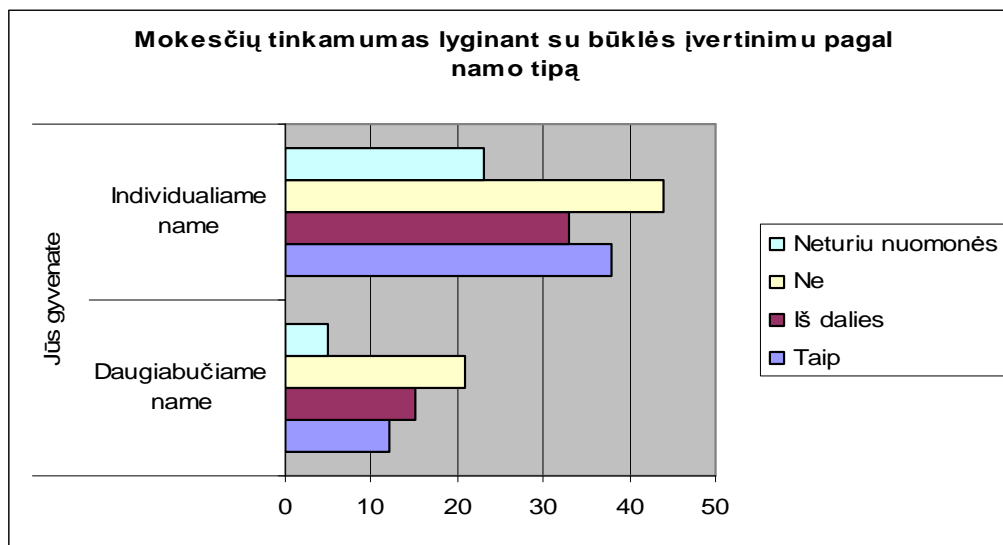
Analizė dėl atliekų tvarkymo sistemos patogumo

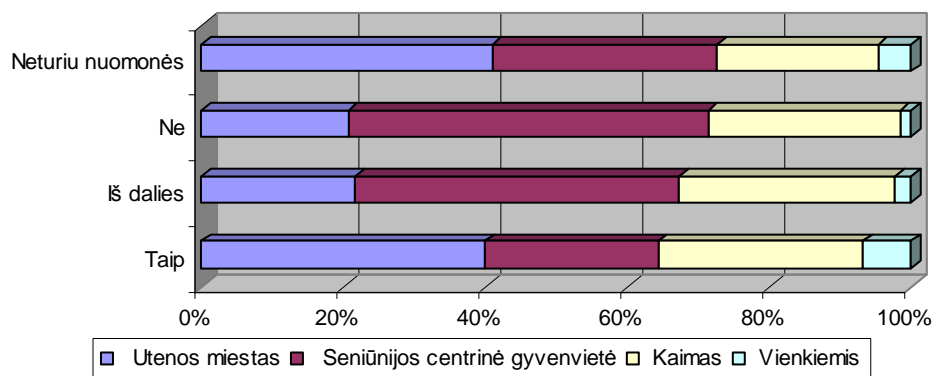

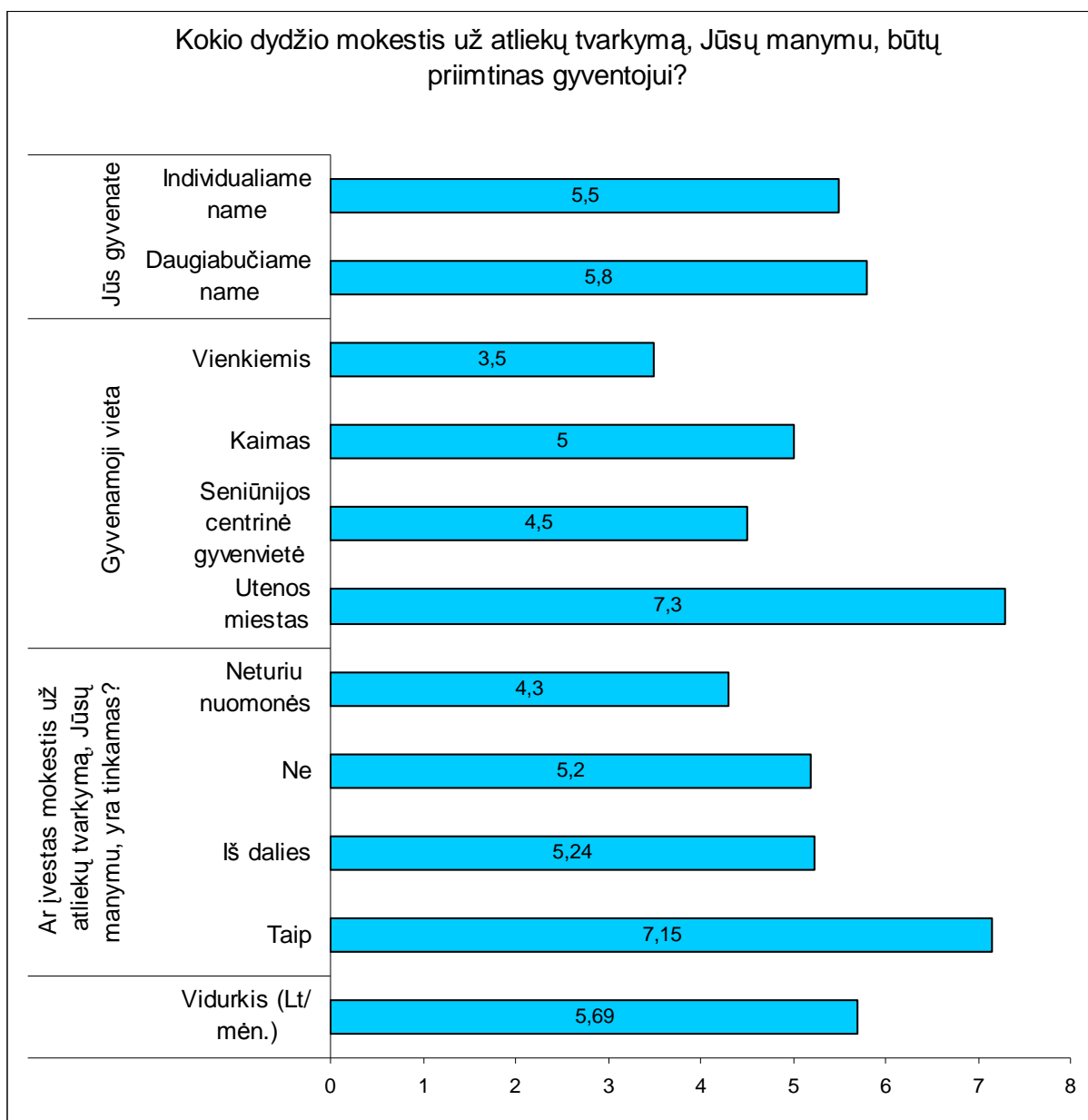
Tyrimo duomenys dėl mokesčio už atliekų tvarkymą tinkamumo ar netinkamumo

Ar įvestas mokestis už atliekų tvarkymą, Jūsų manymu, yra tinkamas lyginant su gyvenamąja vieta

Tyrimo duomenys dėl priimtino gyventojui mokesčio dydžio

Rosita Deveikienė
2008-12-04
+ 370 687 85241
r.deveikiene@utena.lt